

UNIwersYTET ŁÓDZKI
Wydział Biologii i Ochrony Środowiska

Nr albumu 89550

Artur Pędziwilk

ATLAS PTAKÓW LĘGOWYCH ŁODZI
W LATACH 1994 – 2000

*Praca magisterska wykonana w Zakładzie Dydaktyki Biologii
i Badania Różnorodności Biologicznej
Uniwersytetu Łódzkiego
pod kierunkiem dr Tomasza Janiszewskiego*

ŁÓDŹ 2003

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Teren badań	5
Materiał i metody	13
Przegląd gatunków	15
Podsumowanie	82
Wnioski	88
Podziękowania	89
Literatura	90

WSTĘP

Ptaki są bardzo ważną grupą kręgowców zasiedlających miasta. Ze względu na swoje bogactwo gatunkowe, liczebność i różnorodność preferencji rozrodczych i pokarmowych są, nierzadko w ogromnym zagęszczeniu i liczebności, w stanie zasiedlić nawet najsilniej zurbanizowane części miasta. Ich znaczenie ekologiczne w ekosystemie miejskim jest, ze względu na m.in. wysoką aktywność, bardzo duże. Większość gatunków ptaków zamieszkujących miasta to gatunki charakteryzujące się największą plastycznością i zdolnością przystosowania się do zmian środowiska, często bardzo trwałych i różnych od naturalnych, wywołanych działalnością człowieka. W warunkach miejskich to właśnie aktywność człowieka i jego wpływ na otoczenie są najistotniejszym składnikiem kształtującym skład awifauny. Ale i przeciwnie, właśnie ptaki, z racji wielkiej ruchliwości i podobnej jak u człowieka aktywności dobowej, nie są dla społeczności miast elementem obojętnym (zarówno w pozytywnym, jak i negatywnym tego słowa znaczeniu). Łatwość obserwacji, obecność przez cały rok i przyzwyczajanie się ptaków do bliskości człowieka, dostarczają ludziom zamieszkującym miasta choć minimalny kontakt z przyrodą, nierzadko związany z wieloma wrażeniami estetycznymi i emocjonalnymi. Miejscowe duże zagęszczenia niektórych gatunków mogą też być, z wielu względów, kłopotliwe. Dla przykładu można wymienić duże ilości gołębi miejskich zasiedlające wszelkie dostępne miejsca na śródmiejskich budynkach, czy kolonie gawronów zasiedlające parki miejskie, kłopotliwe głównie ze względów sanitarnych (Markowski i in. 1998).

Atlasowych opracowań awifauny doczekało się już wiele miast europejskich, m. in. Londyn (Montier 1977), Berlin (Witt 1984; Degen, Otto 1988), Halle (Schonbrodt, Spretke 1989), Florencja (Dinetti, Ascani 1990), Praga (Fuchs i in. 1990) i Petersburg (Chabryj 1991). W Polsce, całościowe, opublikowane, opracowania fauny ptaków metodą atlasową posiada kilka mniejszych miast, między innymi Leszno (Kuźniak 1996), Jasło (Stój, Dyczkowski 2002), Gorzów (Jermaczek i in. 1992) i Sulechów (Czwałga 1992) oraz dwa duże: Warszawa (Luniak i in. 2001) i Olsztyn (Nowakowski 1996).

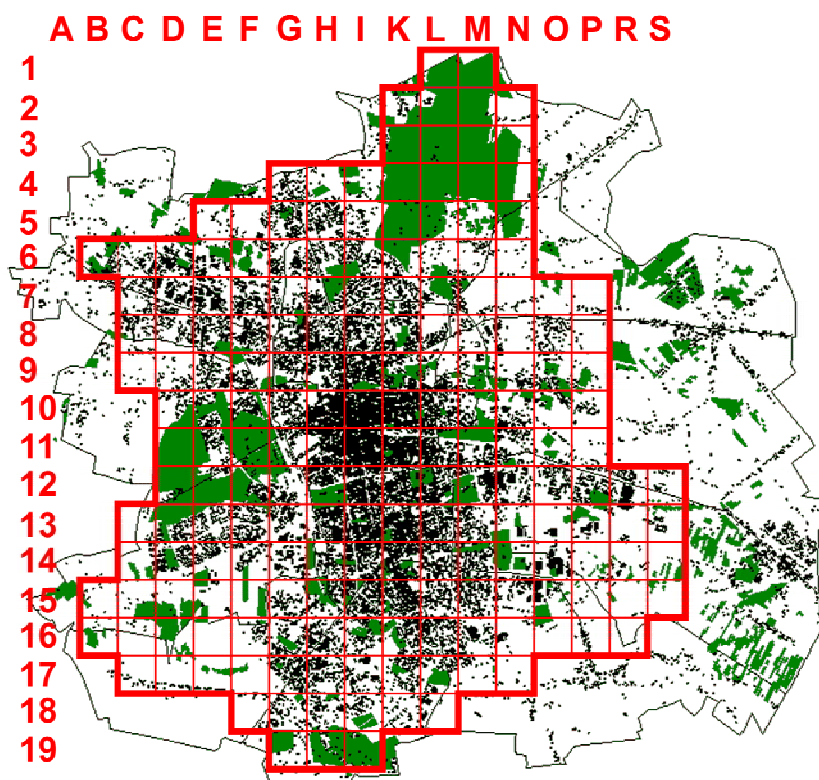
Awifauna miasta zmienia się niezwykle szybko. Proces takich zmian obserwowany jest także w Łodzi. Aby go śledzić konieczny jest pełny i kompleksowy jej opis. Ten aspekt ważny jest nie tylko dla profesjonalnych ornitologów, ale także dla szerokiej rzeszy miłośników przyrody wśród których bardzo wielu jest obserwatorów ptaków. Poza celem czysto naukowym dane atlasowe dokumentują stan wiedzy na temat składu ilościowego i jakościowego awifauny lęgowej terenu w określonym czasie, w pewnych warunkach środowiskowych, mogą przez to stanowić swego rodzaju syntetyczny wskaźnik złożoności środowiska przyrodniczego miasta. Dane te mogą też pomóc osiągnąć pewne cele edukacyjne, mogą przybliżyć tę łatwo zauważalną na terenie miasta grupę zwierząt osobom nie

wykazującym zainteresowań przyrodniczych, może pomóc nauczycielom w planowaniu wycieczek ornitologicznych. Opracowanie takie może mieć zastosowanie waloryzujące teren miasta pod względem przyrodniczym, co może mieć wpływ na planowanie przestrzenne oraz działania na rzecz ochrony przyrody (Markowski i in. 1998).

Celem pracy jest przedstawienie stanu wiedzy na temat ilościowego i jakościowego składu awifauny lęgowej terenu administracyjnego Łodzi. Podstawowym źródłem informacji wykorzystanych w tym opracowaniu są materiały zgromadzone w latach 1994-2000 w czasie systematycznych, prowadzonych w oparciu o jednolitą metodykę działań inwentaryzacyjnych.

TEREN BADAŃ

Badania przeprowadzono w obszarze 196 km² (Ryc. 1). Został on wybrany z całego obszaru administracyjnego Łodzi zajmującego 294,4 km², a zamieszkałego przez 817 tys. mieszkańców (WUS 1997). Zrezygnowano z kontroli najslabiej zurbanizowanych fragmentów peryferii miasta.

Ryc. 1 – Teren badań z podziałem na pola atlasowe.

POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Łódź ma centralne w skali kraju położenie – znajduje się w odległości około 30 km na południe od geometrycznego środka Polski. Obszar administracyjny miasta znajduje się pomiędzy 51°14'15" a 51°51'45" szerokości geograficznej północnej oraz pomiędzy 19°20'21" i 19°37'04" długości geograficznej wschodniej. Środek Łodzi – skrzyżowanie ulic Piotrkowskiej i Tuwima – położony jest na 51°46'08" szerokości geograficznej północnej oraz 19°27'40" długości geograficznej wschodniej (Rosin, Bandurka 1974). Teren w granicach administracyjnych miasta stanowi organiczną część Łódzkiego Regionu Geograficznego, którego naturalne granice wyznaczają: dolina Warty na południu i zachodzie, fragment

Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej (doliny dolnego Neru i środkowej Bzury) na północy, środkowy odcinek doliny Pilicy i dolina Rawki na wschodzie (Rosin, Bandurka 1974).

Pod względem fizycznogeograficznym Łódzki Region Geograficzny stanowi krainę przejściową pomiędzy Wyżynami Polski Południowej a Nizinami Polski Środkowej (Rosin 1988). Charakterystyczny jest tutaj łódzki półwysep wyżynny otoczony od zachodu, północy i wschodu nizinami, nad którymi wyróżnia się znacznymi wysokościami względnymi. Jest to najdalej na północ wysunięty zwarty obszar o wysokościach powyżej 200 m n.p.m., stanowiący ciągłość z pasem wyżyn południowych. Wykraczając daleko na północ, rozrywając pas polskiego niżu wysokościami względnymi dochodzącymi na północy i wschodzie nawet do 100 m, teren ten jest określany jako Wzniesienia Łódzkie. U podnóża tych wzniesień, wyróżniających się swą odrębnością w stosunku do nizin, jak i wyżyn, powstała Łódź (Kondracki 1988).

RZEŻBA POWIERZCHNI

Ukształtowanie powierzchni obszaru Łodzi uzależnione jest w dużym stopniu od budowy geologicznej, a zwłaszcza od właściwości oraz grubości pokrywy czwartorzędowej. Rzeźba tego terenu została utworzona w głównej mierze przez zlodowacenie środkowopolskie, a następnie przekształcona w zmiennych warunkach klimatycznych okresów: międzylodowcowego, peryglacjalnego oraz współczesnego. Najgrubsza warstwa utworów czwartorzędowych przypada na strefę nasady wału kujawsko-pomorskiego. W związku z tym występują w niej współcześnie na powierzchni największe i najwyższe formy wypukłe, tworząc Wzniesienia Łódzkie. Obszar ten charakteryzuje się bardzo urozmaiconą rzeźbą oraz znacznymi różnicami wysokości. Głównym i pierwszoplanowym elementem są tu formy wypukłe – wzgórza i izolowane pagórki (Ziomek i in. 2002). Od strony północnej obszar Wzniesień Łódzkich opada w kierunku płaskiej pradoliny warszawsko-berlińskiej, natomiast przez wschodnią część Łodzi przebiega zachodnia krawędź Wzniesień. Najwyższy punkt Wzniesień – 282,9 m n.p.m. – znajduje się tuż za granicą administracyjną Łodzi, na pograniczu wsi Dąbrowa i Nowosolna, na obszarze miasta największa wysokość – 276,6 m n.p.m. – to Stoki w rejonie ul. Giewont, najniższy punkt natomiast – 170 m n.p.m. (Markowski i in. 2002).

Przez kulminację pagórków morenowych Wzniesień przebiega linia głównego na obszarze Polski działu wodnego pomiędzy dorzecziami Wisły i Odry (Kondracki 1988).

GLEBY

Gleby są wynikiem działania czynników glebotwórczych na skałę macierzystą. Rodzaje gleb pozostają w ścisłym związku z warunkami litologicznymi, geomorfologicznymi,

topograficznymi, klimatycznymi i hydrologicznymi. Skały macierzyste obszaru Łodzi to przede wszystkim luźne utwory czwartorzędowe pochodzenia polodowcowego (gliny, żwiry, piaski i w mniejszości mułki i ły) (Ziomek i in. 2002). Na takim podłożu rozwinęły się gleby brunatne, płowe i rdzawe, czarne i szare ziemie oraz gleby hydromorficzne. Są to mało urodzajne gleby niskich klas bonitacyjnych (IV, V, VI klasa – 80% gleb, klasa II, III – 20 % gleb) (Rosin, Bandurka 1974). O przydatności rolniczej i leśniczej gleb, prócz składu mechanicznego, decydują stosunki wodne profilu glebowego. Te zaś były niegdyś korzystniejsze w rejonie Wzniesień Łódzkich i wyraźnie gorsze na pozostałym obszarze, gdzie na skutek wysokiego poziomu wód gruntowych gleby były często nadmiernie nawilgocone i zakwaszone (Rosin 1988).

WARUNKI KLIMATYCZNE

Pod względem naturalnych warunków klimatycznych obszar Łodzi wykazuje charakterystyczne dla całego Niziu Polskiego cechy pośrednie pomiędzy strefami oddziaływania wpływów oceanicznych od zachodu i kontynentalnych od wschodu. Dodatkowo występują pewne odrębności klimatyczne wynikające z hipsometrii terenu (Łódź leży w obrębie i u podnóża Wzniesień Łódzkich dominujących pod względem swej wysokości w całym pasie Nizin Środkowopolskich) oraz wpływu wielkiej aglomeracji miejsko-przemysłowej.

Ukształtowanie powierzchni oddziałuje na kierunki przemieszczania się mas powietrza. Wzniesienia Łódzkie osłaniają miasto od wiatrów z kierunków północnych, toteż przeważają tutaj zdecydowanie wiatry zachodnie i wschodnie (miesiące zimowe). Według danych dla stacji Łódź-Lublinek średnie częstości kierunków wiatrów w okresie 1951-1960 wynosiły odpowiednio: N – 7%, NE – 6%, E – 17%, SE – 11%, S – 9%, SW – 14%, W – 17%, NW – 10%, cisza – 9%. Największe prędkości wiatru przypadają na miesiące zimowe i wiosenne i są ściśle związane z kierunkiem zachodnim, południowo-zachodnim oraz znacznie rzadszymi kierunkami północnymi (Rosin, Bandurka 1974).

Zachmurzenie charakteryzuje się dużą monotonią i nie różni się zbyt od średniej wartości dla obszaru całej Polski. Średnie roczne nasłonecznienie (lata 1952-1960) wynosiło dla Łodzi około 1500 godzin, co stanowi 33% nasłonecznienia astronomicznie możliwego. Na skutek działalności gospodarczej wyzwala się dość duża ilość energii cieplnej podwyższająca temperaturę powietrza w warstwie przyziemnej. Oblicza się, że Łódź emituje do atmosfery 727,6 Tcal ciepła/rok (Rosin, Bandurka 1974). W ciągu 75% nocy w roku istnieje nadwyżka ciepła w porównaniu do terenów zamiejskich (Kłysik i in. 2002). Średnie (1931-1998) temperatury powietrza w Łodzi są następujące: roczna 7,9°C (max. 9,6°C, min. 6,0°C), lipiec 18,0°C (max. 21,5°C, min. 14,6°C), styczeń -2,9°C (max. 3,1°C, min. -11,8°C) (Kłysik i in. 2002).

Lokalne warunki położenia Łodzi nie pozostają bez wpływu na ilość opadów na tym terenie. Powierzchnia wyżynna eksponowana na działania wiatrów zachodnich, otrzymuje największa w skali Polski Środkowej ilość opadów, rzędu 500 mm i więcej (Kłysik i in. 2002), zwłaszcza we wschodniej, wyżej położonej, części. Wilgotność powietrza wyrażona wielkością niedosytu i wartościami wilgotności względnej wykazuje także monotonię w przebiegu na tym terenie. W przebiegu rocznym maksimum niedosytu wilgotności powietrza obserwuje się w lipcu (6,8 mb), a minimum w grudniu, styczniu i lutym (1 mb). Przebieg wilgotności względnej ma charakter odwrotny do niedosytu (Rosin 1988).

Okres wegetacyjny ustalony na podstawie danych fenologicznych trwa ponad 200 dni (Rosin 1988).

HYDROLOGIA

Współczesna sieć rzeczna obszaru Łodzi przedstawia się raczej skromnie. Obecnie nie ma już śladu po krótkich ciekach i strumieniach nacinających dawniej zalesione zbocza lokalnych garbów wododziałowych Wzniesień Łódzkich (Rosin, Bandurka 1974). Dział wodny pomiędzy dorzeczami Wisły i Odry, który na większości odcinków biegnie wschodnim skrajem obszaru Łodzi, w północnej jego części przecina w poprzek całe terytorium miasta i przebiega ze wschodu na zachód. W ten sposób przeważająca środkowa i południowa część miasta znalazła się w obrębie dorzecza Odry. Układ sieci hydrograficznej podporządkowany został podstawowemu kierunkowi nachylenia obszaru Łodzi z północnego-wschodu na południowo-zachód. Zgodnie z tym kierunkiem płyną wszystkie drobne rzeki i strumienie zasilające Ner przepływający przez południowo-zachodnie peryferie miasta, największe z nich to Jasień z Karolewką i Olechówką oraz Łódka z Bałutką. Dorzecze Wisły natomiast stanowi Bzura, której źródła, wraz ze źródłami jej dopływów Sokołówki i Brzozy, znajdują się w północno-wschodniej części miasta (Rosin, Bandurka 1974, Rosin 1988).

Zbiorniki wodne Łodzi to głównie pozostałość stawów młyńskich, spiętrzenia rzek, albo zbiorniki sztuczne. Takich zbiorników w Łodzi jest 61 o łącznej powierzchni 56,7 ha. Największe to „Stawy Stefańskiego” – 13,9 ha, stawy w Arturówku – 8,6 ha, „Stawy Jana” – 4,5 ha oraz kompleks stawów w parku na Zdrowiu – 3,6 ha (Markowski i in. 1998).

SZATA ROŚLINNA

Na podstawie geobotanicznego podziału Polski Szafera (1972) Łódź należy do Okręgu Łódzko-Piotrkowskiego w Krainie Północne Wysoczyzny Brzeżne w Poddziale Pas Wyżyn Środkowych w Dziale Bałtyckim w Podprowincji Środkowoeuropejskiej Niżowo Wyżynnej. Flora obszaru Łodzi jest dość bogata i różnorodna. Dotychczas najlepiej została zbadana flora roślin naczyniowych. Z roślin zarodnikowych stosunkowo dobrze zostały poznane glony

zbiorników wodnych, znacznie słabiej mszaki i w małym stopniu porosty i grzyby. Na bogactwo tego obszaru ma wpływ dość urozmaicone środowisko geograficzne położone w strefie przejściowej krain geobotanicznych, znaczne nagromadzenie gatunków obcego pochodzenia związanych z aglomeracją miejską oraz fakt, że intensywne przekształcanie tego terenu jest zjawiskiem stosunkowo świeżej daty (Hereźniak 1981).

Mnogość zbiorowisk roślinnych rejonu Łodzi (leśnych, szuwarowych, ziołoroślowych, torfowiskowych, źródliskowych, wodnych i innych) odzwierciedla różnorodność geograficzną i ekologiczną krawędziowej strefy Wzniesień Łódzkich. Proces antropopresji nie był bez znaczenia dla naturalnego zróżnicowania szaty roślinnej (fitocenozy większości zespołów są zdegenerowane lub niewykształcone).

1. Lasy o charakterze naturalnym i półnaturalnym. Występują tu trzy grupy siedliskowe (higrofilne lasy liściaste, mezofilne lasy liściaste, bory mieszane i sosnowe). Higrofilne lasy liściaste z dominacją olchy czarnej *Alnus glutinosa* to lasy mokre o dużym znaczeniu wodochronnym. Bagiennie lasy olszowe zespołu *Ribeso nigri-Alnetum* występują w bezodpływowych zagłębieniach terenu, gdzie woda utrzymuje się przez dłuższą część roku (występuje w kompleksie z zaroślami łożowymi *Salicetum pentandro-cinereae* w Lesie Łagiewnickim np. Smolarnia czy Arturówek, również na Lublinku).

W urozmaiconych dnach dolin rzek i strumieni występuje przystrumykowy łęg jesionowo-olszowy *Fraxino Alnetum*. Rzadko, głównie w Lesie Łagiewnickim, występuje grąd niski *Tilio-Carpinetum stachyetosum*.

Siedliska świeże i żyzne zajmują mezofilne lasy liściaste z dominacją dębów (szypułkowego *Quercus robur* i bezszypułkowego *Q. petraea*). Należą tu dobrze wykształcone fitocenozy grądu, zwłaszcza typowego *Tilio-Carpinetum typicum*, świetlistej dąbrowy *Potentillo albae-Quercetum* (jedynie w Lesie Łagiewnickim), a na przesuszonych glinach zwałowych występuje zespół kwaśnej dąbrowy *Calamagrostio-Quercetum petraeae*.

Zbiorowiska borowe nie tworzą nigdzie większych kompleksów, a drzewostany sosnowe pochodzą z nasadzeń na siedliskach nieborowych. W Lesie Łagiewnickim (Arturówek, Marianka), w uroczysku Dobieszków występują fitocenozy boru mieszanego sosnowo-dębowego *Quercus roboris-Pinetum*, i znacznie rzadziej (Arturówek, Lublinek) występują zespoły boru sosnowego trzęślicowego *Molinio-Pinetum* i boru bagiennego *Vaccinio uliginosi-Pinetum* (Kurowski 2001, Hereźniak i in. 2002).

2. Lasy zniekształcone i sztuczne drzewostany. To większość monokultur o nieokreślonej przynależności fitosocjologicznej. Najczęstsze to drzewostany sosnowe z domieszką modrzewia i świerka, brzożowe, dębowe, topolowe i bukowe (również nasadzenia gatunków obcych). Na nieużytkowanych terenach kształtują się zbiorowiska zastępcze.

3. Roślinność nieleśna siedlisk wilgotnych. Kompleksy o charakterze półnaturalnym występujące w siedliskach stale utrzymujących wilgotność (szuwały *Phragmitetea*, łąki *Molinio-Arrhenatheretea*, torfowiska *Scheuchzerio-Caricetea*, *Oxycocco-Sphagnetetea*

i zbiorowiska wodne *Potametea*). Obecnie na ogół nie użytkowane ulegają spontanicznemu zarastaniu (zarośla wierzbowe, kępy olch).

4. Roślinność segetalna. Siedliska antropogeniczne roślinności synantropijnej rozwijające się, w zależności od rodzaju i typu gleby, które rozwijają się na obrzeżach miasta towarzysząc różnym uprawom.

5. Roślinność ruderalna. Wszędzie na obszarach zurbanizowanych, poboczach dróg, terenach kolejowych i miejscach zmienionych mechanicznie powstają swoiste kompozycje gatunków rodzimych i obcych (na terenie Łodzi wyróżniono 9 głównych zespołów).

6. Zubożała roślinność ruderalna. Siedliska niedostępne dla roślin występujące głównie w centrum miasta (90% z nieprzepuszczalnym pokryciem), które charakteryzują się bardzo fragmentaryczną roślinnością, głównie urządzoną.

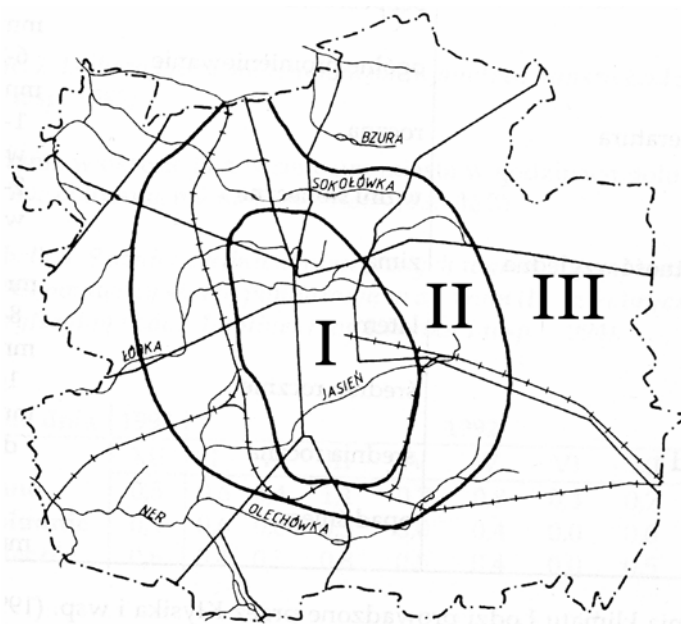
7. Roślinność kultywowana. Obszary roślinności urządzonej i pielęgnowanej (ogródki działkowe, parki miejskie, ogrody botaniczne, cmentarze, zieleń osiedlowa, skwery i murawy.

W granicach miasta (przy powierzchni 29 439 ha – 100%) tereny zielone zajmują 5 786 ha, tj. 19,7 % powierzchni miasta (lasy 2 378 ha – 41,1%, parki 682 ha – 11,8%, skwery ok. 1813 ha – 31,4%, ogródki działkowe 711 ha – 12,3%, cmentarze 201 ha – 3,5%) (Ojrzyńska 1991).

Na szczególną uwagę w skali Łodzi zasługuje Las Łagiewnicki, chroniony Zarządzeniem Rady Miasta z 18 maja 1994. W jego części centralnej 12 listopada 1996 zatwierdzono rezerwat chroniący zespoły leśne o powierzchni 69,8 ha. Rezerwat ten jest częścią Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich. Las Łagiewnicki należy do największych (1200 ha) lasów komunalnych położonych w granicach administracyjnych miasta. Jest pozostałością Puszczy Łódzkiej, rozciągającej się w rejonie Łodzi jeszcze 200 lat temu (niektóre drzewostany osiągnęły właśnie taki wiek) (Kurowski 2001, Hereźniak i in. 2002).

TYPY ŚRODOWISK

Łódź jest miastem o zwartej zabudowie i prostym planie urbanistycznym. Łatwo wyodrębnić trzy wyraźne strefy: śródmiejską, okołośródmiejską i peryferyjną (Ryc. 2). (Markowski i in. 1998, Jakóbczyk-Gryszkiewicz 2002).

RYC. 2 – Podział miasta na strefy: I - śródmiejska, II - okołosródmiejska, III - peryferyjna (Markowski i in. 1998)

Mikroklimat miasta w porównaniu z terenami naturalnymi odznacza się wieloma różnicami – znacznie wyższym zanieczyszczeniem powietrza, mniejszym promieniowaniem słonecznym, wyższą roczną temperaturą powietrza, mniejszą wilgotnością względną, większym średnimi opadami deszczu, a mniejszymi śniegu. (Markowski i in. 1998).

Tradycyjnie w opracowaniach dotyczących awifauny miast wyróżnia się kilka głównych typów środowisk zasiedlanych przez różne grupy ptaków (Kuźniak 1996, Luniak i in. 2001).

1. Zabudowa śródmiejska. Zajmuje centralną, najgęściej zabudowaną część miasta. Dominują tu kilkukondygnacyjne kamienice w układzie ulicowym, z rozproszonymi wyższymi budynkami (kościół, biurowce, wieżowce; okolice ul. Piotrkowskiej, Mickiewicza). Przestrzeń między budynkami pokrywa w dużej części twarda nawierzchnia, udział zieleni jest niewielki, stanowią ją trawniki i drzewa, rabaty kwiatowe i żywopłoty, ale też niewielkie parki i skwery. Notują się tu mniejszą niż na peryferiach amplitudę temperatur i niską wilgotność powietrza, wyższą emisję pyłów i większe sztuczne oświetlenie wydłużające dzień. Tak jak w innych typach zabudowy mieszkalnej są tutaj duże ilości resztek spożywczych, specjalnie wykładanych ptakom lub wyrzucanych jako śmieci.

2. Zabudowa starych osiedli mieszkaniowych. Luźno rozmieszczona zabudowa starszych osiedli mieszkaniowych ze znacznymi obszarami rozrośniętej zieleni miejskiej (np. Dąbrowa, Teofilów, Żubardź).

3. Zabudowa nowych osiedli mieszkaniowych. Luźno rozmieszczona zabudowa nowych osiedli mieszkaniowych dominująca w peryferyjnych częściach miasta. Fragmenty zielone są ubogie, młode drzewa i krzewy, często przejściowe tereny ruderalne (np. Olechów, Widzew-Wschód, Retkinia).

4. Zabudowa osiedli willowych. Dominująca na peryferiach, ale również w częściach centrum miasta. Zabudowa taka charakteryzuje się dość luźno rozmieszczonymi, niskimi budynkami mieszkalnymi z dużym udziałem dobrze wykształconych terenów zielonych oraz małych ogródków przydomowych. Obszary te częściowo zachowały dawny charakter rolniczy.

5. Zabudowa niemieszkalna i odkryte tereny ruderalne. Tereny kompleksów przemysłowych, kolejowych, wojskowych, szpitalnych i innych. Charakteryzują się obecnością dobrze wykształconych, nieurządzonych terenów zadrzewionych i dużym udziałem odkrytych przestrzeni ruderalnych z ubogą roślinnością. Obszary te są znacznie mniej penetrowane przez ludzi i zwierzęta, a zabudowa bardzo urozmaicona.

7. Parki, skwery i cmentarze. Obecne zarówno w centralnej części miasta jak i na peryferiach tereny ze starym drzewostanem. Głównie bez podszycia, bądź z podszyciem urządzonym. Biotopy te są intensywnie penetrowane przez ludzi i zwierzęta.

8. Ogrody działkowe. Również obecne w śródmieściu i na peryferiach. Charakteryzują się dużym udziałem niskiej, ale różnorodnej zieleni. Roślinność dominuje w gatunki owocujące, więc tereny takie obfitują w pożywienie. Penetracja ludzka jest tutaj najbardziej intensywna, wszędzie docierająca, ale niezbyt regularna.

9. Lasy, zadrzewienia, zarośla. Duże i mniejsze kompleksy leśne, parkowo-leśne, zadrzewienia i zakrzewienia peryferyjnych obszarów miasta. Tereny te mają charakter środowisk naturalnych, ale ze zwiększoną penetracją przez ludzi i zwierzęta.

10. Tereny rolnicze. Peryferyjne obszary upraw rolnych i ogrodniczych, nieużytki rolne, murawa lotniska, rozproszona zabudowa gospodarza.

11. Wody. W znacznym stopniu przekształcone cieki i zbiorniki wodne obecne zarówno w parkach śródmiejskich, ale również na peryferiach miasta. Niektóre zachowały półnaturalny charakter, ale większość uległa znacznej degradacji i jest pod wpływem dużej penetracji ludzi i zwierząt.

MATERIAŁ I METODY

Dane do niniejszego opracowania zebrano w latach 1994 – 2000 i uzupełniono w latach późniejszych 2001 – 2002 w czasie systematycznych liczeń prowadzonych częściowo w oparciu o założenia modyfikowanej metody kartograficznej (Tomiałojć 1968, 1980 a, 1980 b).

POWIERZCHNIA BADANA

Obszar administracyjny Łodzi został podzielony na 196 pól atlasowych o powierzchni 1 km² (100 ha) każde (Ryc. 1) z pominięciem najslabiej zurbanizowanych peryferii miasta. Siatkę kwadratów wyznaczono w oparciu o siatkę geograficzną z mapy w skali 1:10000. Tak przygotowanym podziałem można było posługiwać się w terenie zaznaczając wyniki kartowań poszczególnych gatunków. Wielkość pola atlasowego umożliwiała jego pełną kontrolę w ciągu jednego przedpołudnia, zwłaszcza w dzielnicach z nowoczesnym budownictwem oraz obszarach o bardzo niskim zagęszczeniu ptaków.

KONTROLA KWADRATU

Kontrole w każdym z pól atlasowych przeprowadzono co najmniej 4-krotnie w ciągu sezonu. Ich terminy były rozciągnięte na przestrzeni III - VI, tak by nie zaniedbać możliwości stwierdzenia żadnego z gnieźdzących się na badanym terenie gatunków, z drugiej zaś strony wykluczyć tę możliwość w przypadku ptaków obserwowanych mniej lub bardziej regularnie, ale niełęgowych (w okresie przelotu wiosennego).

Podstawą przy kartowaniu było notowanie śpiewających samców, stwierdzenia równoczesne par i samców, obserwacje przy gniazdach i ich dokładna lokalizacja. Na mapę nanoszono również stanowiska ptaków zaniepokojonych a także obserwacje ptaków żerujących w pobliżu miejsc uprzedniego śpiewu. Dla gatunków rzadkich często stosowano aktywne poszukiwanie samców obecnych podczas wcześniejszych liczeń, a nie wykrytych powtórnie, co pozwalało wykluczyć zliczanie samców przelotnych. W przypadku gatunków licznych z łatwymi do znalezienia gniazdami (grzywacz, kwiczoł, gawron, sroka) ograniczano się do szacowania liczebności na podstawie znalezionych gniazd. Rozmieszczenie i liczebność gołębia miejskiego, sierpówki i kawki (częściowo też wróbla) oceniono podczas pierwszej kontroli w końcu marca, licząc ptaki zarówno w miejscach lęgowych jak i na żerowiskach (gołąb, wróbel) lub obserwując zachowania przedlęgowe, np. zbieranie materiałów na gniazda (kawka). Liczebność jerzyka i oknówki oceniono podczas dodatkowych kontroli w drugiej połowie czerwca licząc ptaki krążące przy koloniach lęgowych w godzinach wieczornych (jerzyk) oraz licząc gniazda w koloniach (oknówka). Wykorzystano również wszystkie inne

obserwacje poczynione podczas pobytu w różnych częściach miasta oraz zweryfikowane ankiety przeprowadzone w łódzkim środowisku obserwatorów ptaków. Do kwalifikacji gatunków jako lęgowych posłużyły kryteria Polskiego Atlasu Ornitologicznego (PAO 1986). Gatunek uznawano za lęgowy, gdy jego obserwacja spełniała kryteria kategorii „B” lub „C”. Przy obserwacjach wyłącznie w kategorii „A” gatunek określano jako prawdopodobnie lęgowy.

OCENA LICZEBNOŚCI

Przy ocenie liczebności przyjęto kategorie stosowane w podobnych opracowaniach krajowych (Tomiałojć 1990). W przypadku Łodzi (196 km² badanego obszaru) sprowadza się to do wyznaczenia następujących przedziałów liczebności:

- „bardzo nieliczny” – do 2 par lęgowych (także samic z lęgami)
- „nieliczny” – 2 - 20 par
- „średnio liczny (dość liczny)” – 21 - 200 par
- „liczny” – 201 - 2 tys. par
- „bardzo liczny” – 2 tys. do 20 tys. par
- „masowy” – powyżej 20 tys. par

PRZEGLĄD GATUNKÓW

Perkoz rdzawoszy *Podiceps griseigena*

Gniazdowanie:

1 para – 1 pole (0,5%)

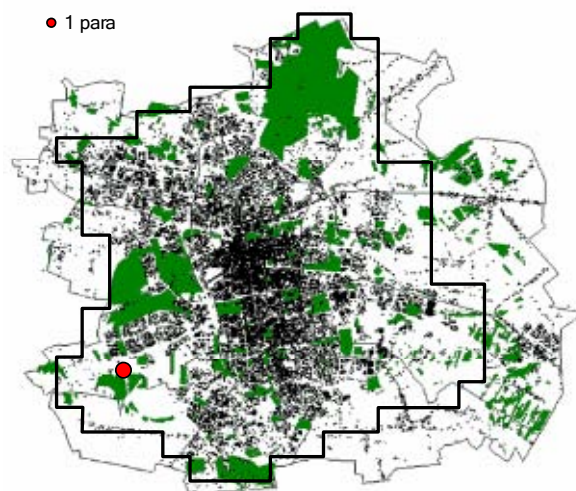
Stwierdzono gniazdowanie w 1 polu (0,5%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność ocenia się na 0-1 parę.

Rozmieszczenie i środowisko: Pewny fakt gniazdowania odnotowano na Lublinku w 2002 roku, gdzie na torfiance przy ul. Zamiejskiej para wyprowadziła 3 młode. Kontrole tego zbiornika we wcześniejszych sezonach nie wykazały obecności tego gatunku.

Jedynie wykryte stanowisko lęgowe znajdowało się na torfiance porośniętej w ok. 30% roślinnością szuwarową i bagienną głównie pałąk szerokolistną i podtopionymi kępami situ.

Perkoz rdzawoszy

Perkozek *Tachybaptus ruficollis*

Gniazdowanie:

1 para – 3 pola (1,5%),

2 – 3 par – 3 pola (1,5%)

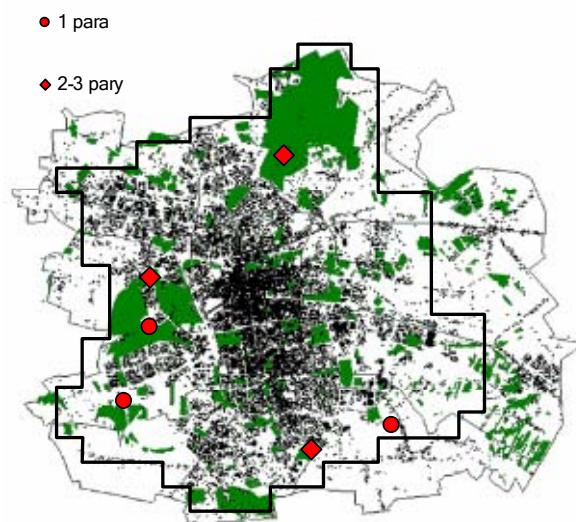
Stwierdzono gniazdowanie w 6 polach (3,1%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 9-10 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Na badanym obszarze jako lęgowy stwierdzony wyłącznie na zbiornikach wodnych zlokalizowanych na obrzeżach miasta. Najliczniej, bo w ilości 3 par perkozek gniazdował na stawach w Arturówku. Po dwie pary odnotowano na Stawach Jana i na poligonie przy ul. Biegunowej. Pojedyncze pary lęgowe stwierdzono także w Ogrodzie Botanicznym, na stawach na Młynku oraz na Lublinku na niewielkim zbiorniku przy ul. Zamiejskiej.

Gniazduje na terenie małych zbiorników wód stojących porośniętych roślinnością szuwarową.

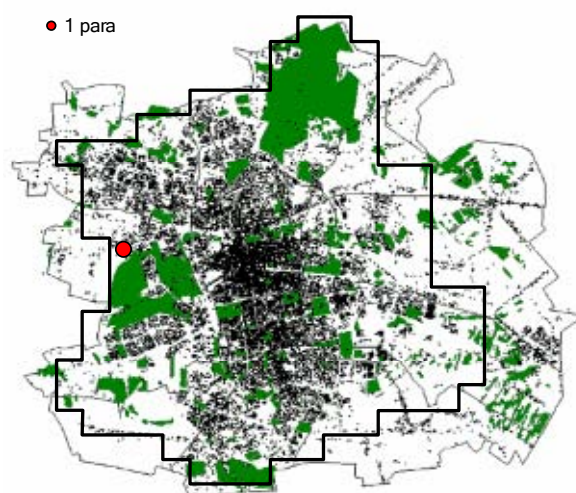
Perkozek

Bąk *Botaurus stellaris*

Gniazdowanie:

Nie stwierdzono pewnego gniazdowania

Rozmieszczenie i środowisko: W okresie 23.05.-23.06.2002 na silnie zarośniętym roślinnością szuwarową stawie zlokalizowanym na poligonie wojskowym przy ul. Biegunowej wielokrotnie słyszano odzywającego się samca. Brak jednak jakichkolwiek przesłanek, które czyniłyby prawdopodobnym jego gniazdowanie. Jak do tej pory jest to pierwsza obserwacja terytorialnego samca z terenu Łodzi.

Bąk

Bączek *Ixobrychus minutus*

Gniazdowanie:

1 para – 1 pole (0,5%)

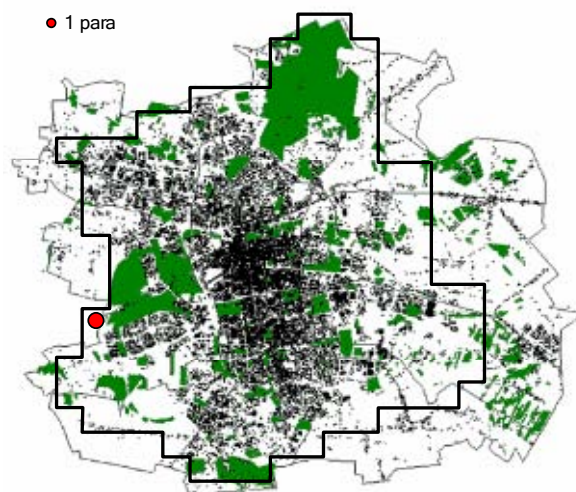
Stwierdzono gniazdowanie w 1 polu (0,5%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 1 parę.

Rozmieszczenie i środowisko: Na terenie Łodzi bączek gniazduje tylko na Smulsku.

Stanowisko lęgowe znajduje się na terenie kompleksu glinianek, silnie zarośniętych roślinnością szuwarową (trzcina, pałka szerokolistna) i wierzbami.

Bączek

Bocian biały *Ciconia ciconia*

Gniazdowanie:

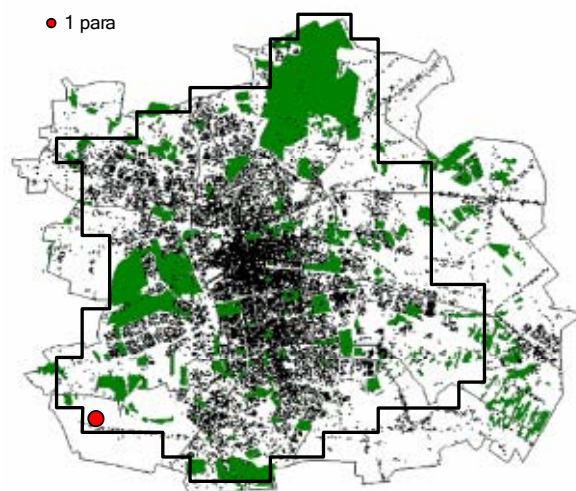
1 para – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 1 polu (0,5%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

Odnotowano gniazdowanie 1 pary.

Rozmieszczenie i środowisko: Gatunek synantropijny, lecz jego obecność silnie uzależniona od bliskości bazy pokarmowej. Na obszarze

Bocian biały

badanym jedyne stanowisko lęgowe znajduje się w dolinie Neru (D17) przy ulicy Chocianowickiej.

Łabędź niemy *Cygnus olor*

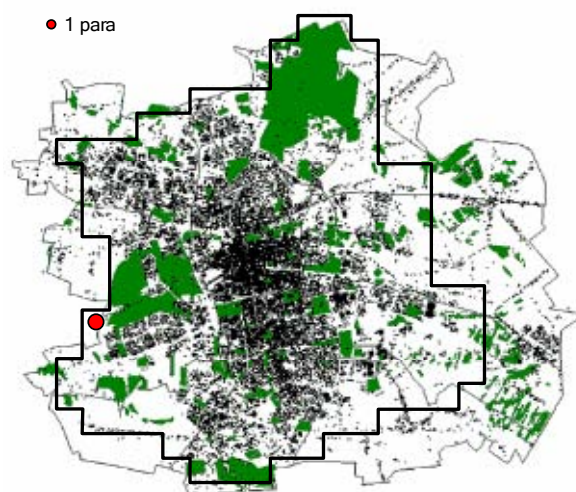
Gniazdowanie:

1 para – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 1 polu (0,5%)

Ocena liczebności: Gatunek nieregularnie, bardzo nielicznie lęgowy. Liczebność szacuje się na 0-1 parę.

Rozmieszczenie i środowisko: Wyłącznie w 1999 i 2002 roku gatunek ten gniazdował na gliniankach na Smulsku. Jak wynika z danych z obrączkowania stanowisko to zajęła para gniazdująca zwykle na torfowisku w Rąbieniu (R.Włodarczyk, inf. ustna).

Łabędź niemy

Krzyżówka *Anas platyrhynchos*

Gniazdowanie:

1 para – 24 pola (12,2%),

2 – 3 par – 18 pól (9,2%),

4 – 7 par – 10 pól (5,1%),

8 – 20 par – 2 pola (1,0%)

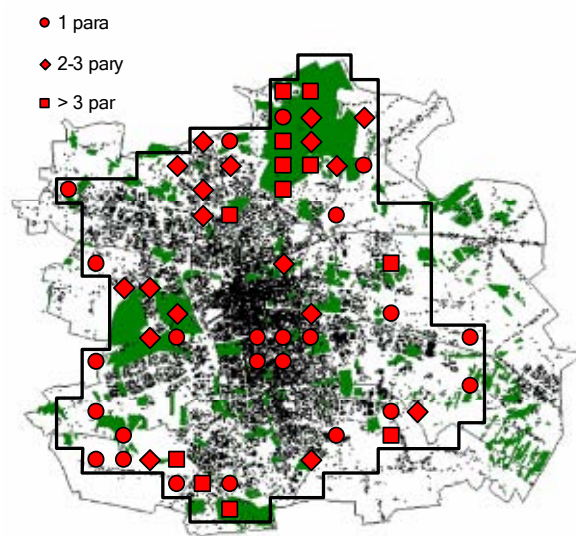
Stwierdzono gniazdowanie w 54 polach (27,6%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 130-150 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Krzyżówka jest rozpowszechnionym gatunkiem lęgowym w strefie peryferyjnej Łodzi. Szczególnie liczna w rejonach miasta obfitujących w zbiorniki wodne i miejsca podmokłe tj. w okolicach Lasu Łągiewnickiego, Zdrowia oraz dolin Neru i Olechówki. We wschodniej, mniej wilgotnej części peryferii miasta, wyraźnie mniej liczna. W śródmieściu Łodzi zdecydowanie rzadka,

regularnie lęgowa przede wszystkim na terenie parków gdzie znajdują się zbiorniki wodne (m.in. Park im. A. Mickiewicza na Julianowie, Park im. J. Poniatowskiego, Park 19-Stycznia, Park im W. Reymonta). W tej części miasta notowano także obecność samic wodzących pisklętach na niewielkich zbiornikach przeciwpożarowych o stromych wybetonowanych brzegach, np. na dziedzińcu budynków Politechniki Łódzkiej na ul. Żeromskiego.

Krzyżówka

Gniazduje nad różnymi typami zbiorników wodnych i cieków zarówno w niezurbanizowanej jak i silnie zurbanizowanej części miasta.

Głowienka *Aythya ferina*

Gniazdowanie:

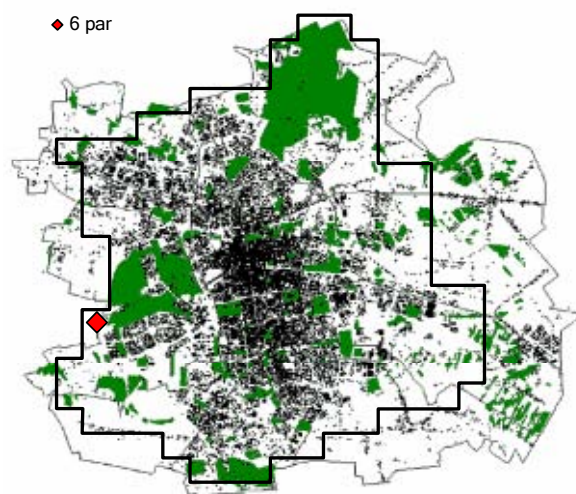
4 – 7 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 1 polu (0,5%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny lub nieliczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 0-6 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Pewne stwierdzenia lęgów głowienki pochodzą jedynie ze Smulski. W 1994 widziano tu jednocześnie 3 samice wodzące pisklęta, a na podstawie obserwacji przebywających tu samic w okresie lęgowym liczbę gniazdujących głowienek oceniono na 6 par. Gatunek ten zajmuje to stanowisko jednak nieregularnie.

Stanowisko lęgowe znajduje się na terenie kompleksu glinianek, silnie zarośniętych roślinnością szuwarową (trzcina, pałka szerokolistna) i wierzbami.

Głowienka

Czernica *Aythya fuligula*

Gniazdowanie:

1 para – 1 pole (0,5%),

2 – 3 par – 1 pole (0,5%)

4 – 7 par – 3 pola (1,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 5 polach (2,6%)

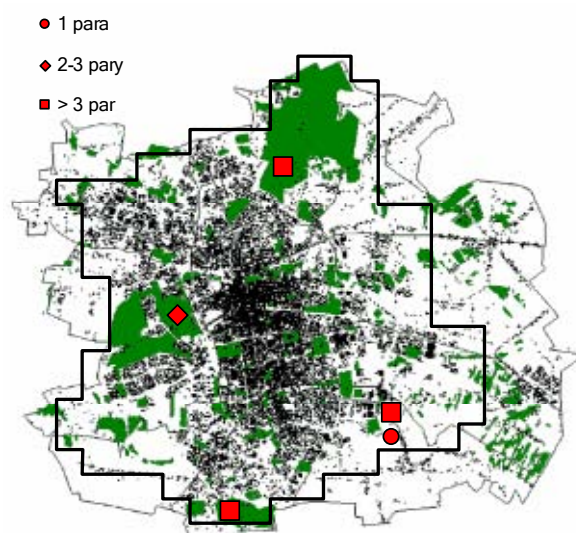
Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 15 – 20 par.

Rozmieszczenie i środowisko: W latach 1994-2002 gniazdowanie stwierdzona na czterech stanowiskach zlokalizowanych na obrzeżach miasta (stawy Stefańskiego, Zdrowie, Młynek i Arturówek).

We wszystkich z tych miejsc obserwowano samice z pisklętami.

Lęgowa wyłącznie na większych stawach posiadających sztuczne wyspy.

Czernica

Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*

Gniazdowanie:

1 para – 5 pól (2,6%)

Stwierdzono gniazdowanie w 5 polach (2,6%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

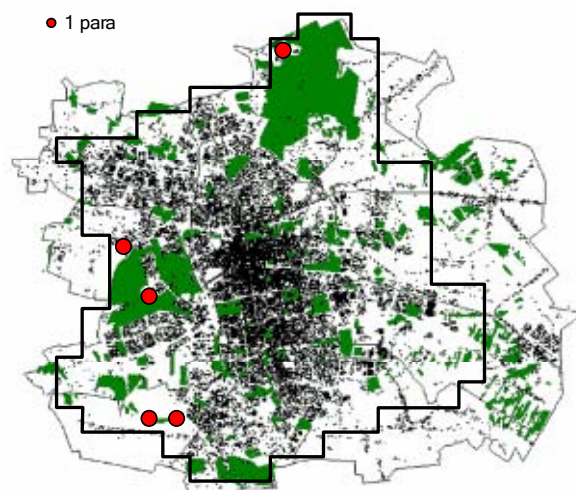
Liczebność szacuje się na 2-3 pary.

Rozmieszczenie i środowisko: Gniazdowanie

błotniaka stawowego stwierdzono w kilku miejscach w obrębie strefy peryferyjnej. W 1997 roku wykryto go na dwóch stanowiskach, zajmowanych także w następnych latach, w dolinie Neru wzdłuż ul. Chocianowickiej. W roku 2000

obserwowano parę w niewielkim trzcinowisku w dolinie ciek przy ul. Łagiewnickiej. Stanowisko to nie było jednak zajmowane w następnych sezonach. Z kolei w 2001 roku obserwowano parę w Ogrodzie Botanicznym, gdzie jednak do lęgu nie doszło. Prawdopodobnie ta sama para gnieździła się w tym samym i kolejnym roku na poligonie przy ul Biegunowej, gdzie wyprowadziła odpowiednio 1 i 2 młode.

Błotniak stawowy gniazdował w szuwarach trzcinowych i pałkowych porastających podmokłe fragmenty dolin rzecznych oraz brzegi stawów.

Błotniak stawowy

Jastrząb *Accipiter gentilis*

Gniazdowanie:

1 para – 7 pól (3,6%)

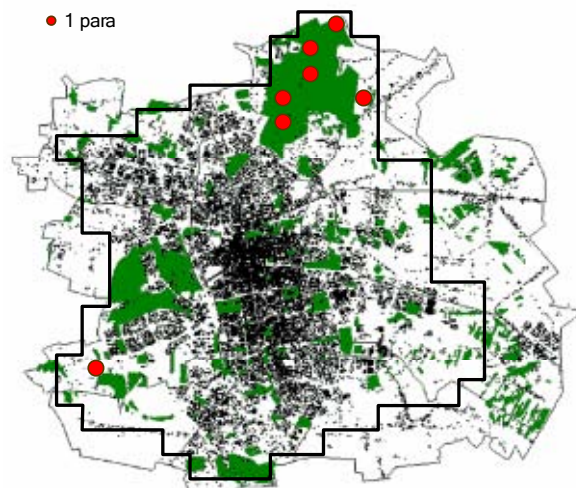
Stwierdzono gniazdowanie w 7 polach (3,6%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 5-6 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Jastrząb

związany jest wyłącznie ze strefą peryferyjną. Jedyne pewne stanowiska lęgowe znane są obszaru Lasu Łagiewnickiego (4 pary) i lasu na Lublinku (1 para). Na ich terenie gniazduje raczej z dala od obrzeży, we fragmentach starszych drzewostanów trudniej dostępnych lub słabiej penetrowanych przez ludzi. W porze lęgowej gatunek ten obserwuje się także dość regularnie w rejonie Rudy, lecz brak jest stamtąd dowodów jego gniazdowania.

Jastrząb

Krogulec *Accipiter nisus*

Gniazdowanie:

1 para – 9 pól (4,6%)

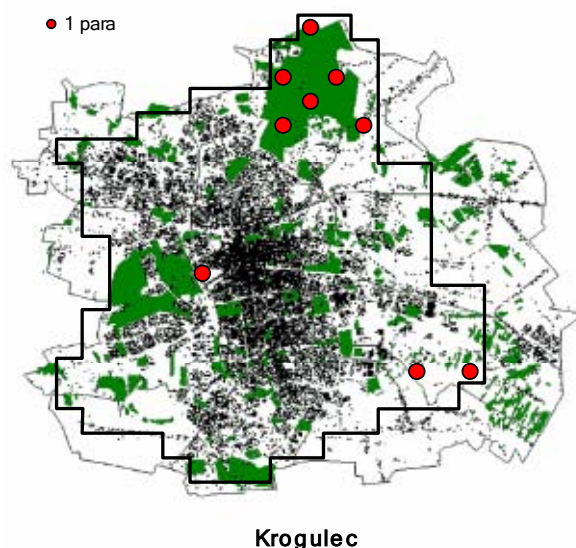
Stwierdzono gniazdowanie w 9 polach (4,6%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 7-9 par.

Rozmieszczenie i środowisko: W okresie lęgowym krogulec związany jest głównie ze strefą peryferyjną Łodzi. Stanowiska krogulca wykryto w Lesie Łagiewnickim oraz na Olechowie. Ponadto w roku 2002 przez cały sezon i regularnie obserwowano krogulce na Zdrowiu, gniazda jednak nie znaleziono. Ogólnie nie wykazuje oznak synurbizacji, tylko pokarmowo jest w znacznym stopniu związany z terenami zabudowanymi.

Na terenie Lasu Łagiewnickiego gniazduje wyłącznie na jego obrzeżach, przede wszystkim w zwartych drzewostanach z dominacją świerka i modrzewia w wieku 50-60 lat. Pozostałe stanowiska zlokalizowane są niewielkich drągowinach sosnowych na peryferiach miasta, w krajobrazie słabo zurbanizowanym.

Myszołów *Buteo buteo*

Gniazdowanie:

1 para – 6 pól (3,1%)

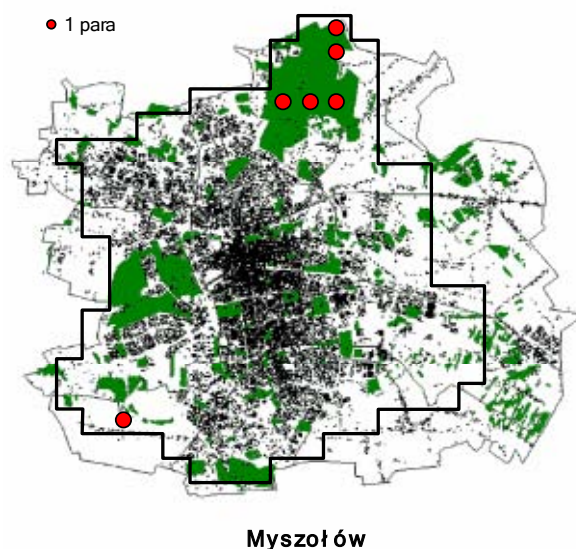
Stwierdzono gniazdowanie w 6 polach (3,1%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 5-6 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gatunek związany ze strefą peryferyjną Łodzi. Na badanym obszarze jako lęgowy stwierdzony wyłącznie na obszarze Lasu Łagiewnickiego (5 par) oraz w zadrzewieniu w dolinie Neru w pobliżu lotniska na Lublinku (1 para).

Gniazduje we fragmentach starszych drzewostanów, w Lesie Łagiewnickim głównie na jego obrzeżach.

Pustułka *Falco tinnunculus*

Gniazdowanie:

- 1 para – 18 pól (9,2%),
- 2 – 3 par – 5 pól (2,6%),
- 4 – 7 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 24 polach (12,2%)

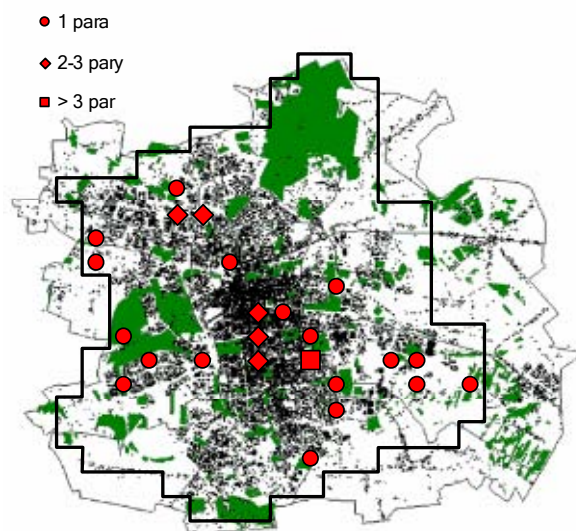
Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 30-35 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Pustułka jest w Łodzi jedynym prawdziwie synantropijnym gatunkiem dziennego ptaka drapieżnego. Lęgową na obszarze całego miasta, jednak stanowiska skupione są przede wszystkim w strefie śródmiejskiej.

Gniazdowanie stwierdzono także na terenie wielu nowoczesnych osiedli mieszkaniowych np. Retkinia, Widzew-Wschód, Olechów oraz w dzielnicach przemysłowych m.in. Dąbrowa, Teofilów, które leżą w strefie okołosródmiejskiej. W obrębie strefy peryferyjnej jako lęgową zdecydowanie mniej liczna, choć wiele gniazdujących w śródmieściu pustułek wykorzystuje jej teren jako miejsce żerowania. Ogromna większość stanowisk zajęta jest tylko przez pojedyncze pary. Jedyna znana kolonia znajdowała się w dawnym budynku Polsportu przy ul. Milionowej. W roku 1994 tworzyło ją 4-6 par, choć później spotykano tu już tylko pojedyncze pary.

Najchętniej zajmuje nisze, otwory wentylacyjne i strychy wysokich budynków mieszkalnych lub przemysłowych oraz wieże kościołów. Znany jest także fakt gniazdowania na balkonie w rejonie Ronda Lotników Lwowskich (w 1990 roku). Na terenie Łodzi do rzadkości należą przypadki pewnych lęgów na drzewach w gniazdach innych ptaków. Pochodzą one wyłącznie ze strefy peryferyjnej miasta: z Brusa, Olechowa oraz okolic ul. Szczecińskiej.

Pustułka

Kuropatwa *Perdix perdix*

Gniazdowanie:

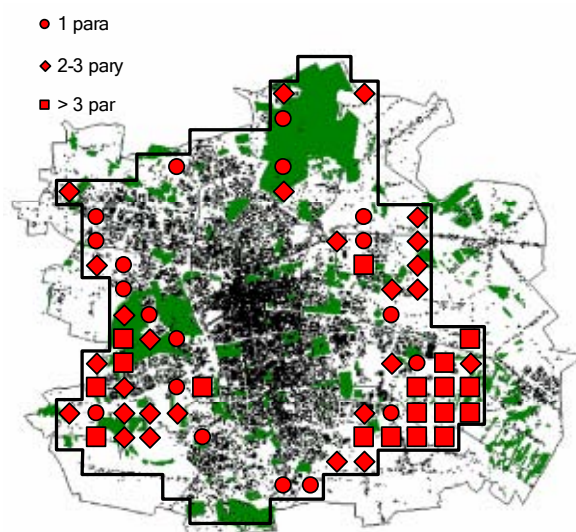
- 1 para – 19 pól (9,7%),
- 2 – 3 par – 26 pól (13,3%),
- 4 – 7 par – 16 pól (8,2%),
- 8 – 20 par – 2 pola (1,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 63 polach (32,1%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 180-200 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Na terenie Łodzi kuropatwa gnieździ się niemal wyłącznie w

Kuropatwa

strefie peryferyjnej. W latach 1994-2002 notowana najliczniej w południowo-wschodniej części miasta np. w rejonie Olechowa, gdzie w roku 1996 w szeregu, korzystnych biotopowo pól atlasowych występowała wyjątkowo licznie, bo w zagęszczeniu nawet do 7-10 par/km². Kuropatwa jest gatunkiem lęgowym przede wszystkim na terenach rolniczych - spotykana jest tutaj na polach, łąkach oraz obszarach leżących odłogiem. W głąb silniej zurbanizowanej strefy miasta – w śródmieściu Łodzi gatunek ten nie występuje – wnika jedynie do słabo penetrowanych fragmentów obszarów przemysłowych przede wszystkim wzdłuż pasów ugorów i nieużytków otaczających torowiska kolejowe (Widzew-Wschód).

Przepiórka *Coturnix coturnix*

Gniazdowanie:

1 para – 11 pól (5,6%),

2 – 3 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 12 polach (6,1%)

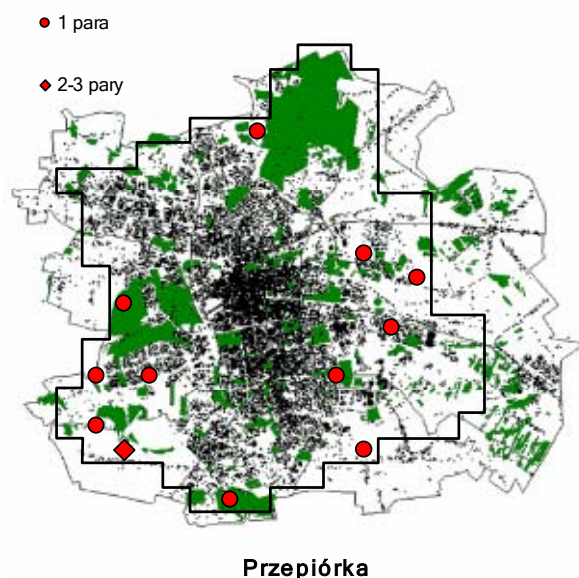
Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 10 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Lęgowa niemal wyłącznie w strefie peryferyjnej. Jednak w okresie badań atlasowych dwukrotnie zarejestrowano obecność terytorialnych samców, poza tą strefą na terenie osiedli mieszkaniowych na Widzewie-

Wschodzie (O12) i Dąbrowie (M14). W obu przypadkach ptaki przebywały na dość rozległych otwartych obszarach porośniętych wysoką roślinnością zielną. Pierwsze ze stanowisk znajdowało się na nieuporządkowanym fragmencie dużego placu sportowego, drugie na skraju skweru.

Gniazduje w różnych typach upraw zbożowych, a także na leżących odłogiem fragmentach pól porośniętych roślinnością zielną.

Bażant *Phasianus colchicus*

Gniazdowanie:

- 1 samiec – 29 pól (14,8%),
- 2 – 3 samce – 55 pól (28,1%),
- 4 – 7 samców – 48 pól (24,5%),
- 8 – 20 samców – 3 pola (1,5%)

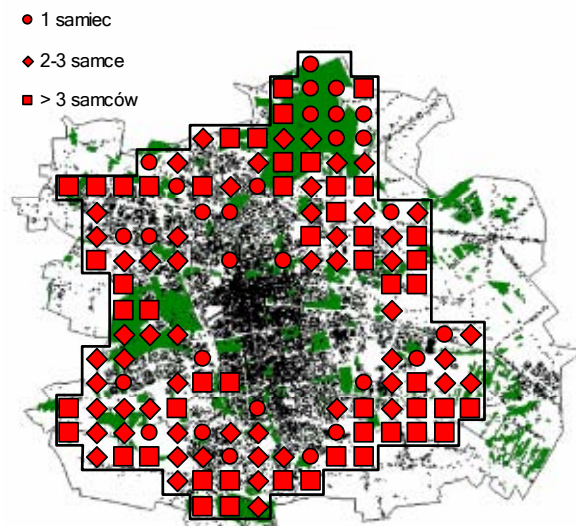
Stwierdzono gniazdowanie w 135 polach (68,9%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 350-400 samców.

Rozmieszczenie i środowisko: Na terenie Łodzi bażant jest gatunkiem lęgowym przede wszystkim w strefie peryferyjnej. Jednak odważniej

niż kuropatwa wnika na tereny silniej zurbanizowane i dość powszechnie spotyka się terytorialne samce w strefie okołóśródmiejskiej, a nawet na obrzeżach śródmieścia. Najliczniej, bo w zagęszczeniu 10 samców/km² odnotowany na Lublinku (B16) oraz na Rudzie (G19). W nieco mniejszej liczbie, 8 samców/km² stwierdzony w Arturówku (K5).

Gniazduje w różnych typach biotopów w strefie peryferyjnej spotykany w krajobrazie pól i łąk urozmaiconych kępami i szpalerami krzewów i drzew, w mniejszych zadrzewieniach. Na obszarze Lasu Łagiewnickiego zdecydowanie rzadki, występuje jedynie na jego obrzeżach. W śródmieściu spotykany w miejscach słabiej penetrowanych przez ludzi w pasach dzikiej roślinności wzdłuż torów kolejowych i na terenach ogródków działkowych.

Bażant

Derkacz *Crex crex*

Gniazdowanie:

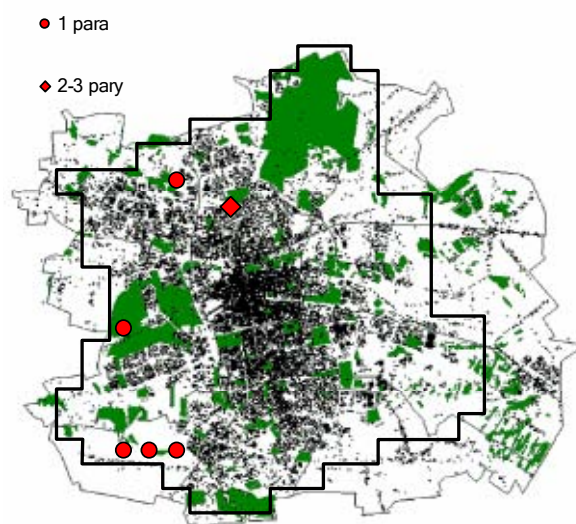
- 1 para – 5 pól (2,6%),
- 2 – 3 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 6 polach (3,1%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 5-7 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gatunek notowany w strefie peryferyjnej, gdzie związany jest przede wszystkim z dolinami rzek: Neru, Łódki i Sokołówki. Wyjątkowo obserwowany w strefie okołóśródmiejskiej. W roku 1999 dwa terytorialne samce zarejestrowano w dolinie Sokołówki przy ul. Liściastej, kilkaset metrów na zachód od parku im. A Mickiewicza.

Lęgowy na terenach otwartych, na obszarach zlokalizowanych głównie w dolinach rzecznych i porośniętych wysoką roślinnością zielną – trawami, turzycami, pokrzywami itp.

Derkacz

Kokoszka *Gallinula chloropus*

Gniazdowanie:

1 para – 5 pól (2,6%),

2 – 3 par – 2 pola (1,0%)

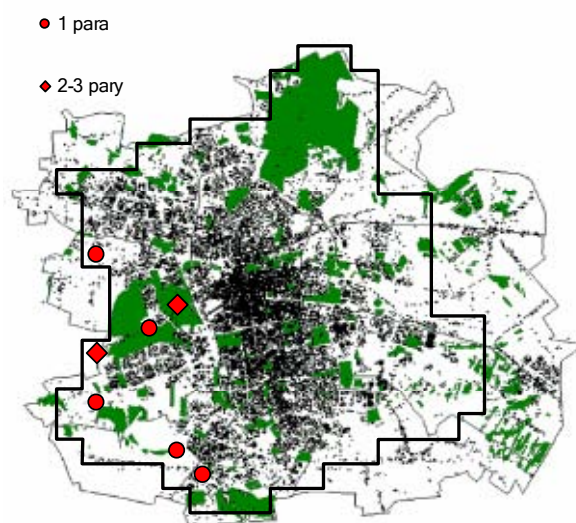
Stwierdzono gniazdowanie w 7 polach (3,6%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 9-10 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Wszystkie stanowiska lęgowe odnotowano poza strefą śródmiejską. Na gliniankach na Smulsku oraz na stawach na Zdrowiu gniazdowały po 2 pary. Na pozostałych stanowiskach obserwowano już tylko

pojedyncze pary: na stawie na ul. Biegunowej, w Ogrodzie Botanicznym, na Lublinku oraz w dolinie Neru. Ze względu na skryty tryb życia tego gatunku bardzo prawdopodobne jest istnienie innych nie wykrytych stanowisk.

Lęgowa na małych zbiornikach wód stojących o brzegach zarośniętych krzewami (stawy, glinianki, starorzecza) z dobrze rozwiniętą strefą roślinności szuwarowej lub bagiennej.

Kokoszka

Łyska *Fulica atra*

Gniazdowanie:

1 para – 8 pól (4,1%),

2 – 3 par – 5 pól (2,6%),

4 – 7 par – 3 pola (1,5%)

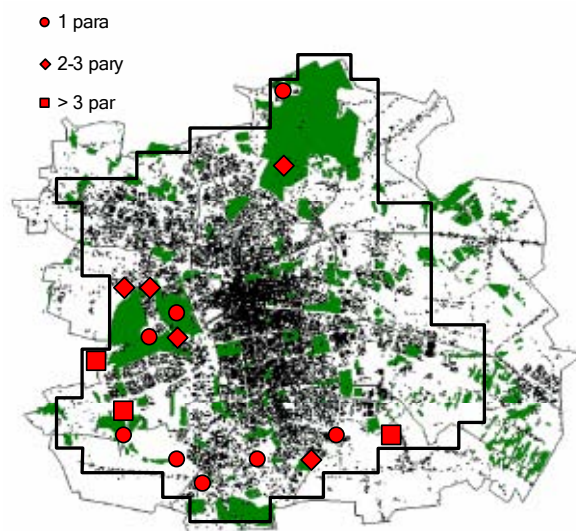
Stwierdzono gniazdowanie w 16 polach (8,2%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 30-35 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Wszystkie stanowiska lęgowe odnotowano poza strefą śródmiejską. Najliczniejsza na terenie stawów na Młynku (4 pary), na Smulsku (6 par), na poligonie przy ul. Biegunowej (4 pary) i na zbiorniku przy ul.

Zamiejskiej na Lublinku (5 par). Po 2-3 pary lęgowe na terenie Ogrodu Botanicznego oraz na stawach Jana i w Arturówku. Pozostałe stanowiska zasiedlone już tylko przez pojedyncze pary.

Lęgowa na małych zbiornikach wód stojących: stawach i gliniankach z pasami lub kępami szuwarów różnych typów.

Łyska

Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*

Gniazdowanie:

1 para – 4 pola (2,0%),

2 – 3 par – 1 pole (0,5%)

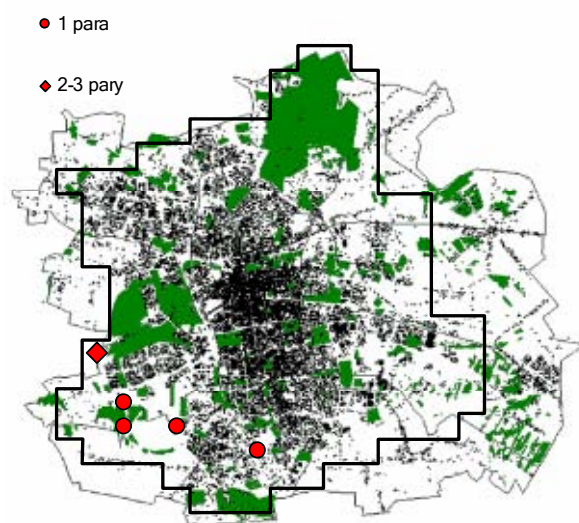
Stwierdzono gniazdowanie w 5 polach (2,6%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 5 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Jako lęgowa odnotowana jedynie na 4-5 stanowiskach. Z reguły mają one jednak charakter efemeryczny. Gniazdowanie 2 par stwierdzono w 1996 roku na terenie cegielni na Smulsku, a ponadto pojedyncze

pary na dwóch stanowiskach na Lublinku (1996, 1998) oraz nad Jasieniem w rejonie ul Dubois (1999) i na ul. Demokratycznej gdzie w 1996 znaleziono gniazdo.

Na terenie Łodzi lęgi notowano na obszarach ruderalnych – placach cegielni, terenach pofabrycznych, nieuporządkowanych terenach budów.

Sieweczka rzeczna

Czajka *Vanellus vanellus*

Gniazdowanie:

1 para – 10 pól (5,1%),

2 – 3 par – 10 pól (5,1%),

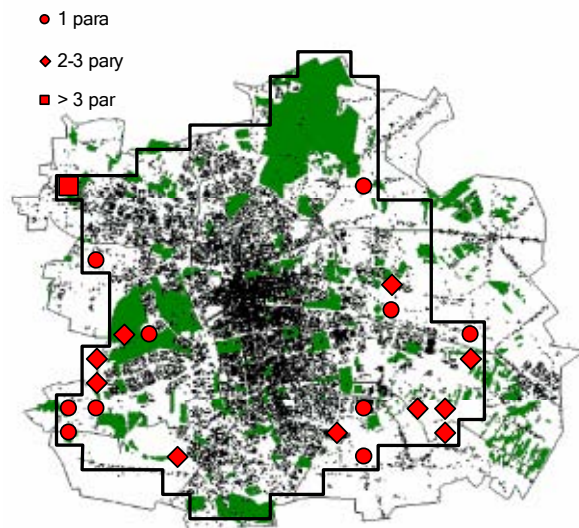
4 – 7 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 21 polach (10,7%)

Ocena liczebności: Dość liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 35-40 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Na terenie Łodzi najbardziej rozpowszechniony gatunek wśród siewkowców, spotykany jednak wyłącznie w strefie peryferyjnej miasta. Na badanym obszarze najważniejsze skupienia stanowisk lęgowych znajdują się wzdłuż doliny Neru i Łódki (Lublinek, Brus) oraz doliny Olechówki (Olechów).

Czajka gniazduje na podmokłych i suchych łąkach, często na polach w uprawach zbóż, szczególnie chętnie na terenie dolin rzecznych lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie.

Czajka

Kszyk *Gallinago gallinago*

Gniazdowanie:

1 para – 4 pola (2,0%)

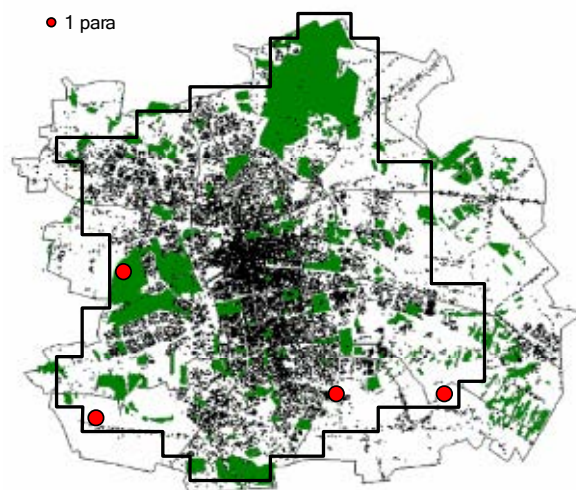
Stwierdzono gniazdowanie w 4 polach (2,0%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 1-4 pary.

Rozmieszczenie i środowisko: Pojedyncze terytorialne samce obserwowano na czterech stanowiskach, z których tylko jedno, na poligonie przy ul. Biegunowej, było zajmowane regularnie.

Ponadto w sezonie lęgowym, w kwietniu i maju 1998 obserwowano go stale na podtopionej łące z fragmentem turzycowiska na ul. Jędrzejowskiej przy stacji Łódź-Olechów, a w 2001 w zalanym turzycowisku przy nasypie kolejowym także na ul. Jędrzejowskiej, ale przy skrzyżowaniu z ul. Zygmunta oraz w 2002 w dolinie Neru przy ulicy Łaskowickiej.

Kszyk

Krwawodziób *Tringa totanus*

Gniazdowanie:

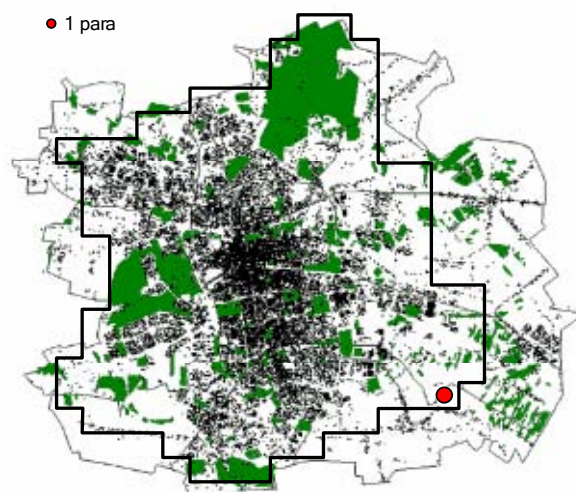
1 para – 1 pole (0,5 %)

Stwierdzono gniazdowanie w 1 polu (0,5 %)

Ocena liczebności: Nieregularnie, bardzo nielicznie gniazdujący ptak lęgowy. Liczebność ocenia się na 0-1 parę.

Rozmieszczenie i środowisko: Prawdopodobnie lęgowy w 1998 roku na podtopionej łące z fragmentem turzycowiska na ul. Jędrzejowskiej, gdzie w kwietniu i maju obserwowano najpierw tokującą, a później silnie zaniepokojoną parę.

Stanowisko to nie ma jednak trwałego charakteru, gdyż ani we wcześniejszych, ani późniejszych sezonach krwawodzioby nie były tu notowane.

Krwawodziób

Gołąb miejski *Columba livia f. urbana*

Gniazdowanie:

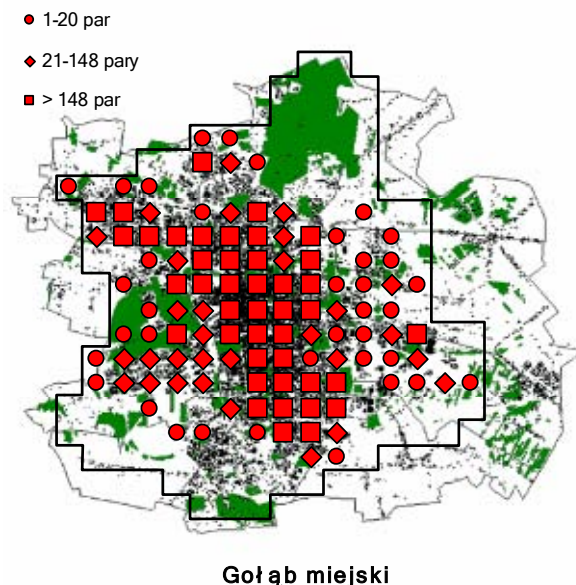
- 1 para – 2 pola (1,0%)
- 2-3 par – 8 pól (4,1%)
- 4-7 par – 14 pól (7,1%)
- 8-20 par – 22 pola (11,2%)
- 21-55 par – 7 pól (3,6 %)
- 56 – 148 par – 14 pól (7,1%)
- 149 – 403 par – 25 pola (12,8%)
- 404 – 1097 par – 14 pól (7,1%)
- 1098 – 2981 par – 3 pola (1,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 109 polach (55,6%)

Ocena liczebności: Masowy ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 20 000-25 000 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Typowy gatunek strefy śródmiejskiej z wysoką zabudową. Na peryferiach miasta jest bardzo rzadki lub brak go zupełnie. Zdecydowanie preferuje obszary zamieszkałe przez ludzi. Najliczniejszy w strefie śródmiejskiej zwartej zabudowy mieszkalnej, gdzie regularnie swoim zagęszczeniem osiąga ponad 400 par/km² a lokalnie np. w rejonie ulic Północna, Piotrkowska, Zachodnia, Narutowicza, Al. Mickiewicza (I10, I11, K10) nawet ponad 1100 par/km². Zwykle nieco mniej liczny w starszych osiedlach, choć i tam może osiągać liczebność ok. 400 par/km² jak na Dąbrowie (M14, M15), Teofilowie (E8) czy Chojnach (I15). Na obszarach starej zabudowy przemysłowej, otoczonej obszarami mieszkalnymi gniazduje zaskakująco mała liczba par. Jako lęgowy jeszcze rzadszy na terenach nowoczesnych dzielnic przemysłowych. Na peryferiach miasta gniazduje tylko w niewielkich skupieniach do kilku-kilkunastu par, jak np. w Ogrodzie Zoologicznym, lub brak go zupełnie np. w rejonie Lasu Łagiewnickiego.

Jako miejsca do zbudowania gniazda wybiera zwykle strychy, nisze i balkony przynajmniej kilkupiętrowych budynków, jednak notowano nawet liczne kolonie na niższych konstrukcjach np. kilkadziesiąt par lęgowych regularnie gniazduje pod wiatą pętli tramwajowej w Parku Staromiejskim na wysokości ok. 4 metrów.

Grzywacz *Columba palumbus*

Gniazdowanie:

- 1 para – 15 pól (7,7%)
- 2-3 pary – 49 pól (25,0%)
- 4-7 par – 50 pól (25,5%)
- 8-20 par – 51 pól (26,0%)
- 21-55 par – 4 pola (2,0%)
- 56 – 148 par – 2 pola (1,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 171 polach (87,2%)

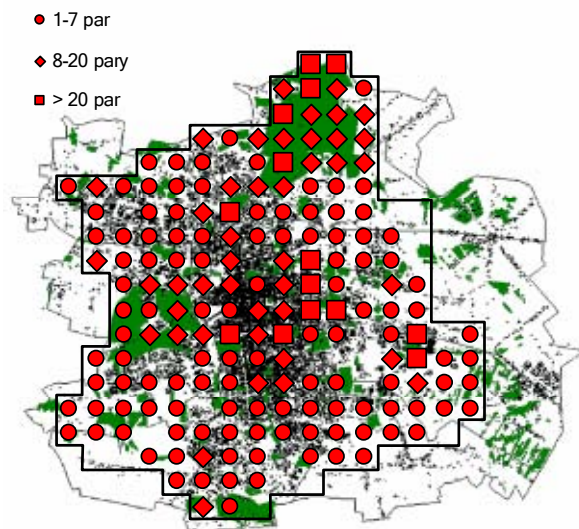
Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 1400-1500 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Lęgowy na

terenie całego miasta. Szczególnie liczny w tych polach atlasowych, które mają w swych granicach parki lub większe zadrzewienia, a znajdują się w strefie śródmiejskiej lub okołosródmiejskiej. Na przykład w Parku Poniatowskiego i okolicach (H12) odnotowano ponad 110 par/km², na Widzewie Wschodzie (P12) – 65 par/km² oraz na cmentarzu na Dołach z terenem przyległym (L9) – 52 par/km². Mniej liczny w Lesie Łagiewnickim, choć i tam osiąga zagęszczenia do 25-30 par/km². Regularnie obserwuje się loty żerowiskowe stad gniazdujących w mieście grzywaczy na pola położone na peryferiach.

Gniazduje we wszelkiego rodzaju lasach i parkach, a nawet bardzo małych zadrzewieniach.

Grzywacz

Sierpówka *Streptopelia decaocto*

Gniazdowanie:

- 1 para – 18 pól (9,2%)
- 2-3 par - 31 pola (15,8%)
- 4-7 par – 36 pól (18,4%)
- 8-20 par – 76 pola (38,8%)
- 21-55 par – 13 pól (6,6%)
- 56 – 148 par – 3 pola (1,5%)

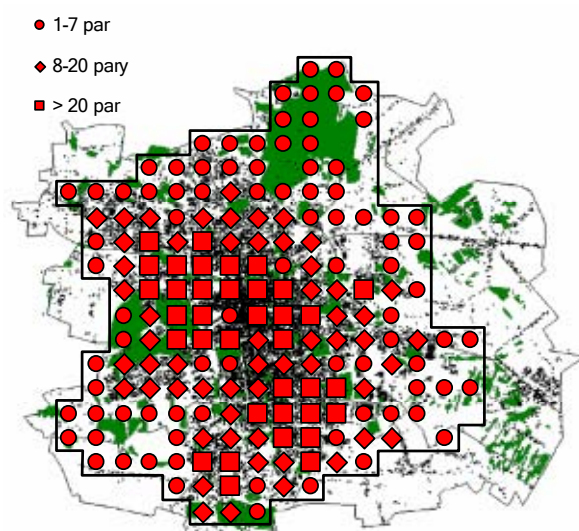
Stwierdzono gniazdowanie w 177 polach (90,3%)

Ocena liczebności: Bardzo liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 2200-2500 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Występuje na

obszarach zurbanizowanych całego miasta. Nie gniazduje m.in. we wnętrzu Lasu Łagiewnickiego i lasu na Lublinku, a na ich obrzeżach jest bardzo rzadka. Jako lęgowa najliczniej notowana na zasobnych w zieleni starszych dzielnicach mieszkaniowych np. na Kozinach (G10, 77 par/km²), Dąbrowie (M15, 65 par/km²), Żubardziu (G9 – 44 par/km²) lub w tych polach gdzie zwarta śródmiejska zabudowa sąsiaduje z

Sierpówka

większymi parkami i cmentarzami np. okolice Cmentarza Starego (H10, 75 par/km²), Parku Źródlika (K12, 54 par/km²), rejon Parków im. S. Moniuszki i H. Sienkiewicza (I11, 51 par/km²). Większe skupienia par lęgowych notowano lokalnie także w innych typach środowisk jak np. w niskiej jednorodzinnej zabudowie na Nowym Złotnie (E9, 36 par/km²).

Turkawka *Streptopelia turtur*

Gniazdowanie:

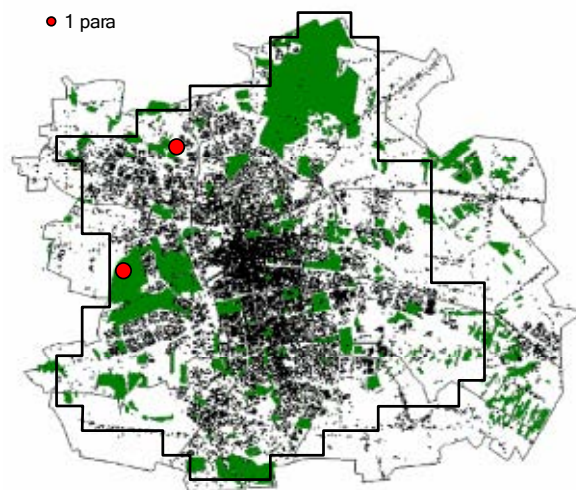
1 para – 2 pola (1,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 2 polach (1,0%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 1-2 pary.

Rozmieszczenie i środowisko: W okresie badań atlasowych zarejestrowano obecność turkawki tylko na dwóch stanowiskach. W 1995 roku na południowym krańcu poligonu na Zdrowiu odnotowano terytorialnego samca, a w 1999 roku obserwowano parę turkawek w zadrzewieniu na ul. Brukowej.

Turkawka

Siniak *Columba oenas*

Gniazdowanie:

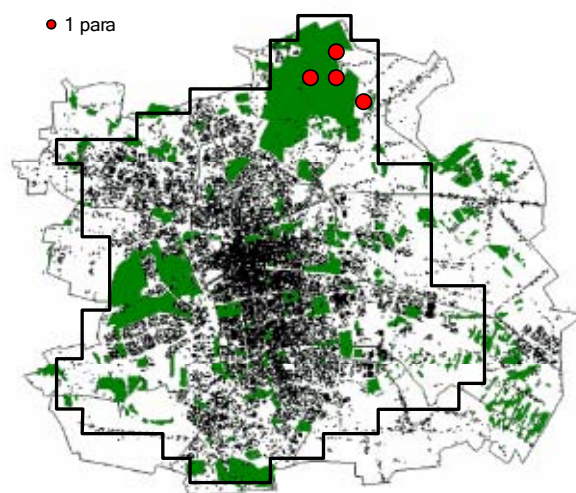
1 para – 4 pola (2,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 4 polach (2,0%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 0-2 pary.

Rozmieszczenie i środowisko: W latach 2000-2002 w kilku miejscach północno-zachodniej części Lasu Łagiewnickiego wielokrotnie notowano odzywające się samce siniaka. Nie udało się jednak z całą pewnością dowieść gniazdowania tego nowego dla obszaru Łodzi gatunku.

Siniak

Ptaki notowano w typowych dla siebie biotopach lęgowych, we fragmentach starych drzewostanów dębowych zwykle z domieszką buka.

Kukułka *Cuculus canorus*

Gniazdowanie:

1 samiec – 40 pól (20,4%)

2-3 samce – 2 pola (1,0%)

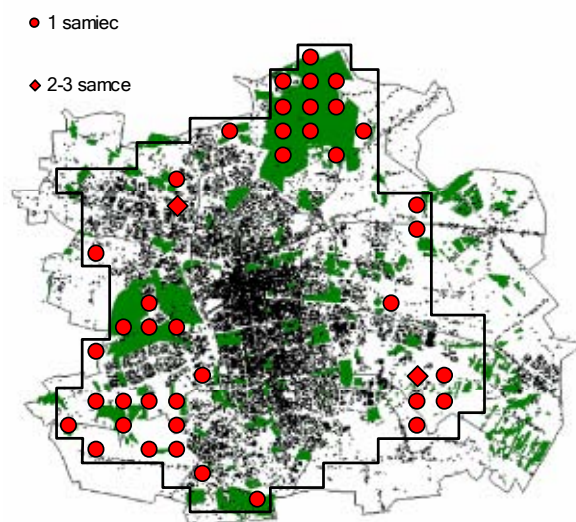
Stwierdzono obecność samców w 42 polach (21,4%)

Ocena liczebności: Średnio liczny gatunek lęgowy. Liczebność szacuje się na 40-45 samców.

Rozmieszczenie i środowisko: Kukułkę spotyka się w strefie peryferyjnej Łodzi, na której terenie można wyróżnić trzy obszary, gdzie skupiają się stanowiska tego gatunku. Są to: Las Łagiewnicki, Zdrowie oraz Lublinek. Wyjątkowo terytorialne samce notowano na obrzeżach strefy okołóśródmiejskiej m.in. w rejonie

Żabiańca (F7) i północnej części Rokicia (G14).

Lęgowa w różnych typach lasów i zadrzewień.

Kukułka

Pójdźka *Athene noctua*

Gniazdowanie:

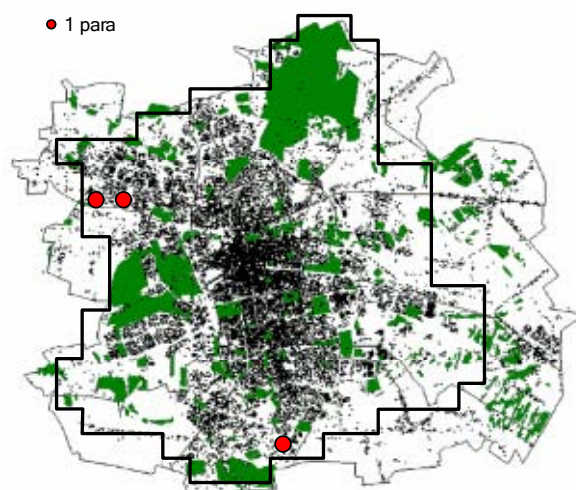
1 para – 3 pola (1,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 3 polach (1,5%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny gatunek lęgowy. Liczebność szacuje się na 2-3 pary.

Rozmieszczenie i środowisko: Stwierdzona na zaledwie dwóch stanowiskach, na Teofilowie w rejonie ul. Rojnej, gdzie notowano, być może 2 pary, na odcinku pomiędzy ulicami Kaczeńcowa i Szczecińską oraz w południowej części Łodzi na ul. Granicznej.

Odnotowana na terenie osiedla mieszkaniowego (budynki z tzw. „wielkiej płyty”) oraz w opuszczonym budynku magazynowym w dzielnicy przemysłowej. Oba te miejsca sąsiadują z terenami otwartymi.

Pójdźka

Puszczyk *Strix aluco*

Gniazdowanie:

1 para – 15 pól (7,7%)

2-3 pary – 14 pól (7,1%)

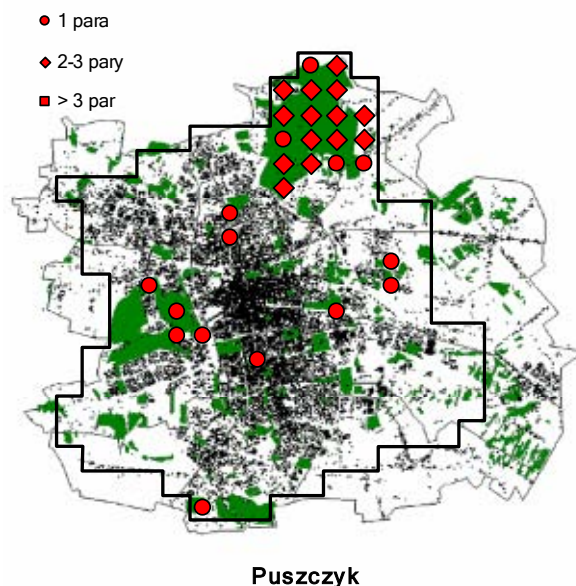
Stwierdzono gniazdowanie w 29 polach (14,8%)

Ocena liczebności: Średnio liczny gatunek lęgowy. Liczebność szacuje się na 45-55 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Najważniejszym obszarem występowania puszczyka, gdzie gniazduje większa część jego łódzkiej populacji, jest Las Łagiewnicki. Ponadto lęgowe pary notowano jeszcze na kilku innych stanowiskach w strefie peryferyjnej: na Zdrowiu (3-4 pary); na Stokach (co najmniej 2 pary) oraz pojedyncza para na Rudzie.

Wykryto jedynie cztery stanowiska w strefie śródmiejskiej i okołosródmiejskiej Łodzi. Wszystkie były zlokalizowane w parkach i zajęte przez pojedyncze pary. Odnotowano je w: Parku im. A. Mickiewicza na Julianowie, Parku 3-Maja, Parku im. A. Struga oraz Parku im. bp. Klepacza.

Na terenach leśnych związany z fragmentami starszych, dziuplastych drzewostanów. W strefie silniej zurbanizowanej gniazduje w starszych parkach.

Uszatka *Asio otus*

Gniazdowanie:

1 para – 16 pól (8,2%)

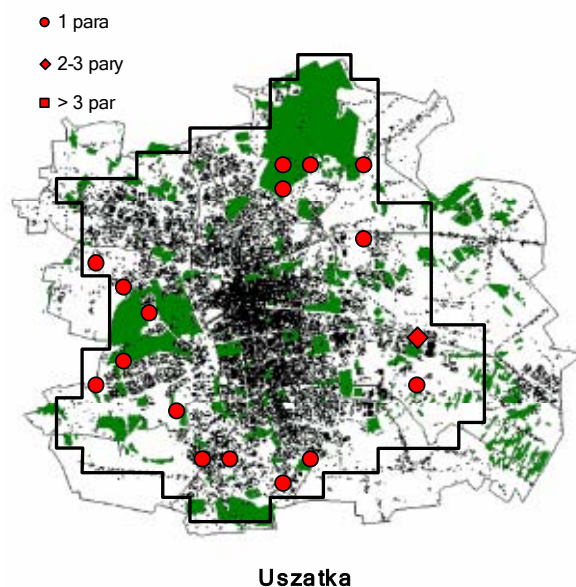
2-3 pary – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 17 polach (8,7%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 18-20 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Generalnie związana ze strefą peryferyjną miasta, choć dwa stanowiska: na Widzewie-Wschodzie na ul. Czajkowskiego oraz na Rokiciu w rejonie ulic Odrzańskiej i Sopockiej wykryto w niewielkich sosnowych zadrzewieniach otoczonych gęstą zabudową.

Gniazduje w niewielkich zadrzewieniach, najchętniej w terenie otwartym, choć nieraz także w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowań. W Lesie Łagiewnickim jedynie na jego skrajach. Preferuje drzewostany z udziałem gatunków iglastych.

Lelek *Caprimulgus europaeus*

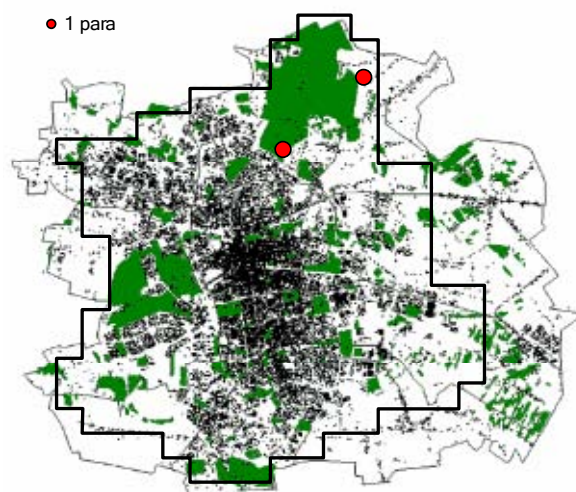
Gniazdowanie:

1 para – 2 pola (1,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 2 polach (1,0%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny gatunek lęgowy. Liczebność ocenia się na 2 pary.

Rozmieszczenie i środowisko: Dwa znane w Łodzi stanowiska lęgowe znajdują się na obrzeżach Lasu Łągiewnickiego (K6, N3).

Jerzyk *Apus apus*

Gniazdowanie:

1 para – 1 pole (0,5%)

2-3 pary – 6 pól (3,1%)

4-7 par – 15 pól (7,7%)

8-20 par – 40 pól (20,4%)

21-55 par – 14 pól (7,1%)

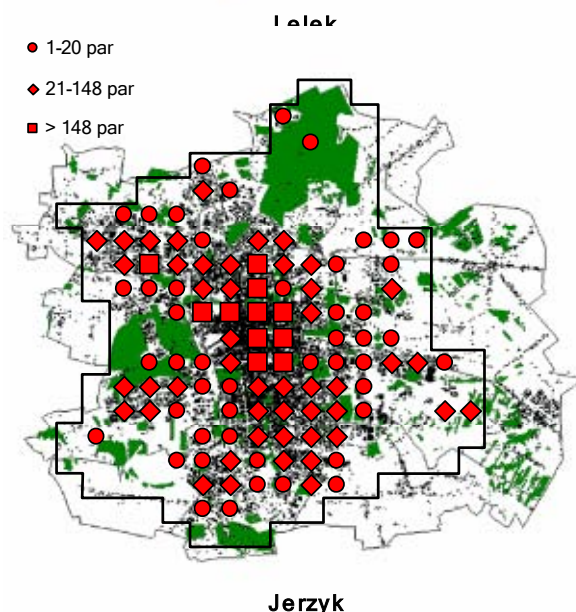
56 – 148 par – 19 pól (9,7%)

149 – 403 par – 11 pól (5,6%)

Stwierdzono gniazdowanie w 106 polach (54,1%)

Ocena liczebności: Bardzo liczny gatunek lęgowy. Liczebność szacuje się na 5500-6000 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Jerzyk jest rozpowszechnionym gatunkiem lęgowym w tych częściach Łodzi, gdzie występuje wysoka zabudowa. Stąd jest szczególnie liczny w strefie śródmiejskiej, gdzie w typowej dla niej zwartej, wysokiej zabudowie występuje zwykle w zagęszczeniu 200-350 par/km². Wyraźnie mniej liczny w strefie okołóśródmiejskiej, a na peryferiach miasta występuje jedynie lokalnie.

Dudek *Upupa epops*

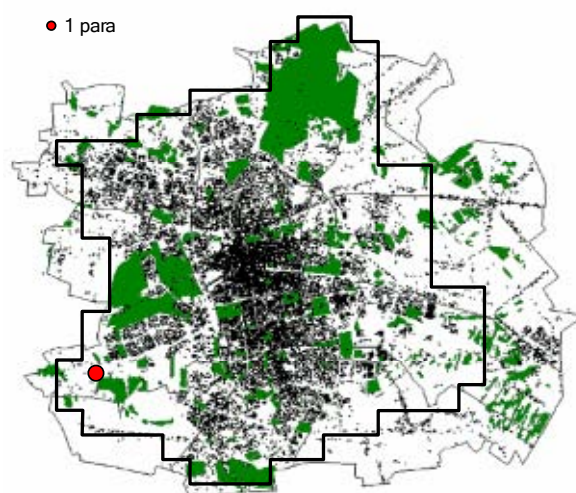
Gniazdowanie:

1 para – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 1 polu (0,5%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny gatunek lęgowy. Liczebność ocenia się na 0-1 parę.

Rozmieszczenie i środowisko: Jedyne stanowisko w ramach badań atlasowych wykryto w rejonie lasu na Lublinku, gdzie w maju 1998 słyszano odzywającego się samca. Stanowisko znajdowało się na granicy lasu i terenów otwartych.

Dudek

Krętogłów *Jynx torquilla*

Gniazdowanie:

1 para – 15 pól (7,7%)

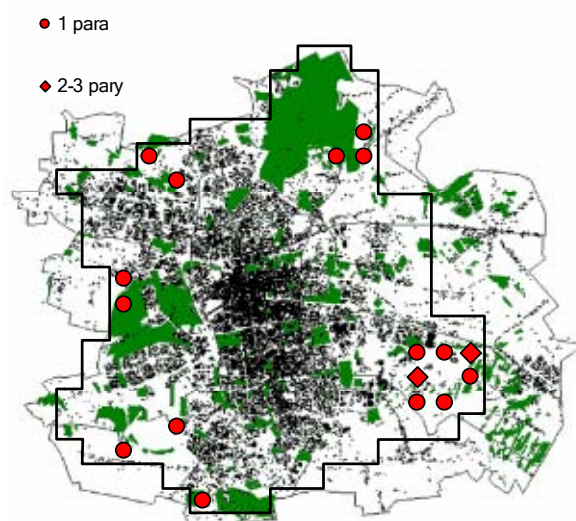
2-3 pary – 2 pola (1%)

Stwierdzono gniazdowanie w 17 polach (8,7%)

Ocena liczebności: Nieliczny gatunek lęgowy.

Jego liczebność ocenia się na 15-20 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Krętogłów gniazduje jedynie w strefie peryferyjnej Łodzi. Większe skupienie stanowisk i par lęgowych zarejestrowano w okolicach Olechowa. Poza tym stanowiska krętogłowa wykryto na południowo-wschodnim skraju Lasu Łagiewnickiego w rejonie Łodzianki, na Rudzie, w okolicach lotniska

Krętogłów

na Lublinku, na Zdrowiu oraz północnej części Bałut, wzdłuż ulicy Liściastej.

Lęgowy głównie w krajobrazie parkowym, w luźnych, liściastych zadrzewieniach związanych zwykle z dolinami rzecznyymi. Spotykany także na skrajach większych kompleksów leśnych.

Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*

W okresie zbierania danych kilka razy obserwowano pojedyncze dzięcioły zielonosiwe w Lesie Łagiewnickim (11-18.03.1998, 11.04.2001). Jednak nigdy w latach 1994-2002 nie obserwowano niczego co mogłoby uprawdopodobnić jego gniazdowanie.

Dzięcioł zielony *Picus viridis*

Gniazdowanie:

1 para – 32 pól (16,3%)

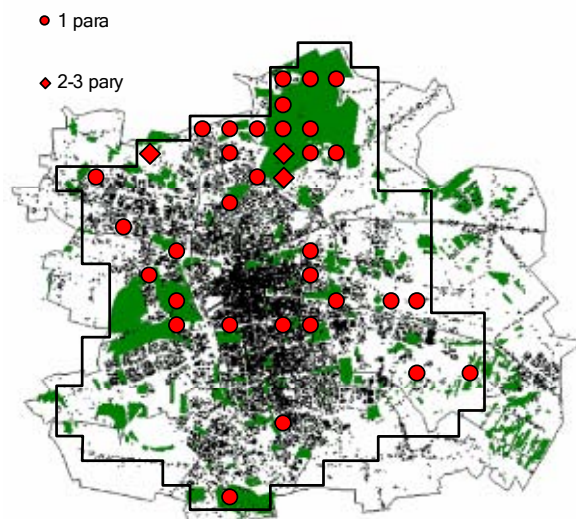
2-3 pary – 3 pola (1,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 35 polach (17,9%)

Ocena liczebności: Średnio liczny gatunek lęgowy. Liczebność szacuje się na 35-40 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gatunek lęgowy głównie poza obszarem śródmieścia Łodzi, ale i tu gniazduje w niektórych większych parkach (m.in. w Parku im. J. Poniatowskiego, Parku Źródlika, parku im. J. Matejki).

Występuje w różnej wielkości luźnych zadrzewieniach i szpalerach złożonych z gatunków liściastych. Wiele stanowisk związanych jest z dolinami cieków wodnych, gdzie nie brak gatunków drzew o bardzo miękkim drewnie, które szczególnie dzięciołowi zielonemu odpowiadają. Na terenie Lasu Łagiewnickiego lęgowy tylko na jego obrzeżach.

Dzięcioł zielony

Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*

Gniazdowanie:

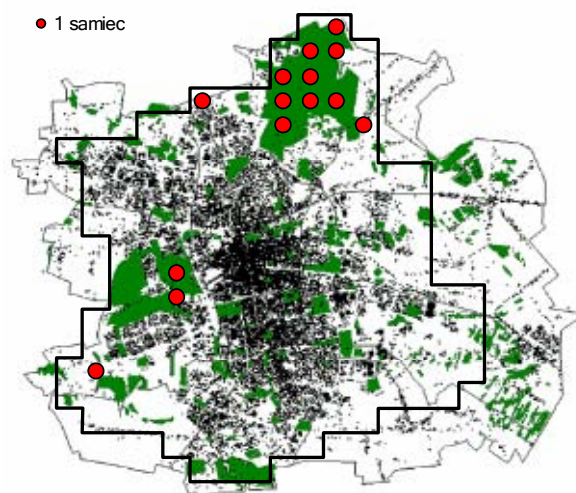
1 samiec – 14 pól (7,1%)

Stwierdzono gniazdowanie w 14 polach (7,1%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy. Liczebność ocenia się na 12-15 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gniazduje wyłącznie w strefie peryferyjnej miasta. Większość par gniazduje w Lesie Łagiewnickim, jednak i poza nim znanych jest kilka innych stanowisk lęgowych tego gatunku: w parku leśnym na Zdrowiu (2 pary) oraz po jednej parze w Lesie Lublinek i na Helenówku.

Związany ze starodrzewiami w obrębie większych obszarów leśnych.

Dzięcioł czarny

Dzięcioł duży *Dendrocopos major*

Gniazdowanie:

1 para – 24 pola (12,2%)

2-3 pary – 15 pól (7,7%)

4-7 par – 5 pól (2,6%)

8-20 par – 12 pól (6,1%)

21-55 par – 3 pola (1,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 59 polach (30,1%)

Ocena liczebności: Liczny gatunek lęgowy.

Liczebność szacuje się na 400-430 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gniazduje

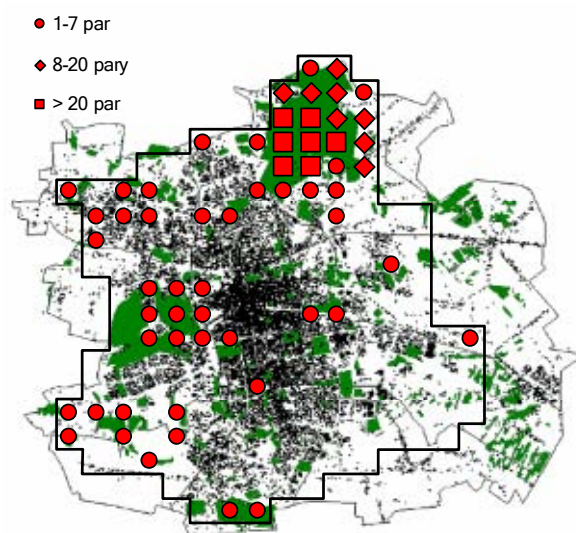
nieomal wyłącznie na terenach lasów położonych na obrzeżach miasta, przede wszystkim na Zdrowiu, Lublinku i Rudzie Pabianickiej oraz w Lesie Łagiewnickim. Szczególnie liczny w tym

ostatnim, gdzie występuje przeważnie w zagęszczeniu od kilkunastu do 35, a nawet 40 par/km². W strefie śródmiejskiej znany jest z zaledwie kilku stanowisk lęgowych zlokalizowanych w największych i najstarszych parkach lub cmentarzach: m.in. w Parku Poniatowskiego, w Park 3. Maja, w Parku Legionów, na Cmentarzu Starym.

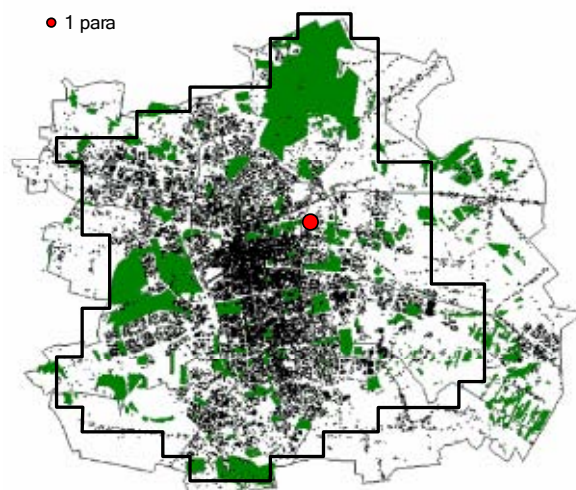
Występuje we wszelkiego typu zbiorowiskach leśnych, gniazdując we wszystkich typach drzewostanów od silnie podmokłych lasów liściastych po suche drągowiny sosnowe. Jedynym koniecznym warunkiem dla gniazdowania jest obecność w drzewostanie choćby pojedynczych starszych drzew umożliwiających wykucie dziupli.

Dzięcioł białooszy *Dendrocopos syriacus*

W okresie badań atlasowych odnotowany został tylko raz. W dniu 10.04.1998 na cmentarzu na Dołach obserwowano samca dzięcioła białooszy w towarzystwie dwóch agresywnie zachowujących się wobec siebie samic dzięcioła dużego. Mimo wielokrotnych, późniejszych kontroli tego terenu ptaka tego już nie odnotowano.

Dzięcioł duży

Dzięcioł białooszy

Dzięcioł średni *Dendrocopos medium*

Gniazdowanie:

- 1 para – 12 pól (6,1%)
- 2-3 pary – 5 pól (2,6%)
- 4-7 par – 3 pola (1,5%)

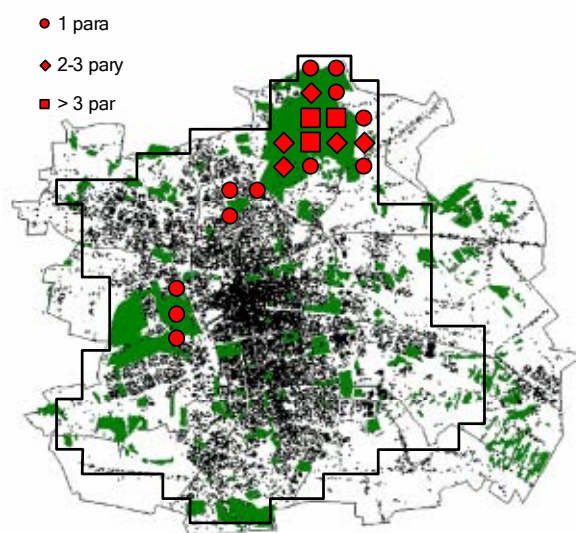
Stwierdzono gniazdowanie w 20 polach (10,2%)

Ocena liczebności: Średnio liczny gatunek lęgowy par. Liczebność szacuje się na 35-40 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gniazduje przede wszystkim na terenie Lasu Łagiewnickiego z zagęszczeniem nie przekraczającym nigdzie 3-4 par/km². Poza obszarem Lasu Łagiewnickiego jako lęgowy stwierdzony jedynie na Zdrowiu (2-3 pary)

oraz w leśnej części Parku im. Mickiewicza (1-2 pary). W latach 90-tych obserwowano wczesną wiosną (marzec-kwiecień) pary i osobniki odzywające się głosem godowym także w Parku 3 Maja, jednak ptaki te nie podejmowały prób gniazdowania.

Gniazduje w lasach liściastych i mieszanych, z udziałem dębu, który jest najważniejszym dla dzięcioła średniego gatunkiem drzewa, na którym żeruje. Dzięcioł ten wymaga obecności większej ilości martwego drewna w miejscach występowania.

Dzięcioł średni

Dzięciołek *Dendrocopos minor*

Gniazdowanie:

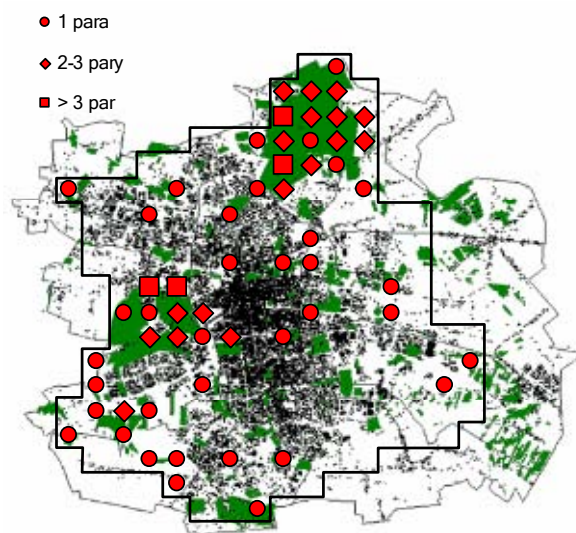
- 1 para – 36 pól (18,4%)
- 2-3 pary – 17 pól (8,7%)
- 4-7 par – 4 pola (2,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 57 polach (29,1%)

Ocena liczebności: Średnio liczny gatunek lęgowy. Liczebność ocenia się na 90-100 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Spotykany głównie w strefie peryferyjnej miasta, gdzie znajdują się jego najważniejsze tereny lęgowe: Las Łagiewnicki, Zdrowie oraz rejon Lublinka. Nigdzie

jednak jego zagęszczenie nie przekracza 4 par/km². Obok dzięcioła zielonego jest wśród dzięciołów gatunkiem najchętniej wnikającym do wnętrza miasta. Z terenu śródmieścia znanych jest szereg stanowisk lęgowych dzięciołka, gdzie gniazduje głównie na terenie parków, ale także w mniejszych zadrzewieniach. Gniazduje w różnych typach drzewostanów w obrębie większych kompleksów leśnych, ale także w niewielkich szpalerach drzew wśród zabudowy, o ile łączą się one z większymi obszarami zieleni miejskiej innego typu np.

Dzięciołek

ogródkami działkowymi. W obrębie terytorium lęgowego wymaga jednak obecności drzew liściastych o miękkim i łatwo próchniejącym drewnie jak np. topole, olsze i brzozy oraz znacznej ilości martwego drewna choćby w postaci obumarłych, grubszych gałęzi, na których z racji niewielkich rozmiarów ciała może żerować.

Skowronek *Alauda arvensis*

Gniazdowanie:

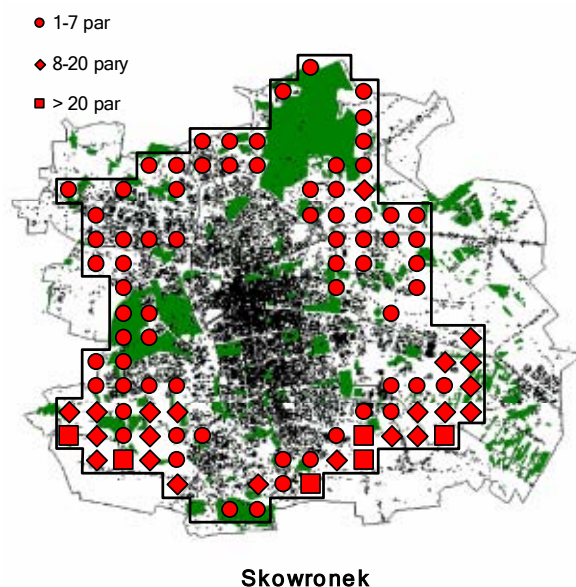
- 1 para – 18 pól (9,2%)
- 2-3 par - 23 pola (11,7%)
- 4-7 par – 27 pól (13,8%)
- 8-20 par – 25 pól (12,8%)
- 21-55 par – 2 pola (1,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 95 polach (48,5%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na około 700 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Skowronek jest rozpowszechnionym gatunkiem lęgowym w strefie peryferyjnej. Zdecydowanie rzadszy w strefie okołóśródmiejskiej ze względu na niewielką powierzchnię odpowiednich dla tego gatunku biotopów. Szczególnie licznie odnotowany na obszarze pól atlasowych zlokalizowanych w południowo-zachodniej i południowo-wschodniej części Łodzi gdzie w najbardziej odpowiadających mu strukturą biotopową polach atlasowych osiąga 30 i więcej par np. w okolicach ul. Jędrzejowskiej (R16, 38 par/km²), na Józefowie (L18, 32 par/km²), Charzewie (D17, 30 par/km²).

Skowronek w okresie lęgowym związany jest krajobrazem otwartym, obszarami pól, łąk i nieużytków porośniętych roślinnością zielną.

Dzierlatka *Galerida cristata*

Gniazdowanie:

- 1 para – 10 pól (5,1%)
- 2-3 pary – 7 pól (3,6%)
- 4-7 par – 1 pole (0,5%)

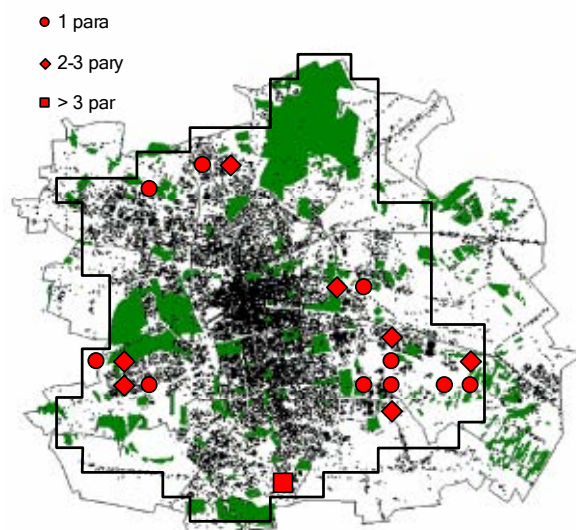
Stwierdzono gniazdowanie w 18 polach (9,2%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy .

Liczebność ocenia się na ok. 25 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Wszystkie stanowiska dzierlatki zlokalizowane są w strefie peryferyjnej i okołóśródmiejskiej. Największą liczbę gniazdujących par odnotowano w rejonie Retkini i Smulska – 7 par, osiedla na Olechowie – 5 par oraz Szpitala Centrum Zdrowia Matki Polki – 4 pary. Ponadto jako lęgową zarejestrowano dzierlatkę na osiedlu Radogoszcz, Widzewie-Wschodzie, Dąbrowie oraz przemysłowej części Teofilowa.

Jako miejsce gniazdowania dzierlatce szczególnie odpowiadają rozległe, otwarte obszary wokół nowoczesnych osiedli mieszkaniowych, gdzie prowadzi się prace budowlane, powodujące odsłanianie znacznych powierzchni gleby. Spotykana także w obrębie dzielnic przemysłowych z dużymi obszarami utwardzonymi betonem lub asfaltem, torowiskami oraz rozległymi powierzchniami nieużytków porośniętymi sucholubną roślinnością zielną.

Dzierlatka

Lerka *Lullula arborea*

Gniazdowanie:

- 1 para – 6 pól (3,1%)
- 4-7 par – 1 pole (0,5%)

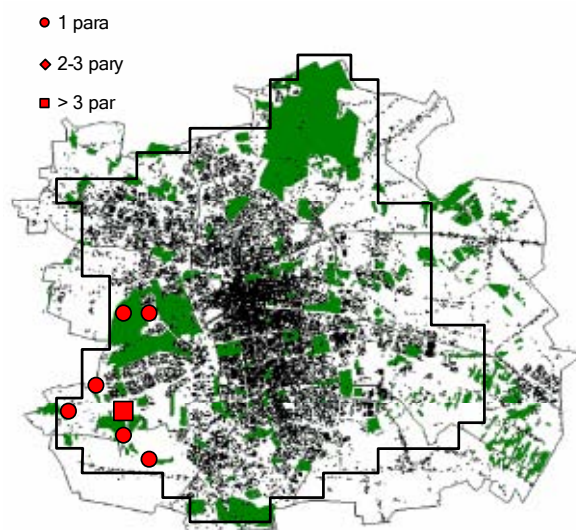
Stwierdzono gniazdowanie w 7 polach (3,6%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność ocenia się na ok. 10 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Lęgowie wyłącznie w strefie peryferyjnej Łodzi. Stanowiska zarejestrowano tylko w południowo-zachodniej części miasta w rejonie Lublinka i Smulska (ok. 8 par) oraz poligonu na Zdrowiu (2 pary).

Gniazduje na obrzeżach drągowin i starszych drzewostanów sosnowych, porośniętych rzadką roślinnością kserotermiczną.

Lerka

Brzegówka *Riparia riparia*

Gniazdowanie:

4-7 par – 2 pola (1,0%)

8-20 par – 1 pole (0,5%)

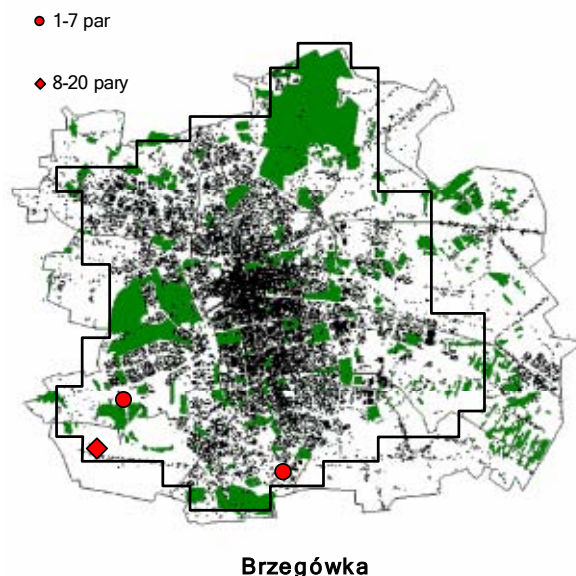
Stwierdzono gniazdowanie w 3 polach (1,5%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na ok. 30 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Na badanym obszarze w latach 1994-2002 stwierdzono istnienie trzech niewielkich kolonii brzegówki: na Lublinku (7 par), na ul. Chocianowickiej (18 par) oraz w okolicy Szpitala CZMP (4 pary).

Na terenie Łodzi kolonie lęgowe brzegówki znajdowały się w urwistych skarpach wykopów budowlanych lub żwirowni.

Dymówka *Hirundo rustica*

Gniazdowanie:

1 para – 19 pól (9,7%)

2-3 pary – 32 pola (16,3%)

4-7 par – 22 pól (11,2%)

8-20 par – 7 pól (3,6%)

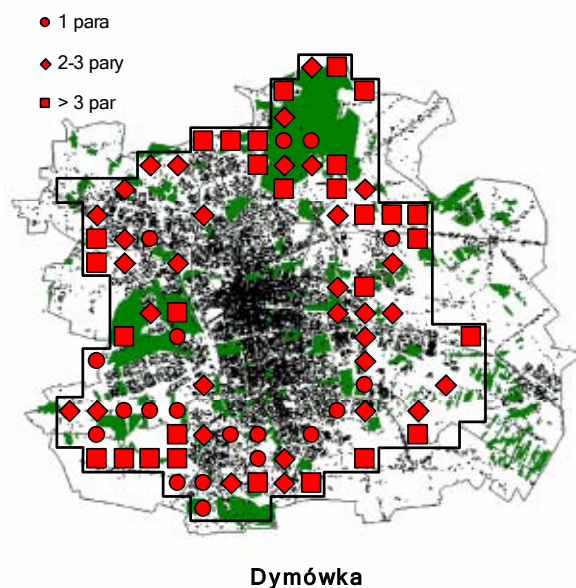
Stwierdzono gniazdowanie w 80 polach (40,8%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 250-300 pary.

Rozmieszczenie i środowisko: Jako lęgowa dymówka notowana jest jedynie w strefie peryferyjnej i okołoprzemysłowej. Najliczniejsza w tych częściach peryferii miasta, gdzie istnieją jeszcze aktywne gospodarstwa rolne, szczególnie takie, gdzie hoduje się zwierzęta. Jednak i tam wyjątkowo tylko jej liczebność przekracza 5 par/km². Szczególnie liczna w Chocianowicach (D17, 12 par/km²), na północno-wschodnich obrzeżach Lasu Łągiewnickiego (N2, 11 par/km²; M1, 10 par/km²) oraz na Sikawie (P8, 9 par/km²). W strefie okołoprzemysłowej zdecydowanie rzadsza, najważniejsze stanowisko lęgowe istnieje na terenie Miejskiego Ogrodu Zoologicznego, gdzie łącznie stwierdzono gniazdowanie 5 par.

Gniazduje we wnętrzach budynków gospodarczych na terenie gospodarstw rolnych lub innych budynków hodowlanych (np. w ZOO). Wyjątkowo lęgowa w otwartych obiektach na terenach przemysłowych.

Oknówka *Delichon urbica*

Gniazdowanie:

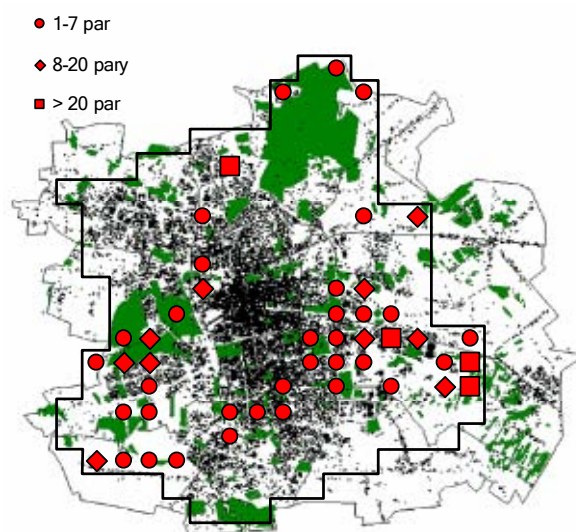
- 1 para – 3 pola (1,5%)
- 2-3 pary – 9 pól (4,6%)
- 4-7 par – 21 pól (10,7%)
- 8-20 par – 12 pól (6,1%)
- 21-55 par – 1 pole (0,5%)
- 149-403 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 47 polach (24,0%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 500-600 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Występuje plamowo na terenie całego miasta, unikając jedynie wnętrza strefy śródmiejskiej. Zdecydowanie najliczniejsza na terenach nowych osiedli mieszkaniowych zlokalizowanych w strefie peryferyjnej i okołóśródmiejskiej: na Radogoszczu, Widzewie-Wschodzie, Retkini i Olechowie. Na tym ostatnim z osiedli istniało w omawianym okresie największe w Łodzi zgrupowanie gniazd oknówki. Kilka znajdujących się tu kolonii liczyło w 1996 roku łącznie ponad 200 par. W strefie śródmiejskiej niewielkie kolonie lęgowe odnaleziono m.in. na Żubardziu i Dąbrowie. W krajobrazie rolniczym strefy peryferyjnej Łodzi raczej rzadka i znacznie mniej rozpowszechniona niż dymówka. Gniazduje w koloniach liczących od kilku do kilkudziesięciu par. Gniazda budowane na zewnątrz budynków w niszach okiennych, pod balkonami lub okapami dachów.

Oknówka

Świergotek polny *Anthus campestris*

Gniazdowanie:

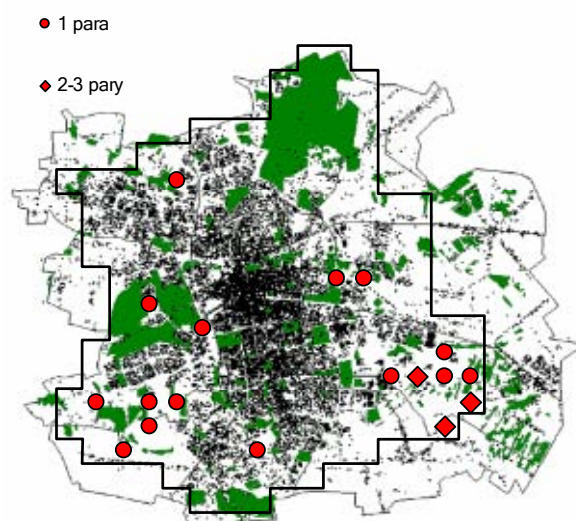
- 1 para – 15 pól (7,7%)
- 2-3 pary – 3 pola (1,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 18 polach (9,2%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 20-25 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Świergotek polny jest notowany na rozproszonych stanowiskach w strefie peryferyjnej i okołóśródmiejskiej Łodzi. Większość, bo około 2/3 wszystkich par, wykryto w dwóch skupieniach stanowisk w rejonie Lublinka oraz Olechowa i przemysłowej części Widzewa-Wschodu.

Świergotek polny

Łęgowy na ubogich troficznie, otwartych terenach pokrytych rzadką, sucholubną roślinnością o charakterze ugorów i nieużytków. W silniej zurbanizowanej części miasta związany z terenami ruderalnymi wzdłuż linii kolejowych (np. okolice EC-IV, Dworca Kaliskiego) lub obszarami budów (np. rejon Szpitala Klinicznego Uniwersytetu Medycznego).

Świergotek drzewny *Anthus trivialis*

Gniazdowanie:

- 1 para – 12 pól (6,1%)
- 2-3 pary – 5 pól (2,5%)
- 4-7 par – 8 pól (4,1%)
- 8-20 par – 4 pola (2,0%)

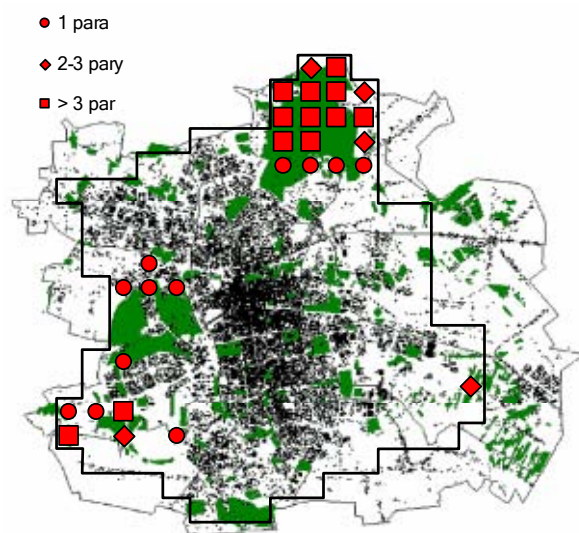
Stwierdzono gniazdowanie w 29 polach (14,8%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 100-120 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Zasadniczo spotykany tylko w strefie peryferyjnej miasta. Większa część jego łódzkiej populacji (ok. 80% par) gniazduje na obszarze Lasu Łagiewnickiego. Jednak i tu jego zagęszczenie nigdzie nie przekracza 10 par/km². Inne, większe skupienie par lęgowych, zanotowano w rejonie Lublinka. W strefie okołomiejscowej obserwuje się tylko pojedyncze pary w mniej uczęszczanych fragmentach Zdrowia.

Gniazduje na skrajach lasów i śródleśnych polan, w silnie prześwietlonych fragmentach starszych drzewostanów oraz mniejszych zadrzewieniach w krajobrazie rolniczym na peryferiach miasta.

Świergotek drzewny

Świergotek łąkowy *Anthus pratensis*

Gniazdowanie:

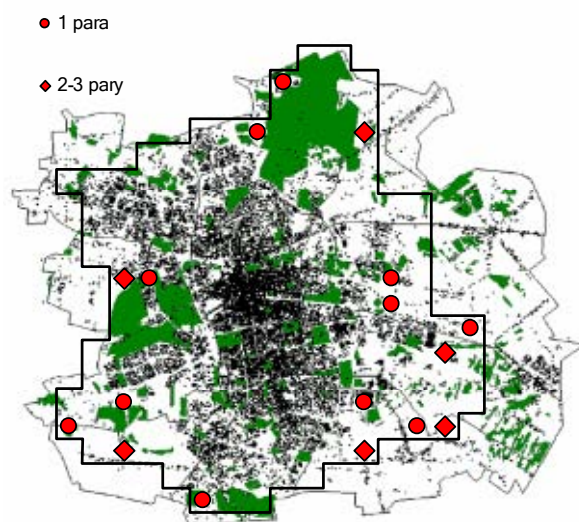
- 1 para – 11 pól (5,6%)
- 2-3 pary – 6 pól (3,1%)

Stwierdzono gniazdowanie w 17 polach (8,7%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 25-30 par.

Rozmieszczenie i środowisko. Występuje na wielu rozproszonych stanowiskach wyłącznie na peryferiach miasta. Większość z nich związana jest podmokłymi fragmentami łąk w dolinach rzecznych Olechówki, Neru, Gadki.

Świergotek łąkowy

Zasiedla podmokłe fragmenty łąk, czasami niewielkie wilgotne zagłębienia wśród większych powierzchni nieużytków. Zawsze tereny rzadko uczęszczane przez ludzi.

Pliszka żółta *Motacilla flava*

Gniazdowanie:

- 1 para – 25 pól (12,8%)
- 2-3 pary – 24 pola (12,2%)
- 4-7 par – 10 pól (5,1%)
- 8-20 par – 4 pola (2,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 63 polach (32,1%)

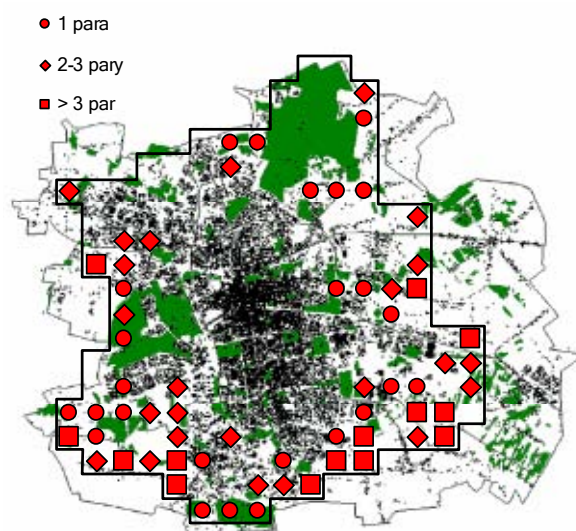
Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 150-200 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Rozpowszechniony gatunek lęgowy w strefie peryferyjnej Łodzi z bardzo nielicznymi stanowiskami w strefie okołóśródmiejskiej (Zarzew i „przemysłowa część”

Dąbrowy oraz okolice Szpitala Klinicznego Uniwersytetu Medycznego). Wyjątkowo liczna w Charzewie (D17), gdzie w dolinie Neru wraz z terenami przyległymi osiągnęła liczebność 14 par/km² oraz na Starych Górkach (M17), gdzie w podobnym biotopie, z doliną Olechówki, odnotowano zagęszczenie 11 par/km².

Obszary łąk, pastwisk i pól uprawnych w otwartym krajobrazie rolniczym. Wyjątkowo, na terenach ruderalnych lub fragmentach odkrytych powierzchni porośniętych bujną roślinnością zielną, w dzielnicach przemysłowych.

Pliszka żółta

Pliszka siwa *Motacilla alba*

Gniazdowanie:

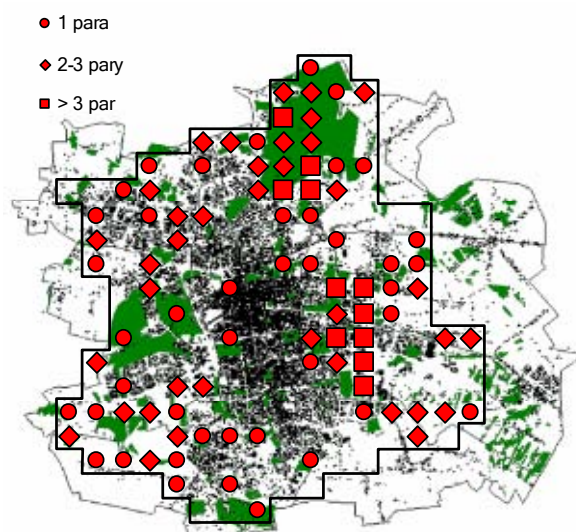
- 1 para – 42 pola (21,4%)
- 2-3 pary – 37 pól (18,9%)
- 4-7 par – 10 pól (5,1%)
- 8-20 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 90 polach (45,9%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 200-250 par.

Rozmieszczenie i środowisko. Pliszka siwa jest rozpowszechnionym ptakiem lęgowym w strefie peryferyjnej i okołóśródmiejskiej Łodzi. Znane są także, choć bardzo nieliczne stanowiska na obrzeżach strefy śródmiejskiej, związane zwykle z

Pliszka siwa

obszarami zieleni miejskiej (m.in. w okolicach Parku im. J. Poniatowskiego, na ul. Marsz. E. Rydza-Śmigłego przy Parku nad Jasieniem, na terenie Zakładów POLTEX). W strefie okołoprzemysłowej związana zwykle terenami przemysłowymi. Najliczniej, bo w zagęszczeniu 7-8 par/km², odnotowana na obszarach przemysłowych Widzewa i Dąbrowy (N12, N14) położonych wzdłuż linii kolejowych oraz na terenie budowy Szpitala Klinicznego Uniwersytetu Medycznego (M10).

Zasiedla obszary luźnej zabudowy rolniczej i przemysłowej sąsiadujące z terenami otwartymi, okolice linii kolejowych, nieuporządkowane place budowy.

Strzyżyk *Troglodytes troglodytes*

Gniazdowanie:

- 1 para – 10 pól (5,1%)
- 2-3 pary – 11 pól (5,6%)
- 4-7 par – 7 pól (3,6%)
- 8-20 par – 6 pól (3,1%)

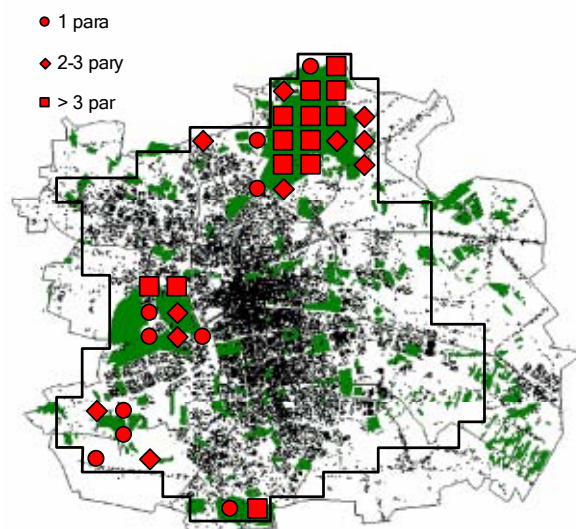
Stwierdzono gniazdowanie w 34 polach (17,3%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 120-150 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Występowanie strzyżyka na terenie miasta ograniczone jest tylko do czterech obszarów: Lasu Łągiewnickiego (90% łódzkiej populacji) oraz Lasu Lublinek, leśnych części Zdrowia i Rudy. W miejscu najliczniejszego występowania tj. Lesie Łągiewnickim, ptak ten osiągał zagęszczenie do 14-15 par/km² (L3, M2).

Gniazduje w różnych typach bogatych troficznie i wilgotnych zbiorowiskach leśnych, w miejscach gdzie nie brakuje naziemnych kryjówek w postaci wykrotów, stert gałęzi.

Strzyżyk

Pokrzywnica *Prunella modularis*

Gniazdowanie:

1 para – 9 pól (4,6%)

2-3 pary – 14 pól (7,1%)

4-7 par – 5 pól (2,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 28 polach (14,3%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

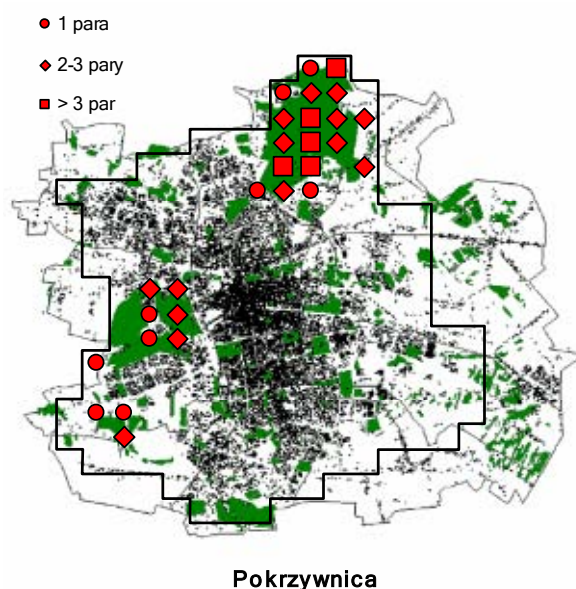
Liczebność szacuje się na 60-70 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Lęgową pokrzywnicę odnotowano w Łodzi wyłącznie na terenie trzech obszarów leśnych: Lasu

Łagiewnickiego, gdzie stwierdzono ok. 80% par lęgowych oraz w Lesie Lublinek i na Zdrowiu.

Maksymalne wartości zagęszczenia dla tego gatunku wynosiły 4-5 par/km² i odnotowano je na terenie Lasu Łagiewnickiego (K5, L3, L4, L5, M1).

Gniazduje w różnych typach zbiorowisk leśnych z dobrze wykształconym podszytem, zwłaszcza świerkowym.

Rudzik *Erithacus rubecula*

Gniazdowanie:

1 para – 26 pól (13,3%)

2-3 pary – 35 pola (17,9%)

4-7 par – 9 pól (4,6%)

8-20 par – 16 pól (8,2%)

20-55 par – 8 pól (4,1%)

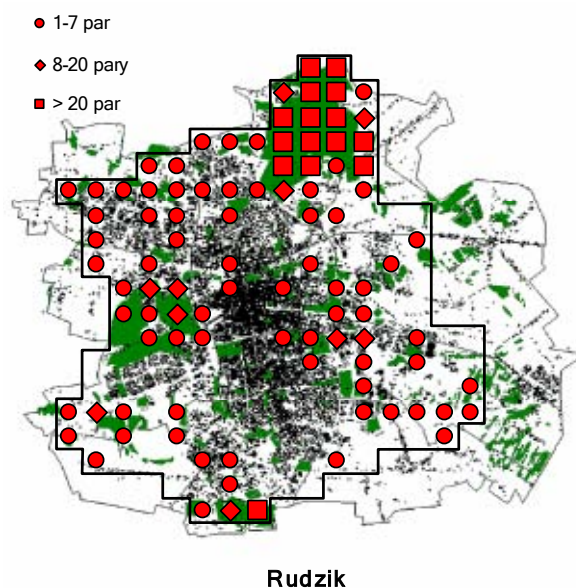
56-148 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 95 polach (48,5%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 800-1000 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Powszechnie lęgowy w lasach i większych zadrzewieniach strefy peryferyjnej i okołopródmijskiej Łodzi. Jest także bardzo rzadkim gatunkiem lęgowym w śródmieściu, gdzie zarejestrowano go w niektórych większych parkach i cmentarzach np. w Parku Źródłiska i na Cmentarzu Starym. Zdecydowanie najliczniejszy w Lesie Łagiewnickim, gdzie osiągał zwykle zagęszczenie 30-60 par/km². Podobną liczebność 33 par/km² zanotowano na Rudzie (I19). W leśnej części Zdrowia (E10, F10, F11), prawdopodobnie ze względu na silniejszą penetrację ludzką był wyraźnie rzadszy i notowano go w liczebności 10-15 par/km².

Gniazduje we wszystkich typach zbiorowisk leśnych z dobrze rozwiniętym podszytem i runem, na terenie kompleksów leśnych i większych zadrzewień. Na terenach miejskich parków i cmentarzy lęgowy tylko tam gdzie istnieją fragmenty słabiej penetrowane przez ludzi.

Słownik szary *Luscinia luscinia*

Gniazdowanie:

- 1 para – 30 pól (15,3%)
- 2-3 pary – 28 pól (14,3%)
- 4-7 par – 6 pól (3,1%)

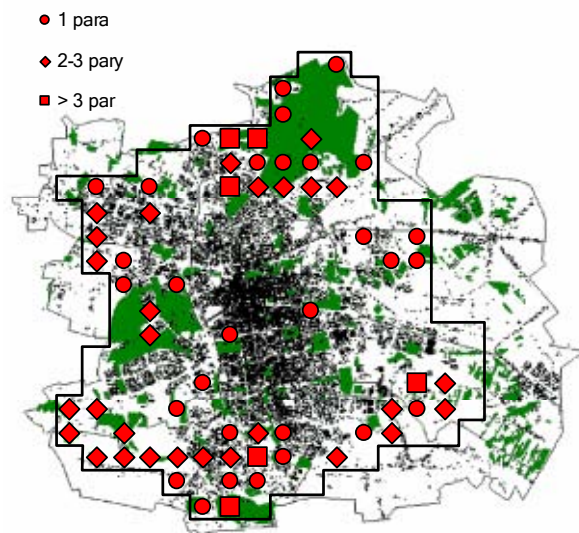
Stwierdzono gniazdowanie w 64 polach (32,7%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 100-150 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Słownik szary jest gatunkiem gniazdującym w strefie peryferyjnej, rzadziej okołopródmijskiej. Szczególnie liczny w dolinach rzecznych, głównie Neru, Olechówki, Bzury i Sokółówki oraz wokół zbiorników wodnych.

W takich miejscach notowany w najwyższych zagęszczeniach, 5-7 par/km², jak na przykład w polach atlasowych na skraju Lasu Łagiewnickiego w dolinie Bzury (I4), polach z doliną Neru i Stawami Stefańskiego (H19), doliną Olechówki i jej dopływem Augustówki (I17, P14). Wyjątkowo obecność pojedynczych par tego gatunku notuje się w niektórych parkach śródmieścia np. w Parku im J. Poniatowskiego.

Występuje w wilgotnych lub podmokłych lasach liściastych, zadrzewieniach lub kępach krzewów, z gęstym dobrze rozwiniętym podszytem, głównie w dolinach cieków lub brzegach zbiorników wodnych.

Słownik szary

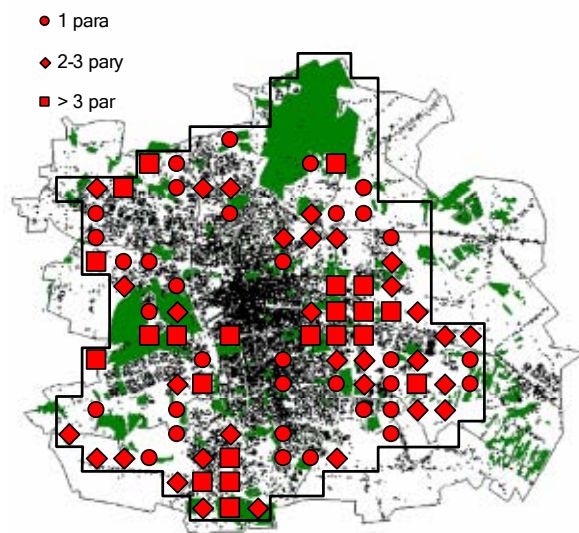
Słownik rdzawy *Luscinia megarhynchos*

Gniazdowanie:

- 1 para – 34 pól (17,3%)
- 2-3 pary – 32 pola (16,3%)
- 4-7 par – 17 pól (8,7%)
- 8-20 par – 5 pól (2,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 88 polach (44,9%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na około 200-250 par.

Słownik rdzawy

Rozmieszczenie i środowisko: Słowik rdzawy w przeciwieństwie do pokrewnego słowika szarego, jest w odpowiednich biotopach gatunkiem chętnie gniazdującym nie tylko w strefie peryferyjnej, ale także okołóśródmiejskiej, gdzie notowano najwyższe zagęszczenia – 8-10 par/km², jak np. w Parku 3. Maja z terenami przyległymi (M10, N10), na obszarach wokół dawnej doliny Jasienia na Widzewie (M12, N12) i w Ogrodzie Botanicznym (E12). Częściej od niego spotykany jest w porze lęgowej w śródmieściu Łodzi, choć i on występuje tu tylko w niektórych parkach lub słabo penetrowanych fragmentach zieleni miejskiej innych typów. Gniazduje na brzegach liściastych lasów z dobrze rozwiniętym podszytem, w zadrzewieniach, ogrodach i parkach. Często w szpalerach gęstych krzewów wzdłuż linii kolejowych.

Kopciuszek *Phoenicurus ochruros*

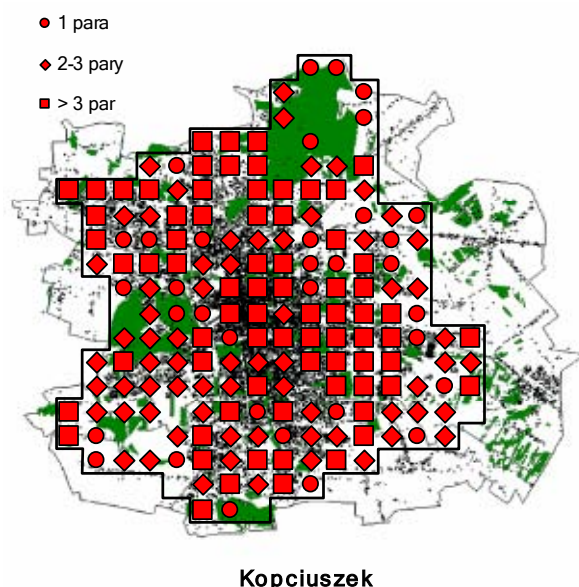
Gniazdowanie:

- 1 para – 34 pola (17,3%)
- 2-3 pary – 67 pól (34,2%)
- 4-7 par – 59 pól (30,1%)
- 8-20 par – 15 pól (7,7 %)

Stwierdzono gniazdowanie w 175 polach (89,3%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 600-800 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gniazduje na terenie całej Łodzi, choć zdecydowanie jest najliczniejszy na terenach z wysoką zabudową w strefie okołóśródmiejskiej i śródmiejskiej. Najwyższe zagęszczenia, 10-14 par/km², kopciuszek osiągał przede wszystkim na obszarach bogatych w zieleni terenów przemysłowych, gdzie w latach 1994-2002, istniało wiele obiektów które były zdewastowane i mało intensywnie użytkowane lub nieużytkowane wcale. Notowano je na obszarach dzielnic przemysłowych Widzewa, Dąbrowy i Zarzewa (M12, N12, N13, N14, L13) oraz na Żabińcu (F7). Podobnie wysoką liczebność, 11 par/km², zarejestrowano na nowoczesnym osiedlu mieszkaniowym na Widzewie-Wschodzie (O12). Lęgowy we wszystkich typach zabudowy.

Pleszka *Phoenicurus phoenicurus*

Gniazdowanie:

- 1 para – 42 pól (21,4%)
- 2 – 3 pary – 38 pól (19,4%)
- 4 – 7 par – 4 pola (2,0%)
- 8 – 20 par – 3 pola (1,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 87 polach (44,4%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

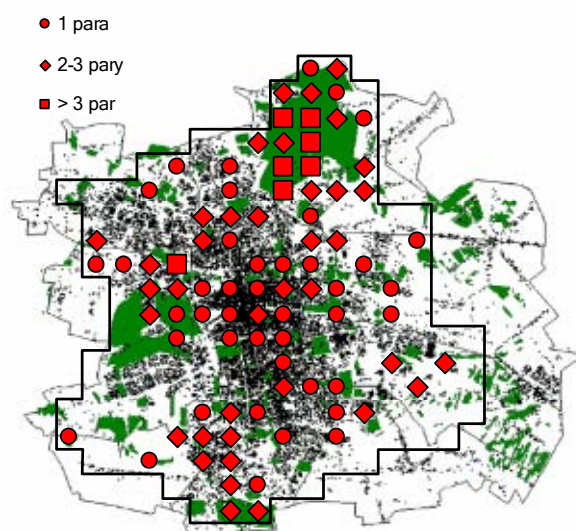
Liczebność szacuje się na 180-230 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Pleszka

występuje na terenie całej Łodzi, choć w strefie peryferyjnej jej stanowiska bardzo wyraźnie skupiają się w Lesie Łągiewnickim i na Rudzie. Z

pewnością jest to wynikiem szczególnych preferencji pleszki w kierunku biotopów, które tworzy mozaika niskiej zabudowy, mieszkalnej bądź gospodarczej, oraz dużej ilości zieleni, starszych wiekiem drzew i krzewów. Gatunek ten osiągał w takich miejscach najwyższe liczebności jak np. w Arturówku (K5, L5), gdzie zarejestrowano nawet 17-20 par/km².

Gniazduje na terenie parków, cmentarzy, ogródków działkowych, a także w starszych dzielnicach willowych z ogrodami.

Pleszka

Pokląska *Saxicola rubetra*

Gniazdowanie:

- 1 para – 23 pola (11,7%)
- 2-3 pary – 12 pól (6,1%)
- 4-7 par – 6 pól (3,1%)
- 8-20 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 42 polach (21,4%)

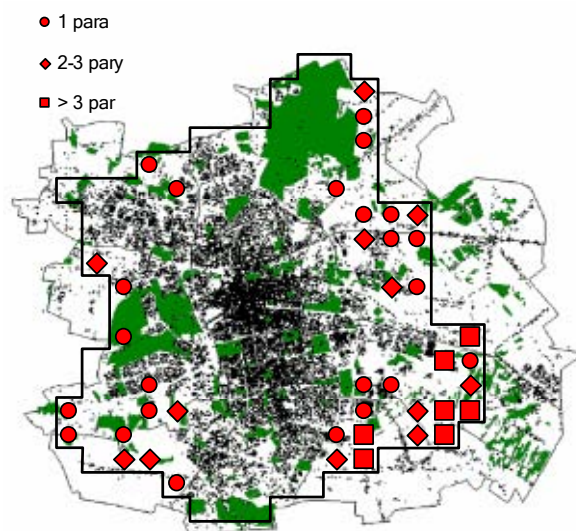
Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 80-120 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Pokląska

występuje wyłącznie na peryferiach miasta. Najliczniejsza w południowo-wschodniej części omawianego obszaru w okolicach Olechowa,

Jędrzejowa i Młynka, gdzie maksymalne stwierdzone zagęszczenia wynosiły 6-9 par/km² (R16, N17, S15). Ponadto mniejsze skupienia stanowisk lęgowych wykryto w rejonie Lublinka oraz Stoków i Sikawy. Poza tym odnotowano już tylko rozproszone, pojedyncze pary.

Pokląska

Związana z otwartym krajobrazem rolniczym. Gniazduje na podmokłych, żyznych łąkach, jednak na obszarze administracyjnym Łodzi jest dość licznie spotykana także na obszarach które zarastają wysoką roślinnością zielną.

Kłaskawka *Saxicola torquata*

Gniazdowanie:

1 para – 5 pól (2,6%)

2-3 pary – 3 pola (1,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 8 polach (4,1%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność ocenia się na około 13 par.

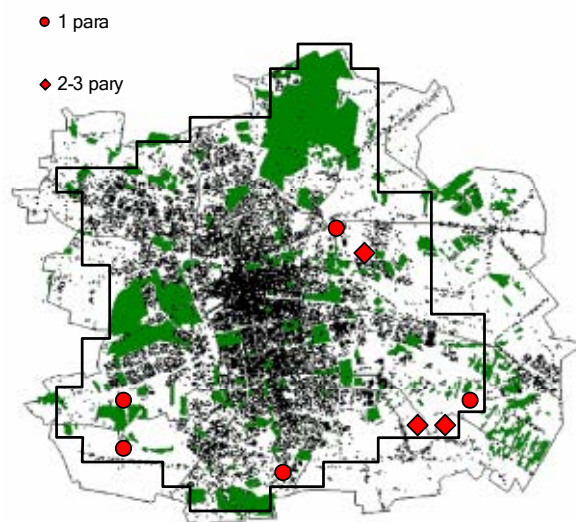
Rozmieszczenie i środowisko: Kłaskawka

występuje przede wszystkim strefie peryferyjnej i tylko wyjątkowo w strefie okołóśrodmiejskiej Łodzi.

Łącznie stwierdzono obecność par lęgowych na 7 stanowiskach. W miejscu jej najliczniejszego występowania, wzdłuż torowisk stacji przeładunkowej PKP Łódź-Olechów, wykryto gniazdowanie 6. par. Wokół dużej zajezdni tramwajowej na ul. Telefonicznej odnotowano 3 pary lęgowe. Na pozostałych 4 stanowiskach:

przy wiadukcie kolejowym na ul. Brzezińskiej, wzdłuż torowisk linii kolejowej na Lublinku, w okolicach szpitala Centrum Zdrowia Matki Polki oraz na ul. Chocianowickiej gniazdowały już tylko pojedyncze pary.

Preferuje porośnięte roślinnością zielną, nachylone, przesuszone zbocza o wystawie południowej, wzniesienia i nasypy kolejowe, wyrobiska zwirowni.

Kłaskawka

Białorzytka *Oenanthe oenanthe*

Gniazdowanie:

1 para – 47 pól (24,0%)

2-3 pary – 26 pól (13,3%)

4-7 par – 8 pól (4,1%)

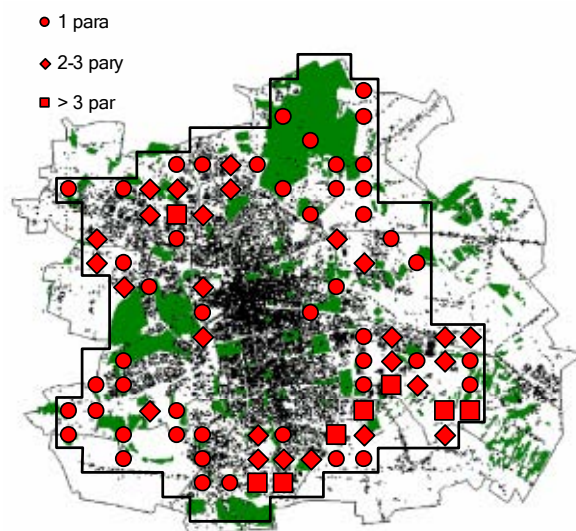
Stwierdzono gniazdowanie w 81 polach (41,3%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 120-160 par.

Rozmieszczenie i środowisko. Lęgowa w

odpowiednich biotopach w strefie peryferyjnej i okołóśrodmiejskiej. Najliczniej, w liczbie 5-7

Białorzytka

par/km², odnotowana w przemysłowej części Dąbrowy i Zarzewa (O14, N15), na terenach wokół stacji Łódź-Olechów (S15) i wokół Szpitala CZMP (K18). Zupełnie wyjątkowo lęgowa na obrzeżach śródmieścia w rejonie linii kolejowych przy stacji Łódź-Fabryczna oraz osiedlu Kurak (I16, K16).

Występuje w otwartych biotopach ruderalnych, szczególnie licznie na terenach kolejowych, wzdłuż torowisk i na obszarach stacjach przeładunkowych. Gniazduje także na placach budowy, różnego typu składowiskach oraz nowych, pozbawionych drzew i krzewów cmentarzach.

Kos *Turdus merula*

Gniazdowanie:

- 1 para – 5 pól (2,6%)
- 2-3 pary – 30 pól (15,3%)
- 4-7 par – 72 pól (36,7%)
- 8-20 par – 73 pól (37,2%)
- 21-55 par – 10 pól (5,1%)

Stwierdzono gniazdowanie w 190 polach (96,9%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 1800-2000 par.

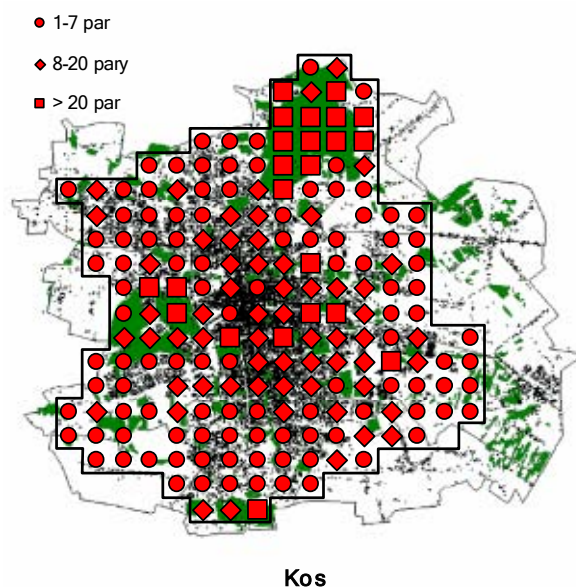
Rozmieszczenie i środowisko. Gatunek

występujący na terenie całego miasta. W strefie

peryferyjnej i okołóśrodmiejskiej szczególnie liczny w Lesie Łagiewnickim oraz na obszarach leśnych Zdrowia i Rudy, zaś w strefie śródmiejskiej w tych pólach atlasowych, w których znalazły się duże parki lub cmentarze. Kos osiągał zagęszczenia powyżej 20 par/km².

Najwyższe notowane liczebności: w Lesie Łagiewnickim (L3, L5) – 45-50 par/km², oraz wewnątrz miasta na Dołach (L9) i wokół Parku im. J.Poniatowskiego (H12) – 35-40 par/km².

Lęgowy we wszystkich typach lasów i zadrzewień. Powszechnie zasiedla różne rodzaje zieleni miejskiej (parki, cmentarze, ogródki działkowe), a nawet niewielkie kępy drzew i krzewów rosnących w zwartej miejskiej zabudowie, na osiedlach mieszkaniowych i terenach przemysłowych.

Kwiczol *Turdus pilaris*

Gniazdowanie:

- 1 para – 7 pól (3,6%)
- 2-3 pary – 28 pól (14,3%)
- 4-7 par – 56 pola (28,6%)
- 8-20 par – 70 pól (35,7%)
- 21-55 par – 8 pól (4,1%)

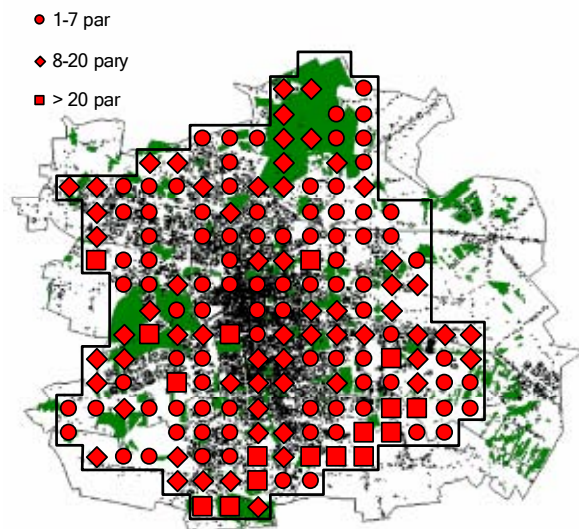
Stwierdzono gniazdowanie w 169 polach (86,2%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 1600-1800 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Kwiczol jest rozpowszechnionym gatunkiem na terenie całej

Łodzi. Na peryferiach miasta najliczniejszy, maksymalnie nawet 30-42 par/km², wzdłuż luźno zadrzewionych dolin niektórych cieków wodnych np. Olechówki (L17, M17, O15, O16), częściowo Neru (G19, H19) i Jasiońca (C9). W strefie okołóśródmiejskiej i śródmiejskiej wyjątkowo liczny – także 30-42 par/km² – na terenie pól atlasowych z dużymi parkami i cmentarzami (Park im. J. Poniatowskiego, cmentarz na Dołach, cmentarz na Zarzewie).

Gniazduje szczególnie chętnie w naturalnym krajobrazie parkowym dolin rzecznych z kępami oraz szpalerami drzew i krzewów. Lęgowy również w różnych typach zieleni miejskiej: parkach, cmentarzach, większych przydomowych ogrodach, bogatych w zielenie dzielnicach willowych. W większych kompleksach leśnych np. w Lesie Łagiewnickim, Lesie Lublinek występuje jedynie na ich obrzeżach.

Kwiczol

Śpiewak *Turdus philomelos*

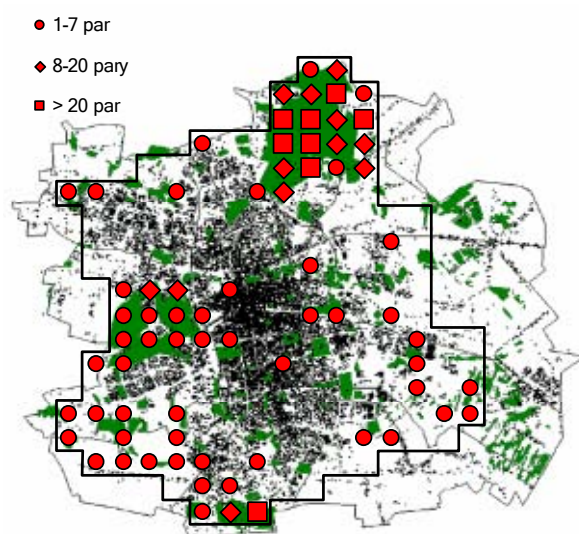
Gniazdowanie:

- 1 para – 25 pól (12,8%)
- 2-3 pary – 19 pól (9,7%)
- 4-7 par – 7 pól (3,6%)
- 8-20 par – 16 pól (8,2%)
- 21-55 par – 4 pola (2,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 71 polach (36,2%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 450-550 par.

Rozmieszczenie i środowisko. Na terenie Łodzi śpiewak powszechnie występuje tylko w lasach oraz większych zadrzewieniach strefy peryferyjnej i okołóśródmiejskiej, przede wszystkim w Lesie Łagiewnickim, na Lublinku, Zdrowiu i Rudzie. Najliczniej odnotowany w Lesie Łagiewnickim, do 35-40 par/km², oraz na Rudzie (I19) – 22

Śpiewak

pary/km². Wyjątkowo gniazduje w śródmieściu miasta skąd znanych jest zaledwie kilka stanowisk z terenu większych i starszych parków oraz cmentarzy – Parku im. J. Poniatowskiego, 3.Maja, Cmentarza Starego i cmentarza na Dołach.

Zasiedla wszystkie typy lasów oraz większych zadrzewień na słabiej zurbanizowanych obszarach miasta, bardzo rzadko w większych śródmiejskich parkach i cmentarzach.

Brzęczka *Locustella luscinioides*

Gniazdowanie:

1 para – 1 pole (0,5%)

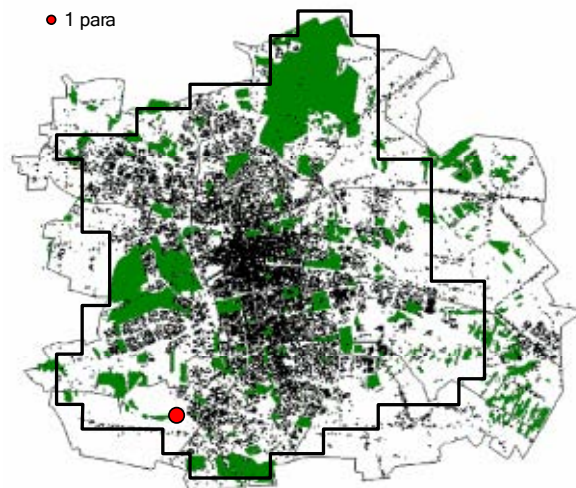
Stwierdzono gniazdowanie w 1 polu (0,5%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność ocenia się na 1 parę.

Rozmieszczenie i środowisko: Jedyne stanowisko brzęczki wykryto w dolinie Neru (F17).

Znajdowało się w pasie szuwarów trzcinowych.

Brzęczka

Strumieniówka *Locustella fluviatilis*

Gniazdowanie:

1 para – 4 pola (2,0%)

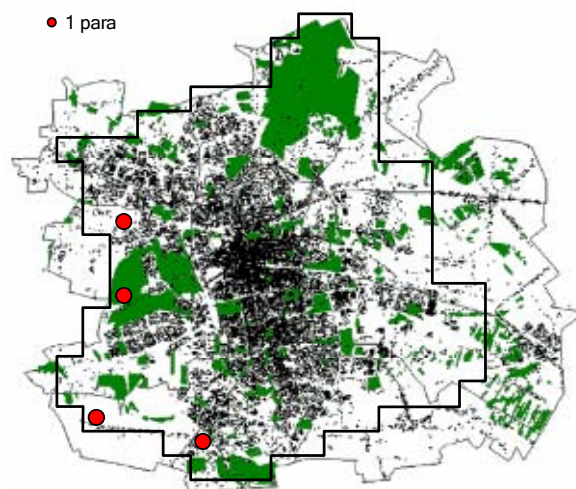
Stwierdzono gniazdowanie w 4 polach (2,0%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 2-4 pary.

Rozmieszczenie i środowisko: Śpiewające, terytorialne samce stwierdzono na 4 stanowiskach w dolinach cieków wodnych w strefie peryferyjnej miasta: w dolinie Jasiońca na ul. Rąbieńskiej, Łódki na Brusie oraz w dolinie Neru w rejonie Stawów Stefańskiego i przy ul. Łaskowickiej.

Gniazduje w podmokłych zadrzewieniach liściastych w dolinach rzecznych.

Strumieniówka

Świerszczak *Locustella naevia*

Gniazdowanie:

1 para – 7 pól (3,6%)

2-3 pary – 2 pola (1,0%)

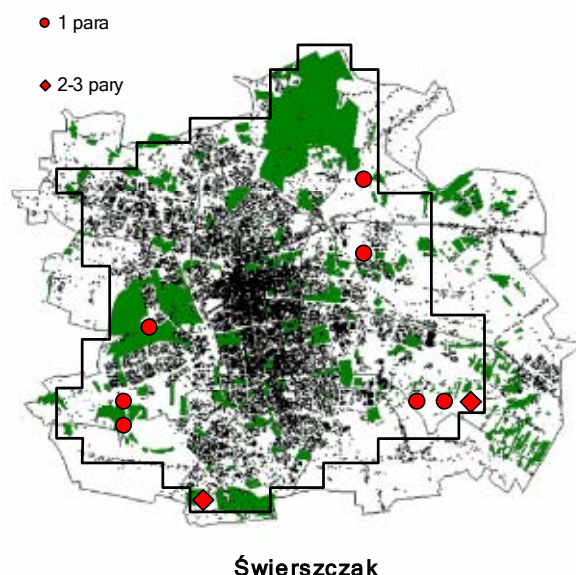
Stwierdzono gniazdowanie w 9 polach (4,6%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na ok. 10 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Śpiewające, samce świerszczaka stwierdzono na 6 stanowiskach najczęściej w dolinach cieków wodnych w strefie peryferyjnej. Największe, liczące ok. 4 par znajduje się na Olechowie w dolinie rzeki Olechówki, w okolicach Lublinka – 2 pary i również 2 pary na Rudzie Pabianickiej (G19). Pozostałe: w dolinie Łódki (E12), na Stokach (N9) i w okolicy ul. Okólnej (N6).

Zasiedla bujne, lekko zakrzewione podmokłe łąki, najczęściej wzdłuż kanałów i rowów, ale spotykany także w miejscach dość suchych, na nieużytkach porośniętych rozległymi i wysokimi chwaściskami.

Rokitniczka *Acrocephalus schoenobaenus*

Gniazdowanie:

1 para – 4 pola (2,0%)

2-3 pary – 2 pola (1,0%)

4-7 par – 1 pole (0,5%)

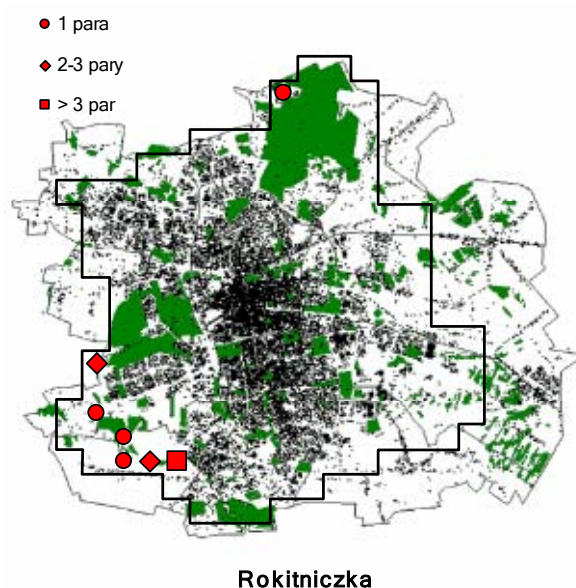
Stwierdzono gniazdowanie w 7 polach (3,6%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 10-15 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gatunek lęgowy tylko w strefie peryferyjnej miasta. Większość par lęgowych gniazduje na odcinku doliny Neru wzdłuż ul. Chocianowickiej. Poza tym stwierdzono występowanie 2-3 par rokitniczki na Smulsku oraz pojedynczych par w dolinie Brzozy na zachód od ul. Łagiewnickiej oraz na niewielkim zbiorniku wodnym przy ul. Zamiejskiej na Lublinku.

Związana z otwartymi terenami bagiennymi, szuwarami trzcinowymi, turzycowiskami porośniętymi rzadkimi wierzby.

Łozówka *Acrocephalus palustris*

Gniazdowanie:

1 para – 27 pól (13,8%)

2-3 pary – 16 pól (8,2%)

4-7 par – 20 pól (10,2%)

8-20 par – 19 pól (9,7%)

21-55 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 83 polach (42,3%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 350-450 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Łozówka jest

gatunkiem powszechnie gniazdującym w strefie

peryferyjnej Łodzi, ale jako lęgowa jest regularnie

notowana także w odpowiednich biotopach strefy okołóśrodmiejskiej. Szczególnie liczna na

rozległych nieużytkach porośniętych wysoką roślinnością zielną, szczególnie związanych z

niektórymi odcinkami dolin rzecznych np. w Ogrodzie Botanicznym oraz przyległych

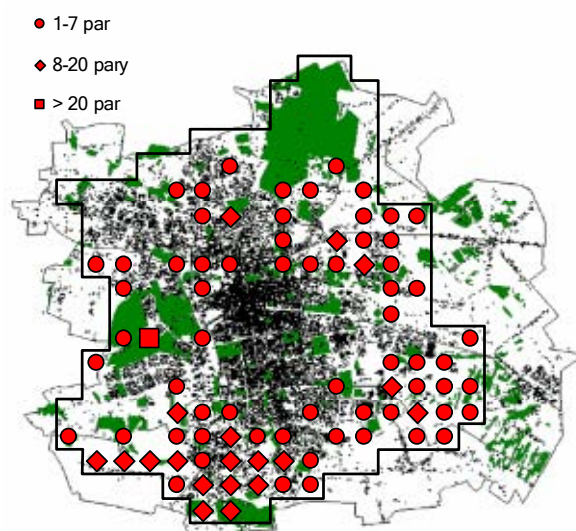
obszarach w dolinie Łódki (E12) – 31 par/km², lokalnie na Dołach i Stokach (M8, N9) – 15-20

par/km² oraz na Rudzie w dolinie Neru (G18) – 14 par/km².

Występuje w łąkach wysokiej roślinności zielnej z rzadko rozrzuconymi krzewami,

porastających wilgotne i suche fragmenty dolin rzecznych. Zasiedla także tereny ruderalne i

nieużytkowane obszary pól porośnięte wysokimi chwastami.

Łozówka

Trzcinniczek *Acrocephalus scirpaceus*

Gniazdowanie:

1 para – 6 pól (3,1%)

2-3 pary – 2 pola (1,0%)

4-7 par – 2 pola (1,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 10 polach (5,1%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na około 20 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Występuje na

zaledwie kilku rozproszonych stanowiskach w

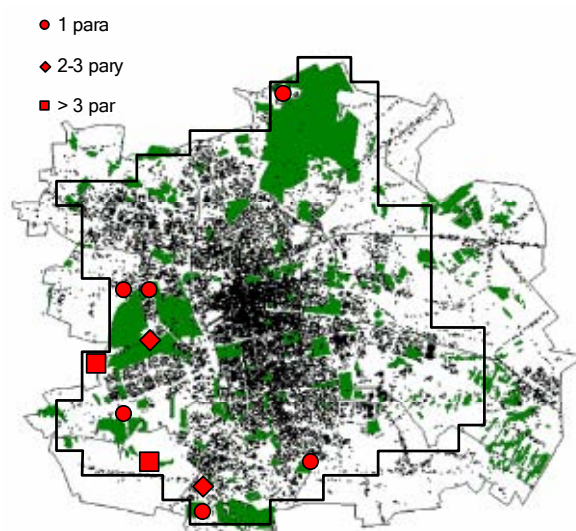
strefie peryferyjnej, głównie w południowo-

zachodniej części Łodzi. Najliczniej, bo w liczbie 4-7

par odnotowany w trzciniowiskach doliny Neru

wzdłuż ul. Chocianowickiej (E-17) i na Smulsku (C-13). Po 2-3 pary zarejestrowano na

zbiornikach przy ul. Biegunowej, w Ogrodzie Botanicznym oraz w dolinie Neru poniżej

Trzcinniczek

Stawów Stefańskiego. Stanowiska pojedynczych par wykryto ponadto w dolinie Brzozy na zachód od ul. Łagiewnickiej, na Stawach Jana i na niewielkiej torfiance przy ul. Zamiejskiej. Gniazduje czasem nawet w bardzo małych trzcinowiskach porastających brzegi zbiorników wodnych.

Trzcinia *Acrocephalus arundinaceus*

Gniazdowanie:

1 para – 2 pola (1,0%)

2-3 pary – 2 pola (1,0%)

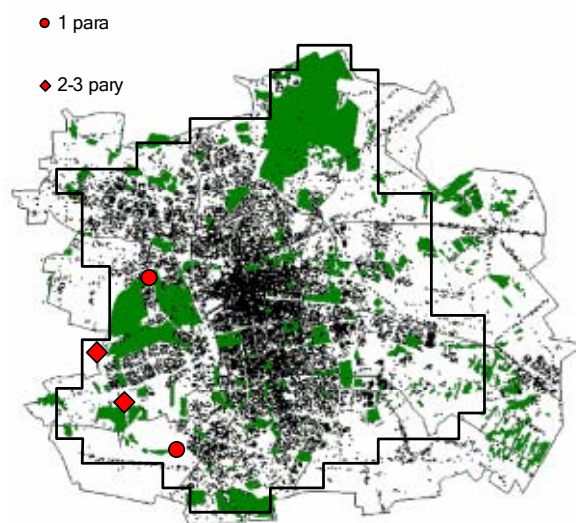
Stwierdzono gniazdowanie w 4 polach (2,0%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na około 6 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Trzcinia jako lęgowy został wykryty jedynie na czterech stanowiskach. Po 2 pary zanotowano na torfiance przy ul. Zamiejskiej i na gliniankach na Smulsku. Poza tym stanowiska pojedynczych par znajdowały się na stawie przy ul. Biegunowej oraz w ujściu Jasienia do Neru.

Gniazduje wyłącznie w większych płatach szuwarów trzcinowych porastających brzegi zbiorników wodnych.

Trzcinia

Zaganiacz *Hippolais icterina*

Gniazdowanie:

1 para – 34 pola (17,3%)

2-3 pary – 52 pól (26,5%)

4-7 par – 34 pola (17,3%)

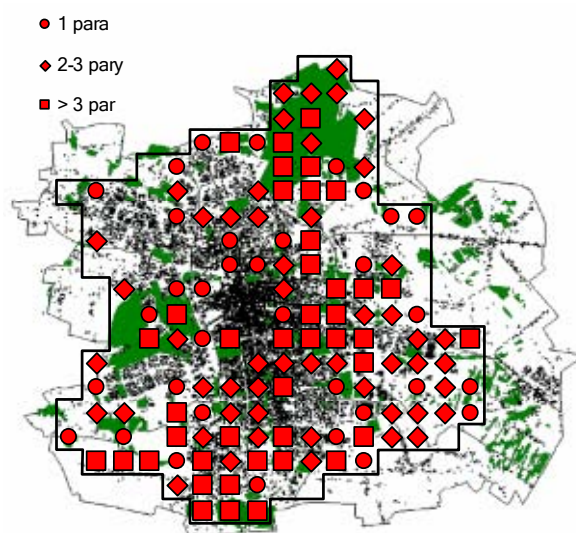
8-20 par – 8 pól (4,1%)

Stwierdzono gniazdowanie w 128 polach (65,3%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 400-500 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Rozpowszechniony gatunek lęgowy na terenie całej Łodzi. Brak go jedynie w tych częściach miasta gdzie nie ma większych kęp drzew liściastych, lub zadrzewienia takie są pozbawione podszytu złożonego z gatunków liściastych. Wykryto go np. na nowych osiedlach mieszkaniowych Retkinia i Radogoszcz, a także w północnej części zwartej śródmiejskiej zabudowy w kwadracie ulic Północna-Ogrodowa-Żeligowskiego-Struga-

Zaganiacz

Nawrot-Kilińskiego. Stosunkowo rzadki we wnętrzu Lasu Łągiewnickiego. Najliczniej odnotowany na Rudzie (H19, I19) – 11-15 par/km², na cmentarzu na Dołach wraz terenami przyległymi (L9) – 14 par/km² oraz w Parku 3.Maja wraz z polem L11 – 10 par/km².

Gniazduje na obrzeżach lasów liściastych, w zadrzewieniach, parkach, na cmentarzach. Warunkiem koniecznym dla występowania tego gatunku jest obecność w tych miejscach bogatego piętra liściastego podszytu.

Jarzębatka *Sylvia nisoria*

Gniazdowanie:

1 para – 2 pola (1,0%)

2-3 pary – 1 pole (0,5%)

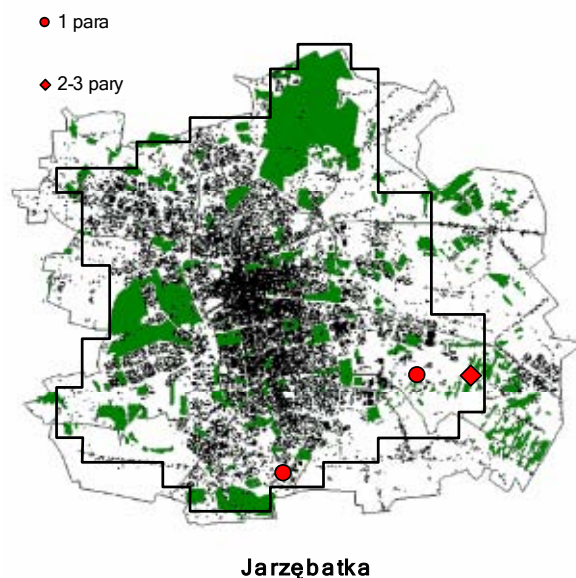
Stwierdzono gniazdowanie w 3 polach (1,5%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na ok. 4 pary.

Rozmieszczenie i środowisko: Pary lęgowe stwierdzono na zaledwie 3 stanowiskach w strefie peryferyjnej Łodzi. Dwa z nich, z 3 parami, wykryto na obrzeżach nowego osiedla mieszkaniowego Olechów. Ponadto pojedynczą parę stwierdzono na ul. Ustronnej (K18).

Gniazduje w kępach krzewów, otoczonych bujną roślinnością zielną i jeżynami.

Jarzębatka

Pięgża *Sylvia curruca*

Gniazdowanie:

1 para – 44 pola (22,4%)

2-3 pary – 69 pól (35,2%)

4-7 par – 55 pól (28,1%)

8-20 par – 7 pól (3,6%)

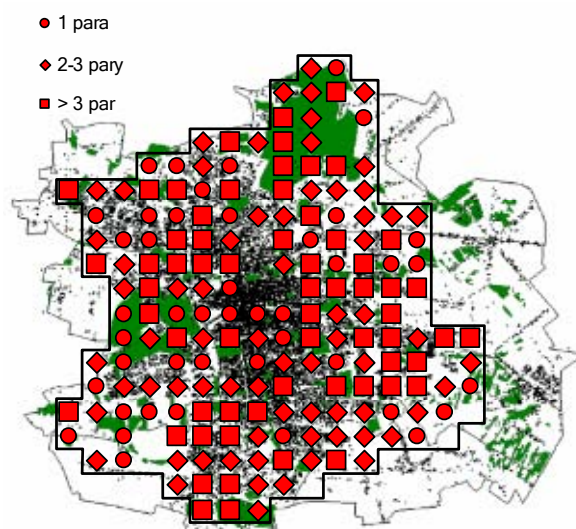
Stwierdzono gniazdowanie w 175 polach (89,3%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 500-600 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Występuje na terenie całego miasta. Pięgża jako jedyna spośród pokrzewek jest spotykana z tą samą częstością w śródmieściu i w dwóch zewnętrznych strefach miasta.

Ogólną liczebnością ustępuje jednak kapturece i cierniówce, które mogą lokalnie w strefie peryferyjnej osiągać daleko wyższe zagęszczenia. Najliczniej pięgżę odnotowano w

Pięgża

Arturówku (L5, K6) – 8-15 par/km² oraz na Rokiciu (G16) – 10 par/km², a także ma Chojnach (I15) i Widzewie (N12) po 9 par/km² oraz na Zdrowiu (E10, F12) – 8 par/km².

Gatunek lęgowy we wszystkich typach zieleni miejskiej: parkach, cmentarzach, ogródkach działkowych, ogrodach przydomowych, nawet niewielkich kępach krzewów na terenie osiedli mieszkaniowych. W strefie peryferyjnej spotykana także na brzegach lasów i w zadrzewieniach śródpolnych.

Cierniówka *Sylvia communis*

Gniazdowanie:

- 1 para – 15 pól (7,7%)
- 2-3 pary – 38 pól (19,4%)
- 4-7 par – 67 pól (34,2%)
- 8-20 par – 52 pola (26,5%)

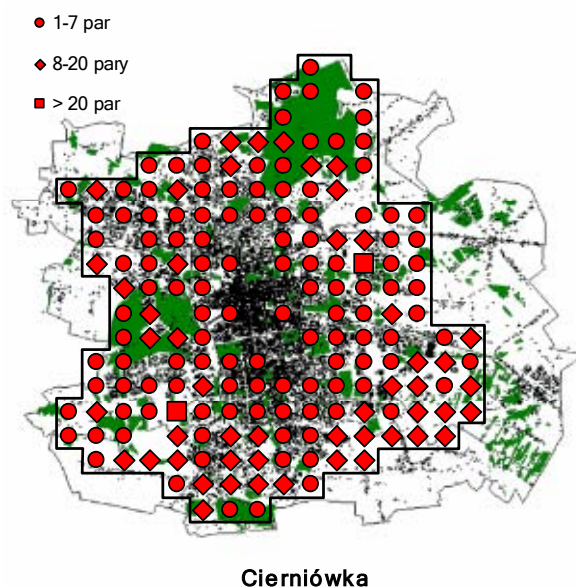
Stwierdzono gniazdowanie w 172 polach (87,8%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 1100-1200 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Cierniówka jest najliczniejszą pokrzewką na terenie Łodzi. Jednak z daleko mniejszą niż piegża i kapturka regularnością zasiedla strefę śródmiejską. Jest tam generalnie rzadka, a stanowiska lęgowe zasiedlane są zwykle przez pojedyncze pary. W strefie peryferyjnej brak jej tylko we wnętrzu Lasu Łagiewnickiego. Wyjątkowo liczna na obrzeżach Rokicia i lotniska na Lublinku (F15), gdzie zarejestrowano ją w zagęszczeniu 26 par/km², a także w zachodniej części Stoków (N9) – 22 par/km² oraz na Rogach (M5) i w południowo-zachodniej części Rudy Pabianickiej (G19) po 20 par/km².

Związana z krajobrazem otwartym, gdzie gniazduje w kępach i szpalerach niskich krzewów i zarośli. W śródmieściu spotykana zwykle w łąkach wysokiej roślinności zielnej, gęstych chwałciskach w miejscach słabiej penetrowanych takich jak ogrodzone, opuszczone tereny pofabryczne oraz okolice linii kolejowych.

Gajówka *Sylvia borin*

Gniazdowanie:

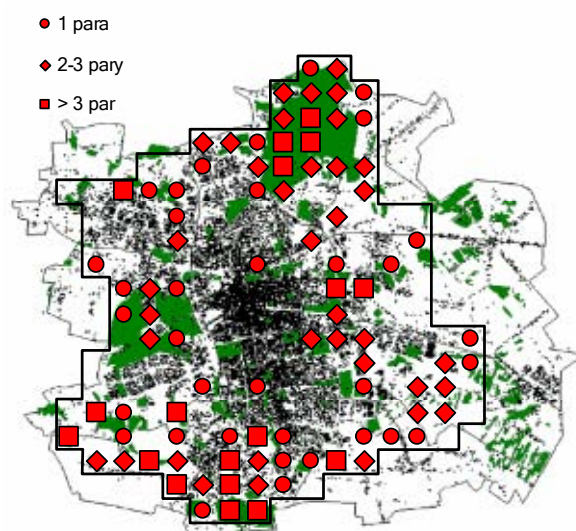
- 1 para – 35 pól (17,9%)
- 2-3 pary – 37 pól (18,9%)
- 4-7 par – 13 pól (6,6%)
- 8-20 par – 5 pól (2,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 90 polach (45,9%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 240-280 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gajówka jest w odpowiednich biotopach gatunkiem rozpowszechnionym jedynie w strefie peryferyjnej. Już w strefie okołóśrodmiejskiej jest stosunkowo rzadka, a w śródmieściu Łodzi gniazduje jedynie wyjątkowo np. w okolicach Dworca Północnego (I9). Najliczniej odnotowana na Lublinku (C15, F15) – 8-9 par/km² oraz na Rudzie (H19, I19) – 9-10 par/km².

Lęgowa w przede wszystkim w lasach liściastych i mieszanych z bogatym podszytem. Na peryferiach miasta zasiedla także mniejsze zadrzewienia o podobnym charakterze. Wewnątrz miasta tylko w rzadko penetrowanych, spokojnych, silnie zakrzewionych fragmentach większych parków i ogrodów.

Gajówka

Kapturka *Sylvia atricapilla*

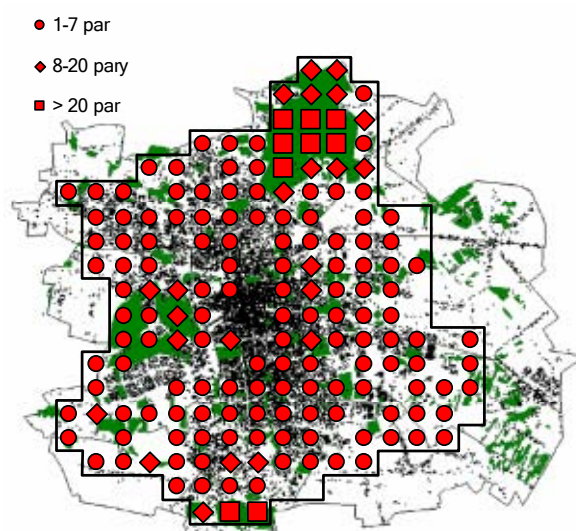
Gniazdowanie:

- 1 para – 31 pola (15,8%)
- 2-3 pary – 46 pól (23,5%)
- 4-7 par – 54 pola (27,6%)
- 8-20 par – 28 pól (14,3%)
- 21-55 par – 4 pola (2,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 163 polach (83,2%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 1000-1200 par.

Rozmieszczenie i środowisko. Lęgowa na terenie całego miasta, gdzie daleko odważniej niż cierniówka i gajówka wkracza do śródmieścia. Tutaj jednak regularnie gniazduje jedynie w parkach i na terenie niektórych cmentarzy. W strefie peryferyjnej i okołóśrodmiejskiej szczególnie liczna na Rudzie (H19, I 19) – 29-48 par/km² oraz w Lesie Łagiewnickim (M4) – 20-40 par/km².

Kapturka

Gniazduje w różnych typach lasów liściastych i mieszanych, parkach, cmentarzach, ogrodach. Jednak jest obecna tylko tam gdzie istnieje bogaty podszyt złożony z gatunków liściastych.

Świstunka *Phylloscopus sibilatrix*

Gniazdowanie:

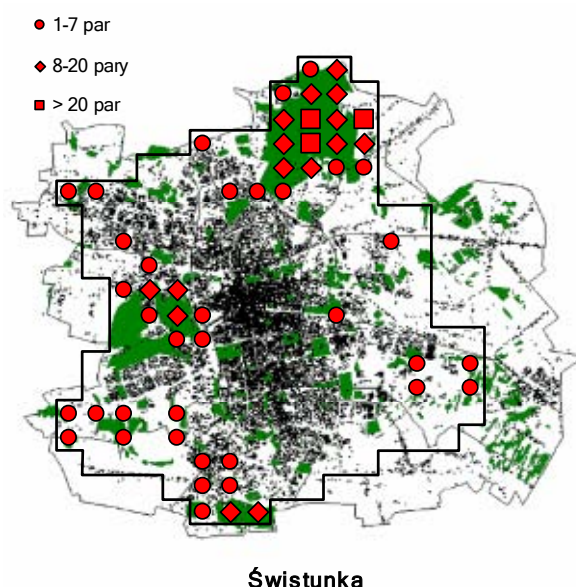
- 1 para – 18 pól (9,2%)
- 2-3 pary – 11 pól (5,6%)
- 4-7 par – 6 pól (3,1%)
- 8-20 par – 18 pól (9,2%)

Stwierdzono gniazdowanie w 43 polach (27,0%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 350-450 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Świstunka jest rozpowszechnionym gatunkiem lęgowym w odpowiednich biotopach jedynie w strefie peryferyjnej. Tu szczególnie licznie występuje na terenie Lasu Łagiewnickiego, zwykle 15-30 par/km², parku leśnego na Zdrowiu (E10, F10) – 16-18 par/km² oraz na Rudzie (H19, I19) – 18 par/km². Bliżej śródmieścia Łodzi gnieździ się jedynie w słabiej penetrowanych fragmentach Parku 3. Maja.

Świstunka zasiedla różne typy zbiorowisk leśnych z dużym udziałem gatunków liściastych w piętrze drzew lub podszyciu. Wyjątkowo spotykana w większych parkach.

Pierwiosnek *Phylloscopus collybita*

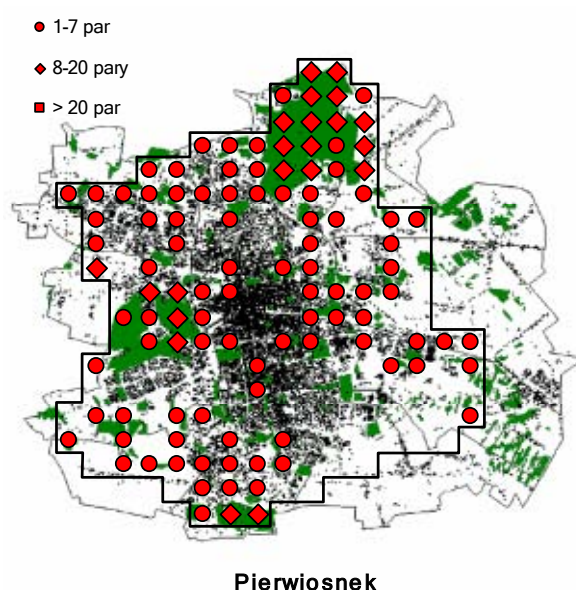
Gniazdowanie:

- 1 para – 33 pola (16,8%)
- 2-3 pary – 39 pól (19,9%)
- 4-7 par – 15 pól (7,6%)
- 8-20 par – 21 pól (10,7%)

Stwierdzono gniazdowanie w 108 polach (55,1%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 400-500 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Pierwiosnek jako lęgowy spotykany jest na terenie całej Łodzi. W strefie śródmiejskiej występuje jednak rzadko, choć jest tu daleko bardziej rozpowszechniony niż dwa pokrewne gatunki świstunka i piecuszek. Liczniejszy w obrębie większych obszarów leśnych m.in. w Lesie Łagiewnickim, zwykle 10-20 par/km², na Zdrowiu (E10, F10, F11) – 10-15

par/km² i Rudzie Pabianickiej (H19, I19) – 12-15 par/km². Gniazduje również na terenie niektórych większych śródmiejskich parków i cmentarzy posiadających słabiej penetrowane fragmenty np. w Parku 3. Maja, Parku im. J. Poniatowskiego, Parku im. A. Mickiewicza i na Cmentarzu Starym.

Związany z różnymi typami zbiorowisk leśnych, szczególnie tam, gdzie obok starszego drzewostanu, często prześwietlonego, występuje bogate runo i obfity podszyt.

Piecuszek *Phylloscopus trochilus*

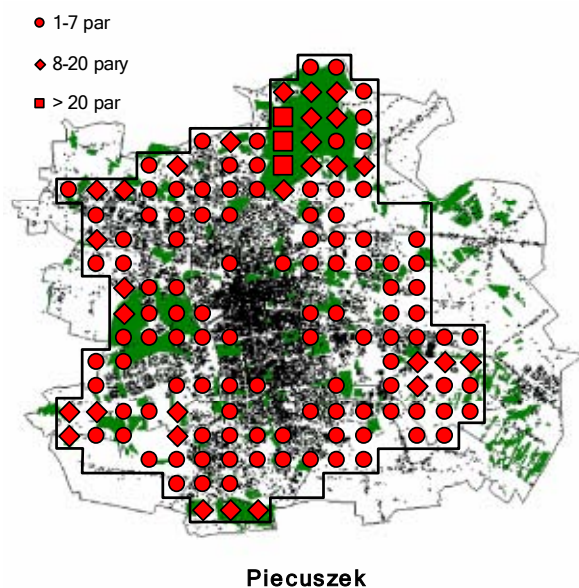
Gniazdowanie:

- 1 para – 31 pola (15,8%)
- 2-3 pary – 36 pól (18,4%)
- 4-7 par – 41 pól (20,9%)
- 8-20 par – 29 pól (14,8%)
- 21-55 par – 3 pola (1,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 140 polach (71,4%)

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 700-900 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Piecuszek jest pospolitym gatunkiem lęgowym na peryferiach Łodzi. W strefie śródmiejskiej spotykany rzadziej niż pierwiosnek i raczej w nieco innych biotopach. Jako najbardziej światłolubny gatunek z rodzaju *Phylloscopus*, występuje szczególnie licznie w młodnikach brzozowych i sosnowych oraz na skrajach różnych typów starszych drzewostanów. Szczególnie liczny lokalnie wzdłuż obrzeży Lasu Łagiewnickiego (K3, K4, K5) gdzie zanotowano go w liczbie 35-45 par/km². Do wnętrza Łodzi wnika głównie wzdłuż pasów zarośli i nieużytków porastających skarpy nasypów bądź wykopów, którymi biegają torowiska kolejowe. Wyjątkowo gniazduje w niektórych miejskich parkach (np. Park Źródłiska – 2 pary w roku 1999, Park im. J. Poniatowskiego – 1 para w 1998 roku).

Mysikrólik *Regulus regulus*

Gniazdowanie:

1 para – 4 pola (2,0%)

2-3 pary – 7 pól (3,6%)

4-7 par – 4 pola (2,0%)

8 -20 par – 3 pola (1,5%)

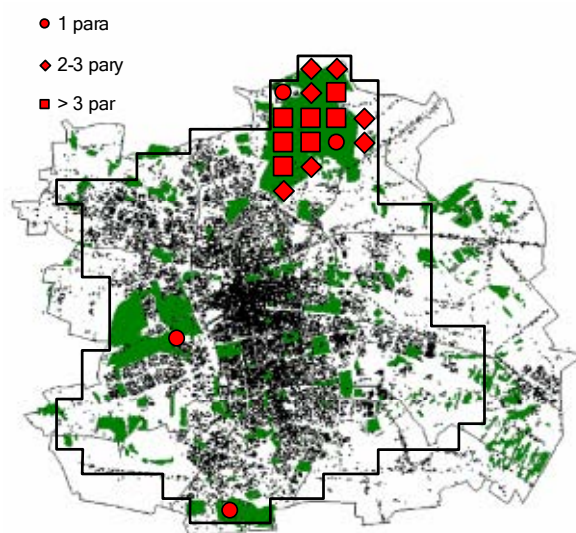
Stwierdzono gniazdowanie w 18 polach (9,2%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 70-80 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Na terenie Łodzi mysikrólik jest gatunkiem lęgowym niemal wyłącznie na terenie Lasu Łągiewnickiego, maksymalnie w liczbie 8-10 par/km² (K3, K4, K5).

Poza nim wykryto jeszcze tylko dwa stanowiska pojedynczych, terytorialnych samców: w rezerwacie „Polesie Konstanyńskie” (F12) oraz na Rudzie Pabianickiej w Parku 1. Maja (H19).

Mysikrólik gniazduje we fragmentach starszych drzewostanów z udziałem świerka, na terenie większych obszarów leśnych.

Mysikrólik

Zniczek *Regulus ignicapillus*

Gniazdowanie:

1 para – 2 pola (1,0%)

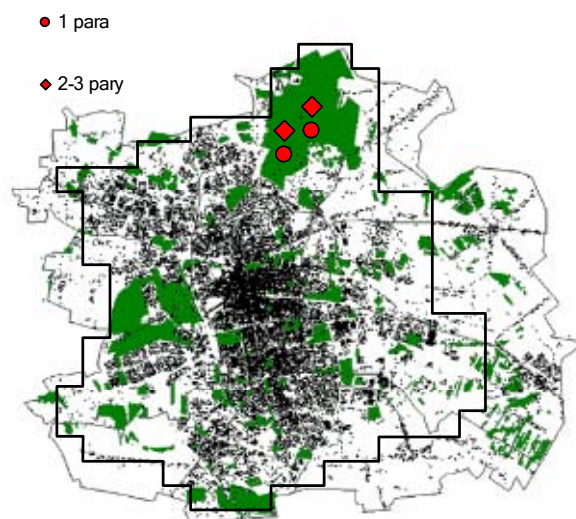
2-3 pary – 2 pola (1,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 4 polach (2,0%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 5-10 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Spotykany tylko w Lesie Łągiewnickim, gdzie kilka terytorialnych samców było regularnie obserwowanych na południe od ul. Okólnej.

Występuje we fragmentach starodrzewi lasów mieszanych z udziałem jodły lub świerka.

Zniczek

Muchołówka szara *Muscicapa striata*

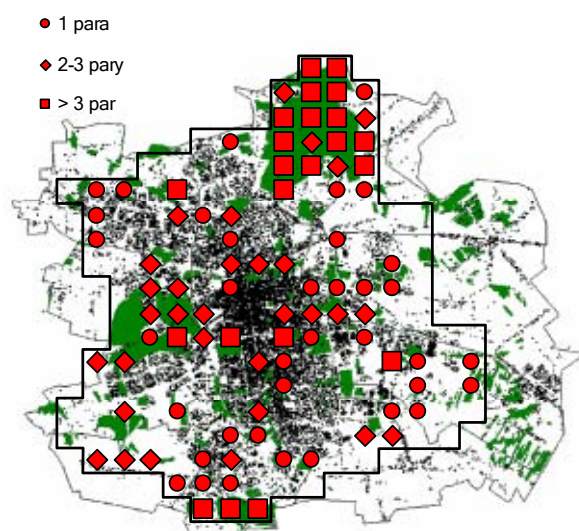
Gniazdowanie:

- 1 para – 37 pól (18,9%)
- 2-3 pary – 31 pól (15,8%)
- 4-7 par – 13 pól (6,6%)
- 8-20 par – 9 pól (4,6%)

Stwierdzono gniazdowanie w 90 polach (45,9%)

Ocena liczebności. Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 250-350 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Muchołówka szara jako jedyny gatunek muchołówki jest rozpowszechniona na terenie całego miasta. Jednak także i dla niej, podobnie jak dla pozostałych muchołówek, najważniejszym obszarem najliczniejszego gniazdowania pozostaje Las Łagiewnicki gdzie występuje w zagęszczeniu sięgającym 12-15 par/km² (K3, K5, L5, M1). W strefie śródmiejskiej spotykana głównie w parkach i na większych cmentarzach. Gatunek lęgowy we wszystkich typach lasów, gdzie wybiera fragmenty starszych drzewostanów. Gniazduje również w różnych rodzajach zieleni miejskiej: parkach, ogrodach, cmentarzach a także na terenie zabudowy wiejskiej.

Muchołówka szara

Muchołówka żałobna *Ficedula hypoleuca*

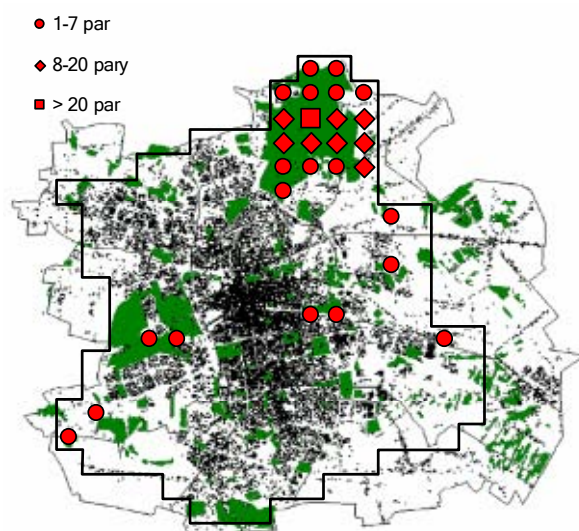
Gniazdowanie:

- 1 para – 8 pól (4,1%)
- 2-3 pary – 5 pól (2,5%)
- 4-7 par – 6 pól (3,1%)
- 8-20 par – 9 pól (4,6%)

Stwierdzono gniazdowanie w 28 polach (14,3%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 150-200 par.

Rozmieszczenie i środowisko: W granicach administracyjnych Łodzi występuje głównie na terenie Lasu Łagiewnickiego, gdzie notowana jest w zagęszczeniu 15-30 par/km² oraz w obrębie niektórych obszarów leśnych na peryferiach miasta. Wyjątkowo lęgowa także w głębi miasta, gdzie regularnie notowaną ją tylko w Parku 3.Maja, choć ostatnio stwierdzona także w Ogrodzie Botanicznym.

Muchołowka żałobna

Gniazduje w różnych typach zbiorowisk leśnych preferując lasy liściaste i mieszane. Bardzo chętnie zajmuje skrzynki lęgowe. Trwałe osiedlenie się tego gatunku w Parku 3. Maja, czyli w

biotopie, który gatunek ten w porze lęgowej zajmuje niechętnie, jest z pewnością związane obfitością skrzynek lęgowych na terenie parku.

Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*

Gniazdowanie:

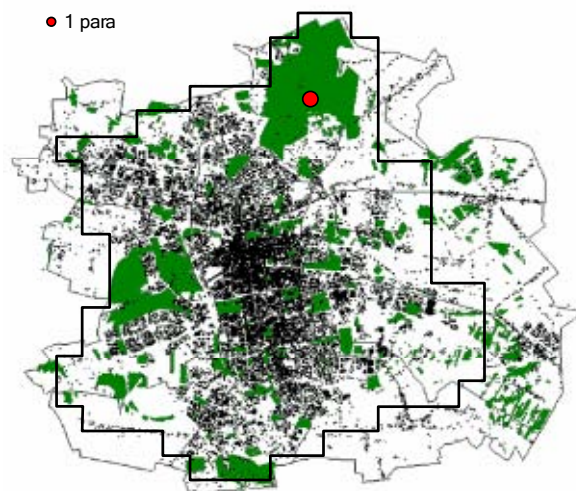
1 para – 1 pole (1,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 1 polu (1,0%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność ocenia się na 0-1 parę.

Rozmieszczenie i środowisko: Do tej pory na pewno odnotowano lęg mieszanej pary samca muchołówki białoszyjej i samicy muchołówki żałobnej w Parku 3. Maja. Lęg był udany, obserwowano karmienie przez tę parę piskląt. Ponadto terytorialne, śpiewające samce tego gatunku obserwowano na terenie Lasu Łagiewnickiego, jednak nie udało się tam zdobyć żadnych bezpośrednich dowodów gniazdowania.

Muchołówka białoszyja

Muchołówka mała *Ficedula parva*

Gniazdowanie:

1 para – 4 pola (2,0%)

2-3 pary – 5 pól (2,5%)

4-7 par – 1 pole (0,5%)

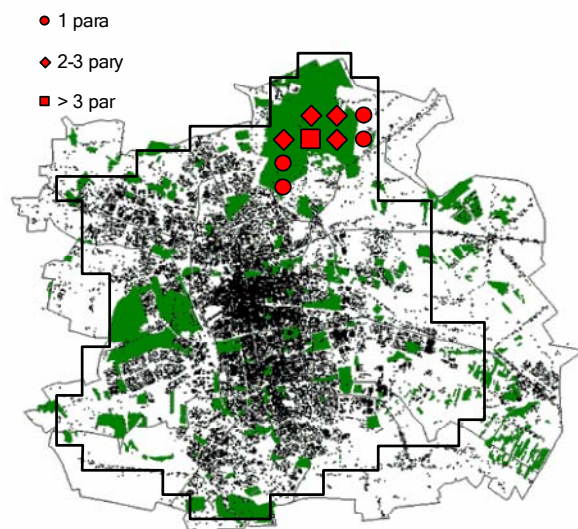
Stwierdzono gniazdowanie w 10 polach (5,1%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność ocenia się na około 20 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Jedyne znane stanowiska lęgowe muchołówki małej w obrębie granic Łodzi znane są z terenu Lasu Łagiewnickiego.

Wszystkie stanowiska lęgowe tego gatunku znajdowały się w wilgotnych, cienistych liściastych drzewostanach, z gęstym drugim piętrem grabu. Zwykle były to płyty zbiorowisk leśnych dających się zakwalifikować jako niski grąd.

Muchołówka mała

Sikora uboga *Parus palustris*

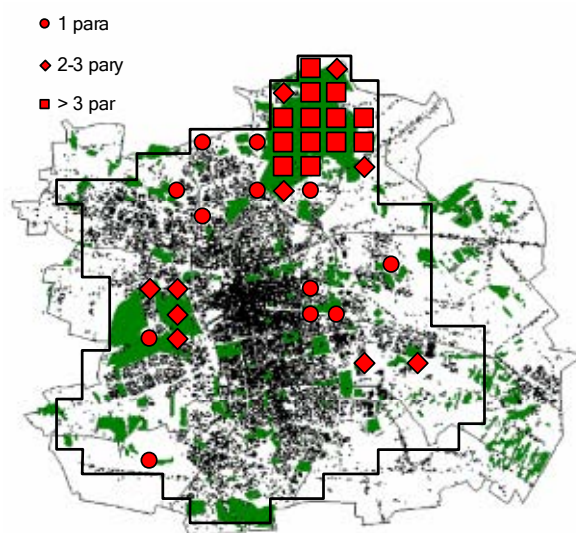
Gniazdowanie:

- 1 para – 12 pól (6,1%)
- 2-3 pary – 10 pól (5,1%)
- 4-7 par – 4 pola (2,0%)
- 8-20 par – 9 pól (4,6%)

Stwierdzono gniazdowanie w 35 polach (17,9%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 140-160 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Sikora uboga gniazduje w Łodzi przede wszystkim (ok. 80-90% łódzkiej populacji) w Lesie Łagiewnickim. Innym ważnym miejscem występowania tego gatunku jest leśna część Zdrowia. Poza tym stwierdzona jeszcze na kilku rozproszonych stanowiskach na terenie całego miasta – w tym w niektórych śródmiejskich parkach. Gatunek lęgowy w bogatych, liściastych drzewostanach. Wyjątkowo gniazduje w niektórych starszych parkach np. w Parku Matejki, w Parku 3. Maja.

Sikora uboga

Czarnogłówka *Parus montanus*

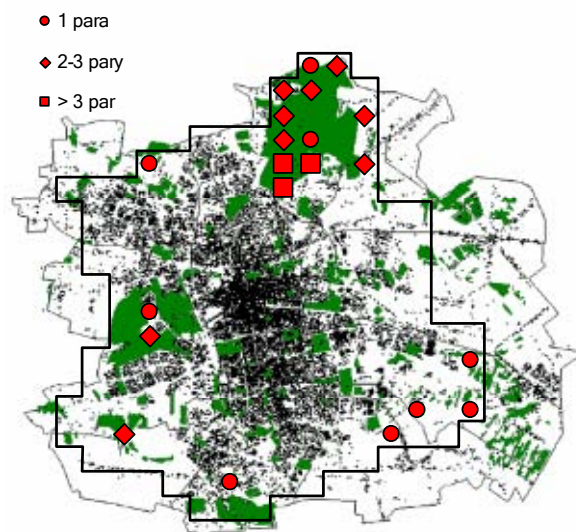
Gniazdowanie:

- 1 para – 9 pól (4,6%)
- 2-3 pary – 9 pól (4,6%)
- 4-7 par – 2 pola (1,0%)
- 8-20 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 21 polach (10,7%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 40-60 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gatunek jako lęgowy odnotowany tylko w strefie peryferyjnej. Większość par gniazdujących na terenie miasta została odnotowana na obrzeżach Lasu Łagiewnickiego w zagęszczeniu do 8 par/km² (K5), ale po kilka par wykryto także na Olechowie, Lublinku oraz w rejonie poligonu na Zdrowiu. Czarnogłówka gniazduje na obrzeżach większych kompleksów leśnych oraz w niewielkich zadrzewieniach śródpolnych. W odróżnieniu od sikory ubogiej preferuje młode drzewostany. Spotykana głównie w drągowinach sosnowych oraz podmokłych zaroślach wierzbowo-topolowych.

Czarnogłówka

Czubatka *Parus cristatus*

Gniazdowanie:

- 1 para – 2 pola (1,0%)
- 2-3 pary – 7 pól (3,6%)
- 4-7 par – 4 pola (2,0%)
- 8-20 par – 4 pola (2,0%)

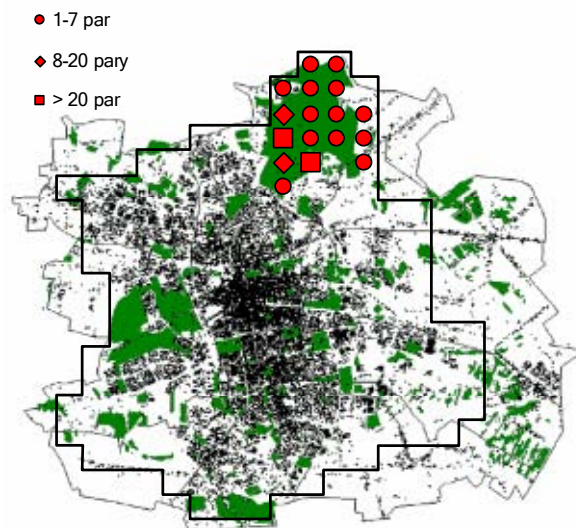
Stwierdzono gniazdowanie w 17 polach (8,6%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 120-130 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gatunek ściśle związany z Lasem Łagiewnickim, poza którym na badanym terenie nie występował. W Lesie Łagiewnickim czubatka była rozmieszczona nierównomiernie, jako liczniejsza stwierdzona w części zachodniej lasu, gdzie dominują siedliska borowe.

Lęgowa w borach sosnowych. Spotykana także w młodszych wiekiem drzewostanach i drągowinach sosnowych.

Czubatka

Sosnówka *Parus ater*

Gniazdowanie:

- 1 para – 2 pola (1,0%)
- 2-3 pary – 5 pól (2,5%)
- 4-7 par – 4 pola (2,0%)
- 8-20 par – 8 pól (4,1%)

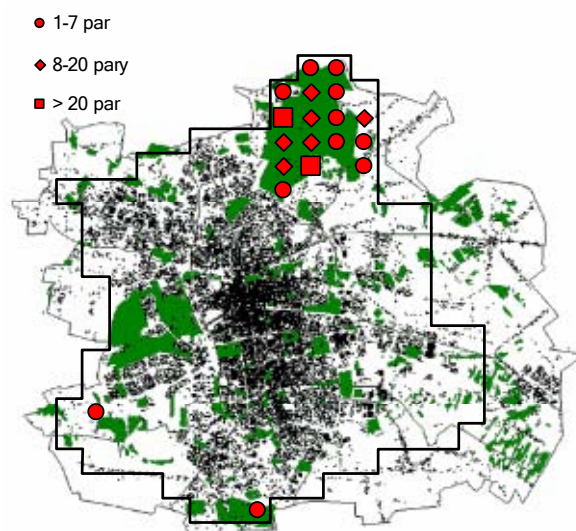
Stwierdzono gniazdowanie w 19 polach (9,7%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 160-180 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Podobnie jak czubatka, sosnówka na terenie Łodzi jest ściśle związana z Lasem Łagiewnickim. Jednak poza jego obszarem wryto jeszcze dwa stanowiska lęgowe tego gatunku, oba w strefie peryferyjnej, na Lublinku i Rudzie Pabianickiej.

Gniazduje w różnych typach borów, preferując te które są bogatsze troficznie. Wybiera drzewostany starsze, bardzo chętnie z udziałem świerka i jodły.

Sosnówka

Modraszka *Parus caeruleus*

Gniazdowanie:

- 1 para – 10 pól (5,1%)
- 2-3 pary – 30 pola (15,3%)
- 4-7 par – 60 pól (30,6%)
- 8-20 par – 82 pola (41,8%)
- 21 – 55 par – 9 pól (4,6%)
- 56 – 148 par – 2 pola (1,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 193 polach (98,5%)

Ocena liczebności. Bardzo liczny ptak lęgowy.

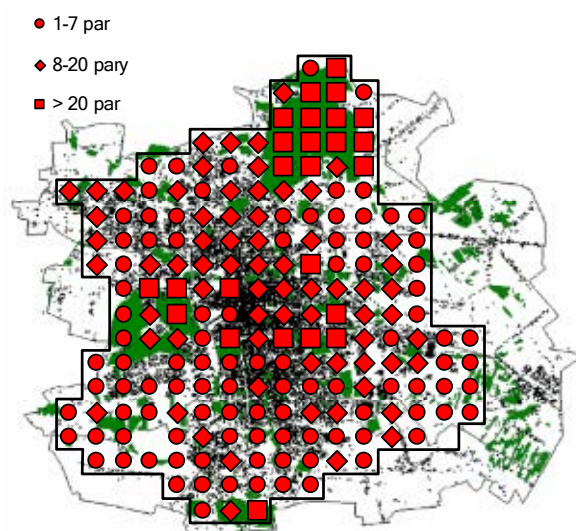
Liczebność szacuje się na 2000-2200 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Modraszka

należy do najpospolitszych i najliczniejszych

gatunków gniazdujących w Łodzi. Występuje na obszarze całego miasta. Najliczniejsza jest w strefie peryferyjnej w polach atlasowych związanych przestrzennie z Lasem Łagiewnickim, gdzie liczebność sięga 50-60 par/km², a także z obszarami leśnymi Zdrowia i Rudy Pabianickiej. Zbliżone liczebności może osiągać także w strefie śródmiejskiej oraz okołosródmiejskiej, szczególnie tam gdzie znajdują się większe parki np. Park im. J. Poniatowskiego, Park 3.Maja.

Modraszka jest ptakiem lęgowym we wszystkich typach zbiorowisk leśnych, za wyjątkiem suchych borów sosnowych pozbawionych zupełnie domieszki gatunków liściastych np. brzozy. Pospolicie gniazduje we wszystkich typach zieleni miejskiej, akceptując nawet niewielkie kępy zieleni osiedlowej.

Modraszka

Bogatka *Parus major*

Gniazdowanie:

- 1 para – 3 pól (1,5%)
- 2 – 3 par – 20 pól (10,2%)
- 4 – 7 par – 47 pól (24,0%)
- 8 – 20 par – 105 pól (53,6%)
- 21 – 55 par – 14 pól (7,1%)
- 56 – 148 par – 5 pola (2,6%)

Stwierdzono gniazdowanie w 194 polach (99,0%)

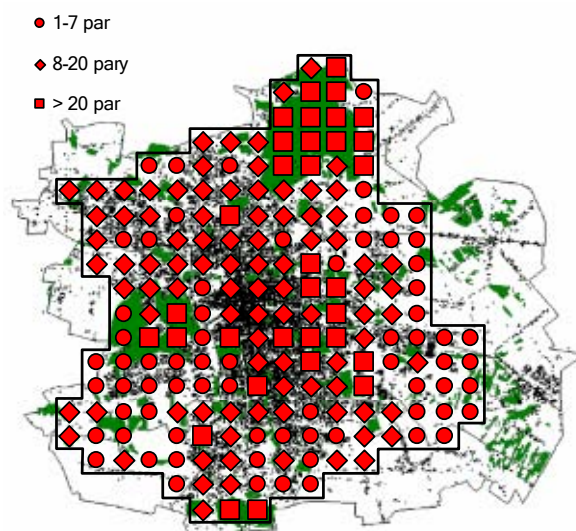
Ocena liczebności: Bardzo liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 2500-2800 par.

Rozmieszczenie i środowisko:

Bogatka jest najliczniejszym gatunkiem sikory na

terenie Łodzi, gdzie pospolicie spotykana jest we wszystkich strefach miasta. Wzorec

Bogatka

zróznicowania liczebności na obszarze Łodzi jest w przypadku bogatki bardzo podobny do charakteru występowania modraszki. Bogatka pozostaje szczególnie liczna w strefie peryferyjnej, w Lesie Łagiewnickim, gdzie jej zagęszczenia wynoszą nawet 60-80 par/km² oraz na Zdrowiu i Rudzie Pabianickiej. W strefie śródmiejskiej i okołosródmiejskiej najliczniejsza w tych z pól atlasowych, gdzie znajdują się duże parki, zagęszczenia osiągają wówczas do 40 par/km².

Bogatka jest gatunkiem lęgowym we wszystkich typach lasów i zadrzewień. Pospolicie gniazduje we wszystkich rodzajach zieleni miejskiej.

Raniuszek *Aegithalos caudatus*

Gniazdowanie:

1 para – 2 pola (1,0%)

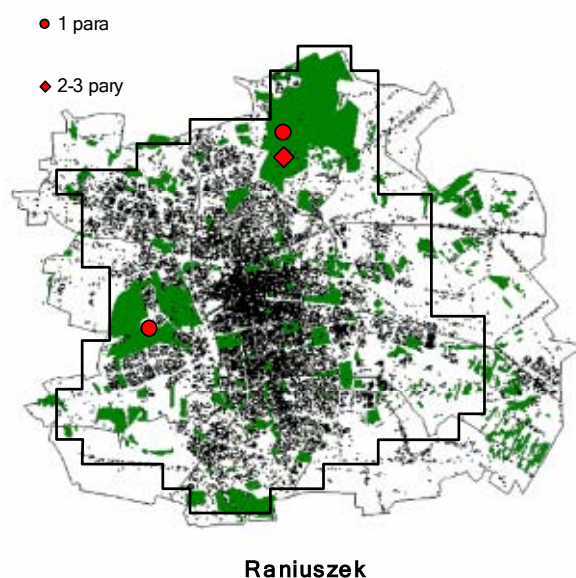
2-3 pary – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 25 polach (12,8%)

Ocena liczebności. Bardzo nieliczny lub nieliczny ptak lęgowy. Liczebność ocenia się na 2-4 pary.

Rozmieszczenie i środowisko: Z terenu Łodzi znane są tylko stanowiska z obszaru Lasu Łagiewnickiego (K4, K5) i Ogrodu Botanicznego (E13).

Występuje w świetlistych lasach z obfitym podszytem, również na terenach podmokłych.

Pełzacz leśny *Certhia familiaris*

Gniazdowanie:

1 para – 10 pól (5,1%)

2-3 pary – 13 pól (6,6%)

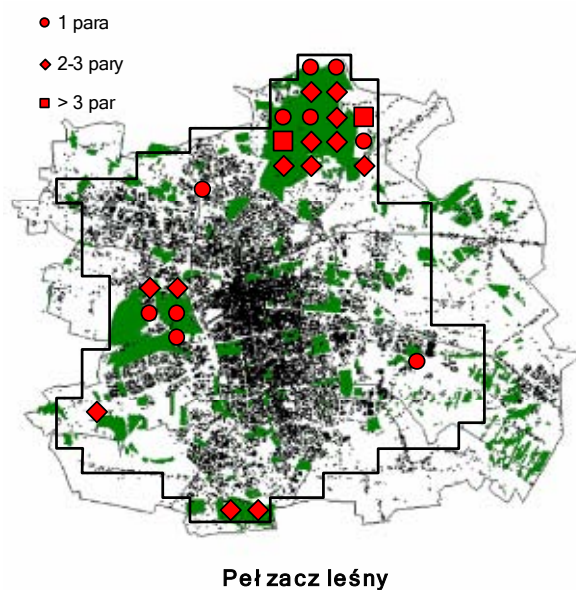
4-7 par – 1 pole (0,5%)

8-20 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 25 polach (12,8%)

Ocena liczebności. Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 50-60 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gatunek lęgowy niemal wyłącznie na terenie większych obszarów leśnych na obrzeżach miasta, w Lesie Łagiewnickim, na Zdrowiu, Rudzie i Lublinku. Poza tym wykryto zaledwie dwa stanowiska w większych zadrzewieniach, jednak i one są położone

w pobliżu peryferii Łodzi na obrzeżu osiedla Widzew-Wschód i na ul. Liściastej (P13, C15 i G6).

Gniazduje w borach sosnowych, borach i lasach mieszanych.

Pełzacz ogrodowy *Certhia brachydactyla*

Gniazdowanie:

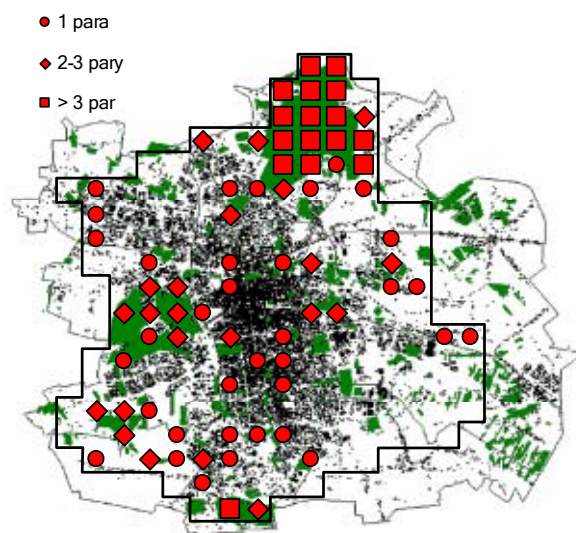
- 1 para – 35 pól (17,9%)
- 2-3 pary – 22 pola (11,2%)
- 4-7 par – 4 pola (2,0%)
- 8-20 par – 12 pól (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 73 polach (37,2%)

Ocena liczebności. Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 230-260 par.

Rozmieszczenie i środowisko: W odróżnieniu od poprzedniego gatunku pełzacz ogrodowy gniazduje na terenie całej Łodzi, chętnie wnikając także do strefy śródmiejskiej. Najważniejsze stanowiska znajdują się, podobnie jak w przypadku pełzacza leśnego, w Lesie Łągiewnickim, na Zdrowiu i Rudzie, ale znaczna liczba par lęgowych występuje także w parkach i czasem nawet bardzo niewielkich zadrzewieniach pozostałej części miasta.

W lasach spotykany w drzewostanach mieszanych i liściastych, unika czystych borów sosnowych. Poza tym lęgowy na terenach parków, cmentarzy i zadrzewień posiadających starszy drzewostan złożony z gatunków liściastych.

Pełzacz ogrodowy

Kowalik *Sitta europaea*

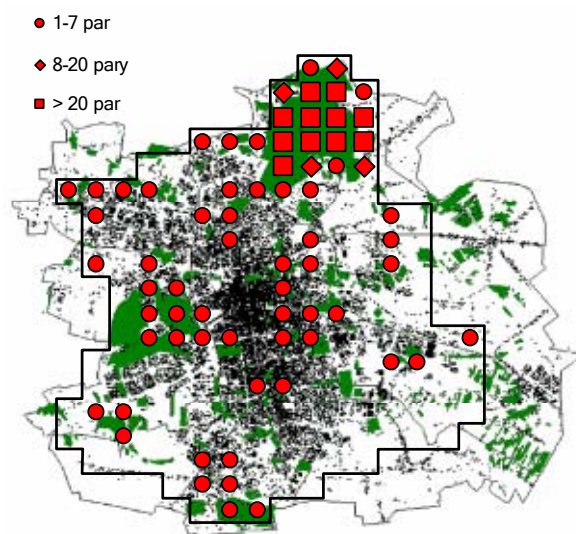
Gniazdowanie:

- 1 para – 30 pól (15,3%)
- 2-3 pary – 16 pól (8,2%)
- 4-7 par – 9 pól (4,6%)
- 8-20 par – 4 pól (2,0%)
- 21-55 par – 11 pól (5,6%)

Stwierdzono gniazdowanie w 70 polach (35,7%)

Ocena liczebności. Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 500-600 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gniazduje głównie na obszarach leśnych i w większych

Kowalik

zadrzewieniach strefy peryferyjnej Łodzi, gdzie ze względu na swoje preferencje jest wyjątkowo liczny w Lesie Łagiewnickim, osiągając tam liczebność 30-50 par/km². Notowany także na terenie wszystkich śródmiejskich parków i cmentarzy, które posiadają starszy drzewostan, czasem nawet bardzo małych jak np. Park Matejki o powierzchni zaledwie 2,5 ha. Lęgowy w różnych typach lasów, jednak szczególnie liczny w starych drzewostanach dębowych.

Remiz *Remiz pendulinus*

Gniazdowanie:

1 para – 3 pola (1,5%)

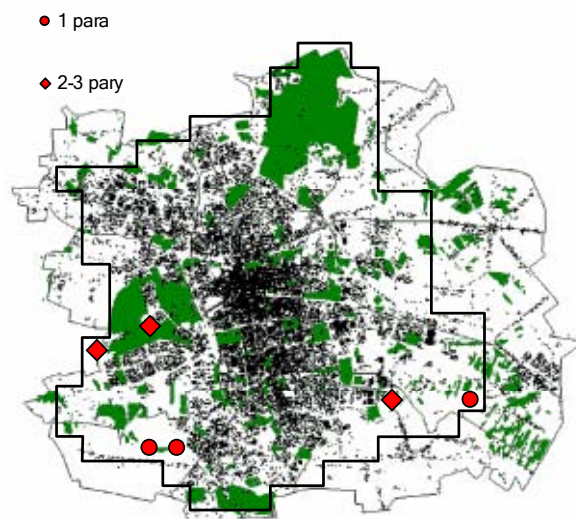
2-3 pary – 3 pola (1,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 6 polach (3,1%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na około 10 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Występuje na zaledwie kilku stanowiskach zlokalizowanych w strefie peryferyjnej. Po dwie pary stwierdzono w Ogrodzie Botanicznym, na terenie glinianek na Smulsku, w dolinie Olechówki w rejonie Młynka. Stanowiska pojedynczych par zanotowano na Olechowie w pobliżu niewielkiego stawu na ul. Transmisyjnej oraz w dolinie Neru.

Gniazduje w zadrzewieniach liściastych w dolinach rzecznych oraz nad brzegami zbiorników wodnych.

Remiz

Wilga *Oriolus oriolus*

Gniazdowanie:

1 para – 40 pól (20,4%)

2-3 pary – 56 pól (28,6%)

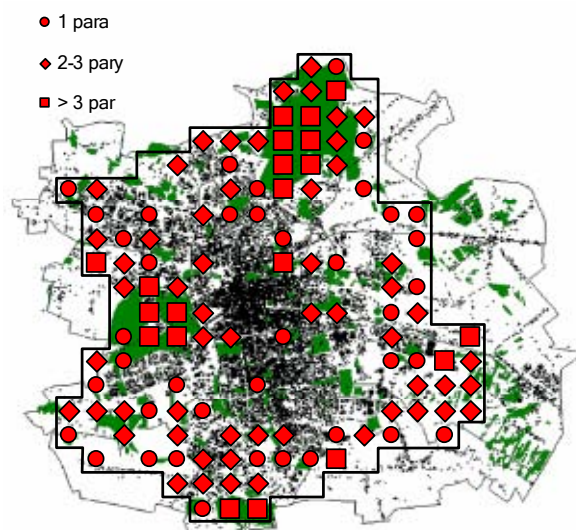
4-7 par – 14 pól (7,1%)

8-20 par – 6 pól (3,1%)

Stwierdzono gniazdowanie w 116 polach (59,2%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 300-350 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Wilga jest rozpowszechnionym gatunkiem lęgowym w strefie peryferyjnej i okołosródmiejskiej Łodzi. W śródmieściu występuje na zaledwie kilku rozproszonych stanowiskach zlokalizowanych na

Wilga

terenie niektórych parków i cmentarzy m.in. w Parku im. J.Poniatowskiego, im. Legionów, Źródlika i na Cmentarzu Starym.

Gniazduje w różnych typach lasów liściastych i mieszanych, na terenie kompleksów leśnych, i zadrzewień. Rzadziej w większych parkach i na cmentarzach.

Gąsiorek *Lanius collurio*

Gniazdowanie:

1 para – 28 pól (14,3%)

2-3 pary – 8 pól (4,1%)

4-7 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 37 polach (18,9%)

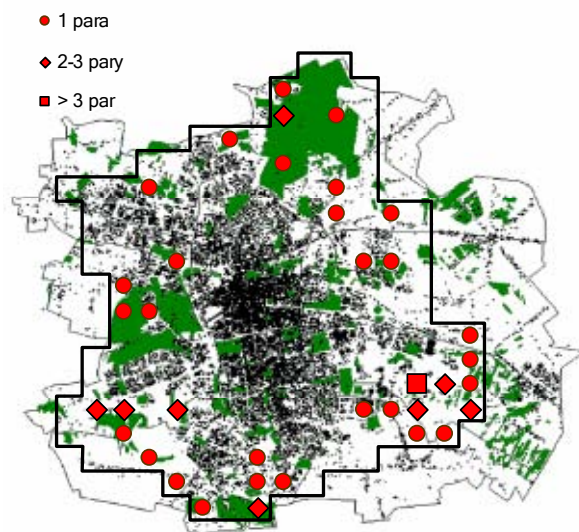
Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 45-60 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gąsiorek gniazduje przede wszystkim w strefie peryferyjnej.

W strefie okołóśrodmiejskiej stanowiska są bardzo nieliczne i rozproszone, najbliżej śródmieścia

wykryto je na obszarach pól i nieużytków pomiędzy ul. Skarpową i Al.Włóknarzy oraz N-15 (ul. Śląska w rejonie Młynka).

Gąsiorek

Sójka *Garrulus glandarius*

Gniazdowanie:

1 para – 47 pole (24,0%)

2-3 pary – 30 pól (15,4%)

4-7 par – 8 pól (4,1%)

8-20 par – 12 pól (6,1%)

Stwierdzono gniazdowanie w 97 polach (49,5%)

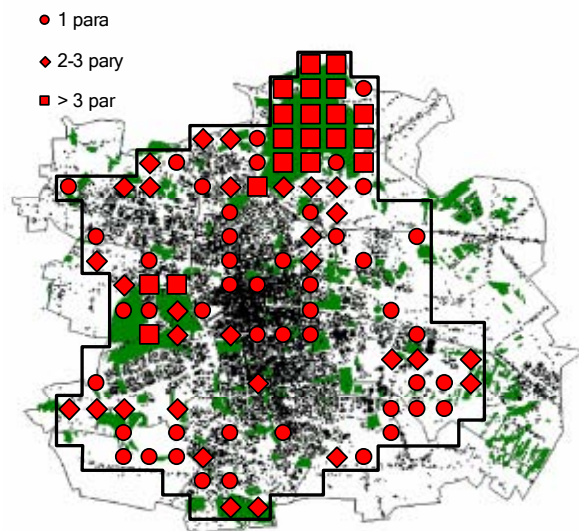
Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 250-300 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Rozpowszechniona w strefie peryferyjnej Łodzi. Szczególnie liczna w Lesie Łągiewnickim, gdzie osiąga

zagęszczenie 10-15 par/km², a także na Zdrowiu. W śródmieściu zdecydowanie rzadka, choć także regularnie lęgową, głównie na terenie większych parków (m.in. Park Poniatowskiego, Park Staromiejski, Park 19-Stycznia, Park Źródlika itd.).

W strefie peryferyjnej lęgową we wszystkich typach zbiorowisk leśnych na terenie różnej wielkości kompleksów leśnych i większych zadrzewień. W strefie śródmiejskiej gniazduje

Sójka

przede wszystkim w parkach, ale notowano ją nawet w niewielkich szpalerach drzew otoczonych zwartą zabudową (np. znaleziono gniazdo na ul. Wólczańskiej na wprost Straży Pożarnej).

Sroka *Pica pica*

Gniazdowanie:

- 1 para – 9 pól (4,6%)
- 2-3 pary – 15 pól (7,7%)
- 4-7 par – 49 pól (25,0%)
- 8-20 par – 107 pól (54,6%)
- 21-55 par – 4 pola (2,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 184 polach (93,9%)

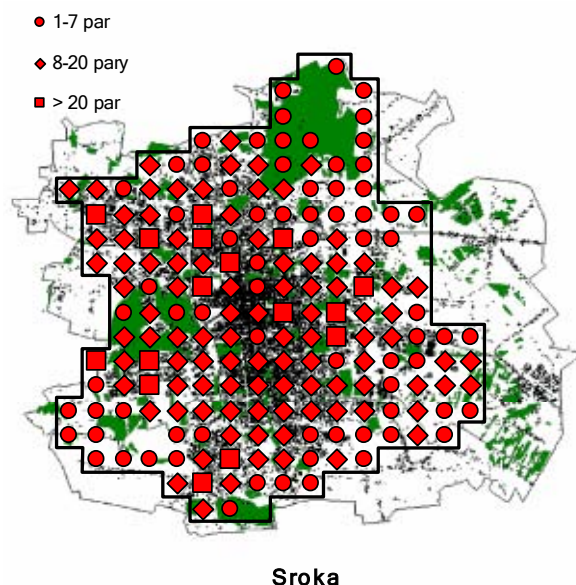
Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 1800-1900 par

Rozmieszczenie i środowisko: Występuje na całym obszarze administracyjnym miasta z wyjątkiem wnętrza Lasu Łagiewnickiego.

Najliczniejsza w strefie okołóśrodmiejskiej, gdzie lokalnie osiąga liczebność ponad 20 par/km². Mniej liczna w strefie peryferyjnej Łodzi, na terenach najsłabiej zurbanizowanych oraz pozbawionych roślinności w formie szpalerów oraz kęp krzewów i drzew.

Gniazduje we wszystkich typach biotopów na terenie miasta, gdzie występują szpalery lub tylko pojedyncze drzewa pozwalające sroce na założenie gniazda.

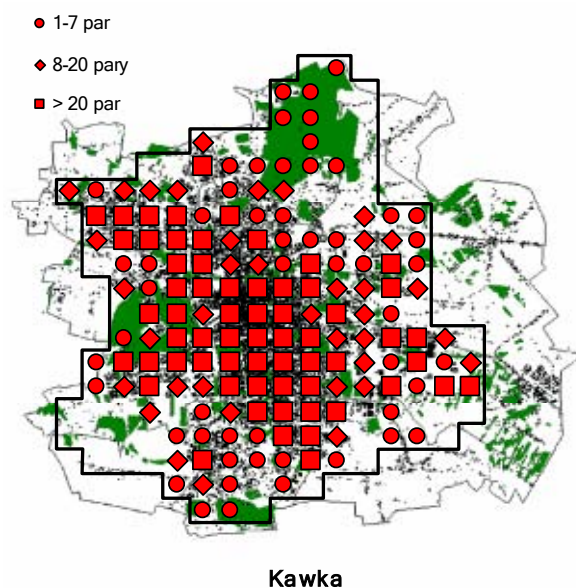
Kawka *Corvus monedula*

Gniazdowanie:

- 1 para – 8 pól (4,1%)
- 2-3 pary – 19 pól (9,7%)
- 4-7 par – 26 pól (13,3%)
- 8-20 par – 56 pól (28,6%)
- 21-55 par – 28 pól (14,3%)
- 56-148 par – 11 pól (5,6%)
- 149-403 par – 4 pola (2,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 152 polach (77,6%)

Ocena liczebności: Bardzo liczny gatunek lęgowy. Liczebność szacuje się na 3800-4000 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Kawka gniazduje na obszarze niemal całego miasta, preferując fragmenty miasta z wysoką zabudową. Najliczniejsza na obszarach nowoczesnych osiedli mieszkaniowych sąsiadujących z terenami otwartymi np. na os. Teofilów, Widzew-Wschód, Retkinia oraz w śródmieściu, w zwartej wysokiej zabudowie. W takich miejscach osiąga liczebność nawet ponad 100 par/km². W strefie peryferyjnej jest wyraźnie mniej liczna bądź nawet lokalnie zupełnie jako gatunek lęgowy nie występuje (np. na Lublinku, w niektórych rejonach Lasu Łagiewnickiego).

Kawka gniazduje w różnych typach zabudowy. Z terenu Łodzi brak informacji o powszechniejszym gniazdowaniu tego gatunku w dziuplach drzew w parkach lub innych zadrzewieniach.

Gawron *Corvus frugilegus*

Gniazdowanie:

- 1 para – 6 pól (3,1%)
- 2-3 pary – 1 pole (0,5%)
- 4-7 par – 7 pole (3,6%)
- 8-20 par – 9 pól (4,6%)
- 21-55 par – 2 pola (1,0%)
- 56-148 par – 3 pola (1,5%)

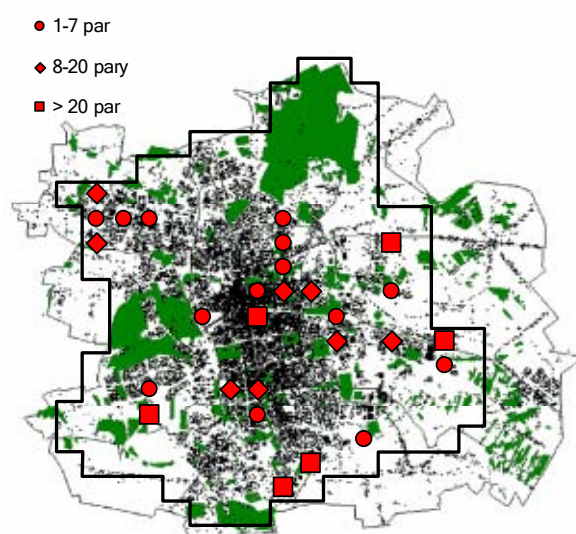
Stwierdzono gniazdowanie w 28 polach (14,3%)

Ocena liczebności: Liczny gatunek lęgowy.

Liczebność szacuje się na 480-500 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gatunek lęgowy

przede wszystkim na obrzeżach miasta, gdzie zlokalizowane są jego największe kolonie m.in. w rejonie stawów Jana (ok. 120 par), stacji Łódź-Widzew (ok. 60 par) i na Lublinku (ok. 90 par). W śródmieściu Łodzi gniazduje rzadko, w koloniach lub skupieniach gniazd liczących zwykle tylko kilka – kilkanaście par.

Gawron

Wrona *Corvus corone*

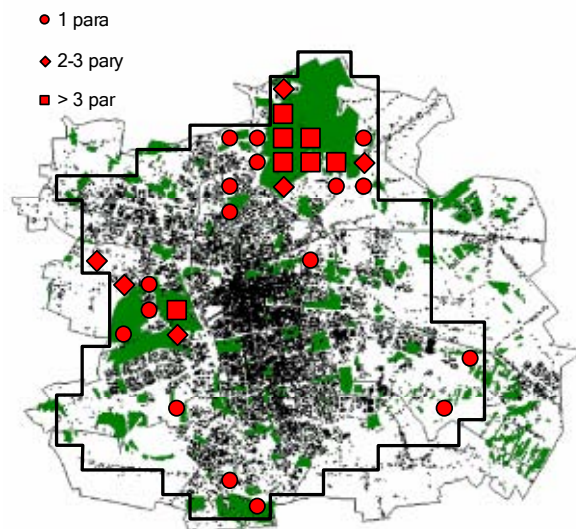
Gniazdowanie:

- 1 para – 17 pól (8,7%)
- 2-3 pary – 6 pól (3,1%)
- 4-7 par – 4 pola (2,0%)
- 8-20 par – 3 pola (1,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 30 polach (15,3%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność ocenia się na 80-100 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Jako gatunek lęgowy obserwowana tylko na peryferiach miasta – z większymi zgrupowaniami gniazdujących par w rejonie Lasu Łagiewnickiego oraz na Zdrowiu. Jedyne znane stanowiska z wnętrza miasta zlokalizowane są w pobliżu obrzeży strefy śródmiejskiej na Julianowie oraz na cmentarzu na Dołach.

Wrona

Kruk *Corvus corax*

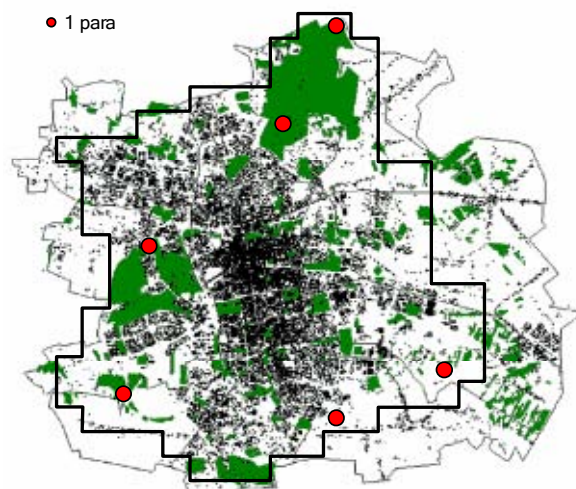
Gniazdowanie:

- 1 para – 6 pól (3,1%)

Stwierdzono gniazdowanie w 6 polach (3,1%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy. Liczebność ocenia się na ok. 5-6 par

Rozmieszczenie i środowisko: Kruk gniazduje wyłącznie w strefie peryferyjnej Łodzi, choć obserwowano dalekie loty żerujących ptaków w głąb miasta, wzdłuż pasów zieleni oraz torowisk kolejowych. Stanowiska lęgowe kruka stwierdzono w Lesie Łagiewnickim (2 pary) oraz na Lublinku, w rejonie Młynka, na Olechowie i Zdrowiu. Gniazdo pary z rejonu stacji przeładunkowej Łódź-Olechów znajduje się na słupie linii wysokiego napięcia w otwartym krajobrazie rolniczym. Podobnie umieszczone gniazdo znaleziono już poza omawianym obszarem tuż obok trasy Zgierz-Stryków na północ od Lasu Łagiewnickiego. Pozostałe pary łódzkich kruków gniazdują na terenie większych obszarów leśnych oraz w niewielkich zadrzewieniach lub szpalerach wysokich drzew.

Kruk

Szpak *Sturnus vulgaris*

Gniazdowanie:

- 2-3 pary – 16 pól (8,2%)
- 4-7 par – 19 pól (9,7%)
- 8-20 par – 134 pól (68,4%)
- 21-55 par – 18 pól (9,2%)
- 56-148 par – 5 pól (2,6%)

Stwierdzono gniazdowanie w 192 polach (98%)

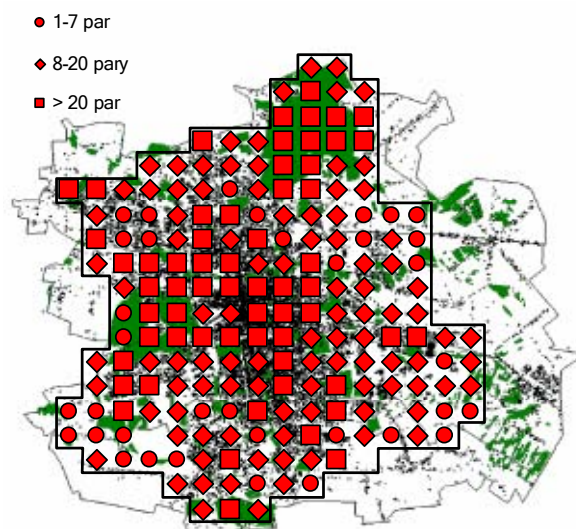
Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 3500-4500 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Rozpowszechniony gatunek lęgowy na terenie całego miasta.

Najmniej liczny na otwartych, pozbawionych

większej ilości zabudowań i drzew obszarach w strefie peryferyjnej. Najliczniejszy w starszych, dziuplastych fragmentach drzewostanów lasów i zadrzewień strefy peryferyjnej np. w Lesie Łągiewnickim, na Zdrowiu a także w tych polach atlasowych śródmieścia, które posiadają w swych granicach większe parki.

Szpak

Wróbel *Passer domesticus*

Gniazdowanie:

- 2-3 pary – 3 pola (1,5%)
- 4-7 par – 3 pola (1,5%)
- 8-20 par -28 pól (14,3%)
- 21-55 par – 40 pól (20,4%)
- 56-148 par – 36 pól (18,4%)
- 149-403 par – 72 pola (36,7%)
- 404-1097 par – 8 pól (4,1%)

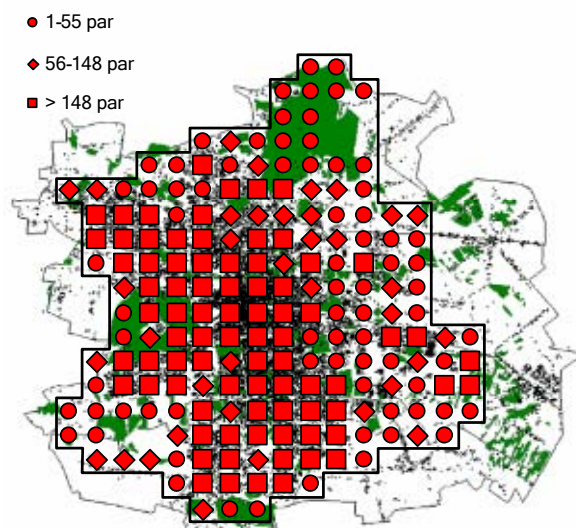
Stwierdzono gniazdowanie w 190 polach (96,9%)

Ocena liczebności: Masowy ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 25 000-35 000 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Najpospolitszy i

najliczniejszy gatunek gniazdujący na terenie Łodzi. Rozpowszechniony na terenie całego miasta. Najliczniejszy w strefach wysokiej, śródmiejskiej zabudowy oraz na terenach osiedli mieszkaniowych. W takich biotopach osiąga często zagęszczenia 300-600 par/km². Najmniej liczny na obrzeżach miasta, szczególnie na terenach słabo zurbanizowanych i silnie zalesionych np. w okolicach Lasu Łągiewnickiego, na Lublinku i Rudzie Pabianickiej.

Wróbel

Gniazduje przede wszystkim w budynkach, ale także w innych konstrukcjach np. latarniach oraz skrzynkach lęgowych. Spotykany w różnych typach zabudowy z wyraźną preferencją zabudowy mieszkalnej. Obok gołębia miejskiego gatunek najsilniej związany z człowiekiem.

Mazurek *Passer montanus*

Gniazdowanie:

- 1 para – 6 pól (3,1%)
- 2-3 pary – 14 pól (7,1%)
- 4-7 par – 34 pól (17,3%)
- 8-20 par – 83 pola (42,3%)
- 21-55 par – 28 pól (14,3%)
- 56-148 par – 13 pól (6,6%)
- 149-403 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 179 polach (91,3%)

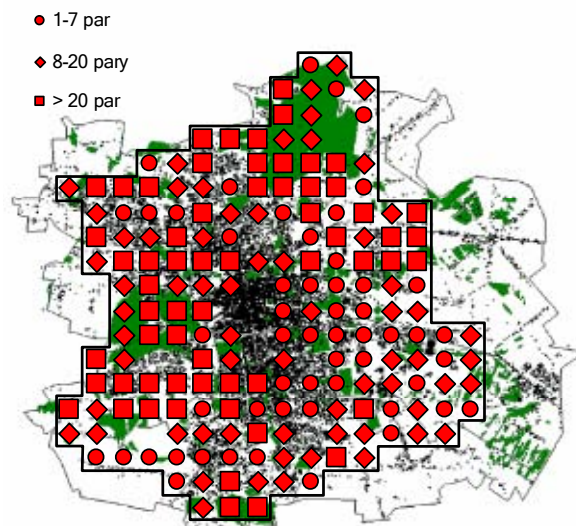
Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 3500-4500 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Pospolity

gatunek lęgowy w strefie peryferyjnej i okołóśrodmiejskiej. Szczególnie liczny w Arturówku, na Nowym Złotnie, Dołach, Rogach oraz w niektórych rejonach Zdrowia, Kowalszczyzny i Rokicia, na obszarach bogatej w zieleni niskiej, starszej zabudowy. Mazurek osiąga tam zagęszczenia ponad 50 par/km². W śródmieściu spotykany tylko lokalnie, w obrębie większych powierzchni fragmentów zieleni miejskiej.

Gniazduje na obszarach obfitujących w zieleni, starsze, choć niekoniecznie wysokie, drzewa oraz krzewy. Zasiedla osiedla złożone z niskiej zabudowy, ogródki działkowe, parki oraz śródpolne zadrzewienia, ogrody, a czasem nawet pojedyncze dziuplaste drzewa w krajobrazie rolniczym.

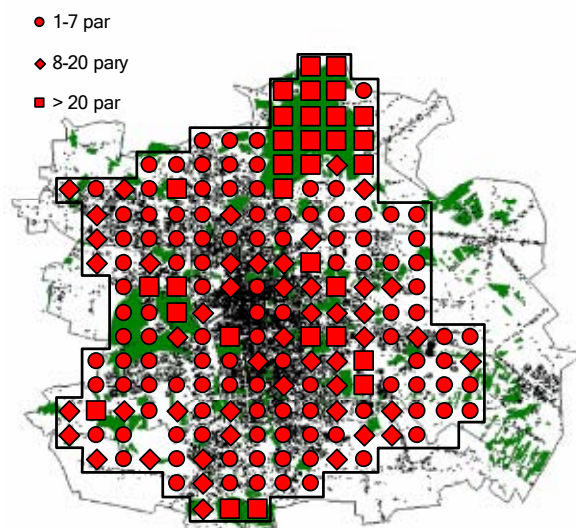
Mazurek

Zięba *Fringilla coelebs*

Gniazdowanie:

- 1 para – 15 pól (7,7%)
- 2-3 pary – 25 pól (12,8%)
- 4-7 par – 71 pól (35,7%)
- 8-20 par – 60 pól (30,6%)
- 21-55 par – 3 pola (1,5%)
- 56-148 par – 16 pól (8,1%)

Stwierdzono gniazdowanie w 190 polach (96,9%)

Zięba

Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 2500-3000 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gatunek lęgowy na terenie całego miasta. Szczególnie liczny na terenach leśnych w strefie peryferyjnej, w Lesie Łagiewnickim i na Rudzie, gdzie występuje w zagęszczeniu 60-130 par/km². W strefie okołosródmiejskiej i sródmiejskiej, najliczniejsza w polach, posiadających na swojej powierzchni parki i cmentarze ze starszym drzewostanem, osiąga wówczas zagęszczenia 20-30 par/km².

Gniazduje we wszystkich typach lasów i różnej wielkości zadrzewień. Spotykana także we wszelkich rodzajach zieleni miejskiej – parkach, cmentarzach ogródkach działkowych, a także w szpalerach drzew wzdłuż ulic.

Kulczyk *Serinus serinus*

Gniazdowanie:

- 1 para – 42 pola (21,4%)
- 2-3 pary – 42 pola (21,4%)
- 4-7 par – 25 pól (12,8%)
- 8-20 par – 5 pól (2,5%)

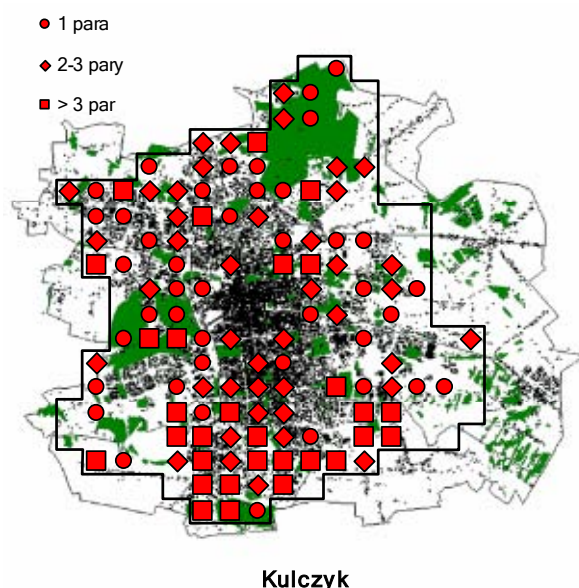
Stwierdzono gniazdowanie w 114 polach (58,2%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 280-320 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Kulczyk gniazduje w odpowiednich biotopach na terenie całej Łodzi. Unika wnętrza większych kompleksów leśnych, np. zasiedla jedynie obrzeża Lasu Łagiewnickiego i Lasu Lublinek. Z drugiej strony brak go także w ubogiej w zieleni północnej części sródmieścia. Z tych samych powodów nie występuje także na znacznej części Retkini. Szczególnie liczny w rejonach gdzie występują duże powierzchnie luźnych, starych drzewostanów typu parkowego m.in. w rejonie Ogrodu Botanicznego i Zoologicznego – 11 par/km² (F12), oraz Parku 1 Maja i Stawów Stefańskiego – 10 par/km² (H19).

Lęgowy na terenie parków, cmentarzy i ogrodów o luźnym dojrzałym drzewostanie z przewagą gatunków liściastych. Spotykany także w zadrzewieniach i alejach w krajobrazie rolniczym.

Dzwoniec *Carduelis chloris*

Gniazdowanie:

- 1 para – 21 pól (10,7%)
- 2-3 pary – 56 pola (28,6%)
- 4-7 par – 55 pól (28,1%)
- 8-20 par – 45 pola (23,0%)
- 21-55 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 178 polach (90,8%)

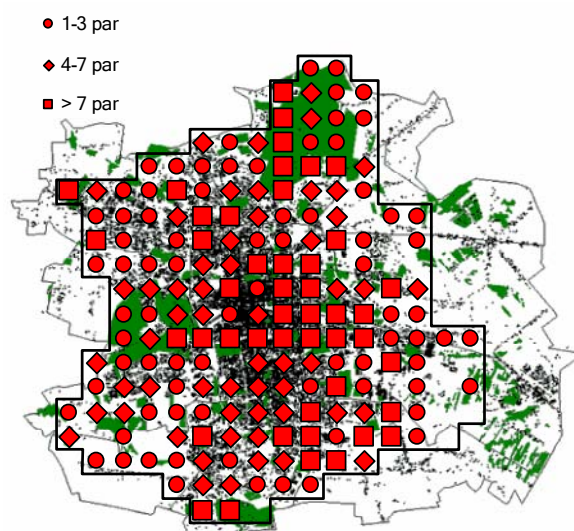
Ocena liczebności: Liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 900-1100 (958) par.

Rozmieszczenie i środowisko: Rozpowszechniony gatunek lęgowy na terenie całej Łodzi.

Najliczniejszy na obszarach zurbanizowanych, ale

obfitujący w zieleni. Najwyższe zagęszczenia zanotowano w polach: z Parkiem im. J. Poniatowskiego wraz z okolicami – 35 par/km² (H12), z zachodnim skrajem Lasu Łagiewnickiego i obszarem w rejonie ul. Łagiewnickiej i Kuropatwiew – 20 par/km² (K3) oraz z cmentarzem na Dołach wraz z okolicami 17 par/km² (L9).

Gniazduje na terenie parków, cmentarzy i ogrodów, ale także w szpalerach i alejach drzew wzdłuż ulic i w krajobrazie rolniczym. Występuje także na brzegach większych lasów i zadrzewień.

Dzwoniec

Szczygieł *Carduelis carduelis*

Gniazdowanie:

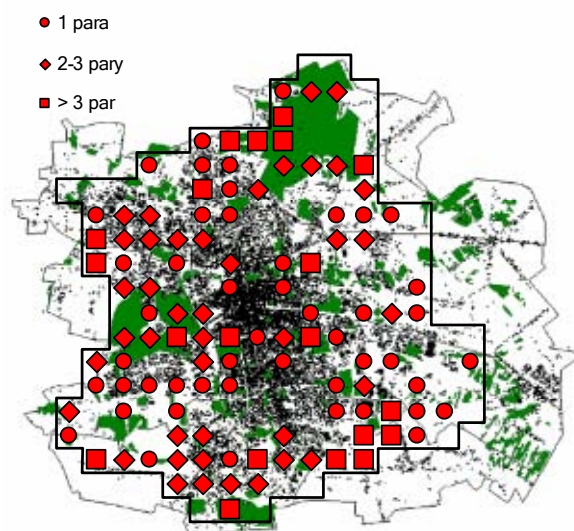
- 1 para – 48 pól (24,5%)
- 2-3 pary – 41 pól (20,9%)
- 4-7 par – 13 pól (6,6%)
- 8-20 par – 7 pól (3,6%)

Stwierdzono gniazdowanie w 109 polach (55,6%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 250-300 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Szczygieł jest gatunkiem lęgowym na obszarze całej Łodzi, choć w strefie śródmiejskiej występuje tylko lokalnie. Brak

go także we wnętrzu Lasu Łagiewnickiego, a także na wielu obszarach rolniczych strefy peryferyjnej, we wschodniej części miasta. Szczególnie licznie odnotowany w rejonie doliny Olechówki pomiędzy ul. Tomaszowską i Stawami Jana gdzie występował w zagęszczeniu 10-16 par/km² (M17, N16, O15, O16) oraz rejonie dużych parków: 1.Maja (H19) – 9 par/km² i im. J. Poniatowskiego – 8 par/km².

Szczygieł

Gniazduje w zadrzewieniach i szpalerach złożonych z gatunków liściastych (topole, czarna olcha) w dolinach rzecznych. Występuje także w parkach, na cmentarzach i w większych ogrodach, a także w alejach starszych drzew w krajobrazie rolniczym.

Czyż *Carduelis spinus*

Gniazdowanie:

1 para – 2 pola (1,0%)

Stwierdzono gniazdowanie w 2 polach (1,0%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność ocenia się na 0-2 par.

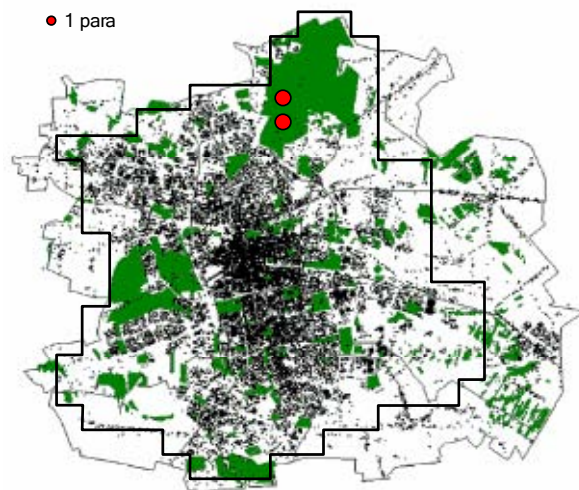
Rozmieszczenie i środowisko: Pojedyncze pary

czyża oraz terytorialne śpiewające samce spotykane są regularnie w sezonie lęgowym tylko w

południowo-zachodniej części Lasu Łagiewnickiego, w okolicach Arturówka. Jak do tej pory nie udało

się zdobyć niezbitego dowodu gniazdowania jednak stała obecność ptaków w odpowiednich dla tego gatunku biotopach lęgowych może świadczyć o odbywaniu przez ten gatunek lęgów w granicach Łodzi.

Terytorialne pary stwierdzano w starszych drzewostanach typu borów z udziałem świerka.

Czyż

Makolągwa *Carduelis cannabina*

Gniazdowanie:

1 para – 30 pól (15,3%)

2-3 pary – 54 pól (27,6%)

4-7 par – 29 pól (14,8%)

8-20 par – 7 pól (3,6%)

Stwierdzono gniazdowanie w 120 polach (61,2%)

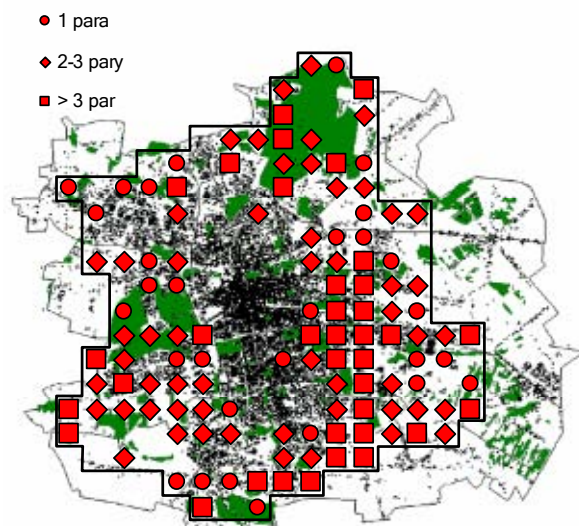
Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 350-400 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Makolągwa jest

rozpowszechnionym gatunkiem lęgowym w strefie peryferyjnej i okołóśródmiejskiej Łodzi. W

śródmieściu spotykana sporadycznie i jedynie na jego obrzeżach. Szczególnie licznie, w zagęszczeniu 10-14 par/km² stwierdzona u wylotu ul. Rzgowskiej z miasta w okolicach CZMP (K18), wzdłuż ul. Kolumny na starych Chojnach (M17), linii kolejowej przy stacji Łódź-Niciarniana i nieleśnej części Parku 3. Maja (M11), a także na zachodnim skraju Lasu Łagiewnickiego w rejonie Łagiewnickiej i Kuropatwiew (K3).

Makolągwa

Makolągwa gniazduje w osiedlach willowych sąsiadujących z terenami otwartymi, na obszarach ruderalnych, ogródkach działkowych. W krajobrazie rolniczym związana z kępami i szpalerami krzewów, a także z przydomowymi ogrodami.

Dziwonia *Carpodacus erythrinus*

Gniazdowanie:

1 para – 2 pola (1,0%)

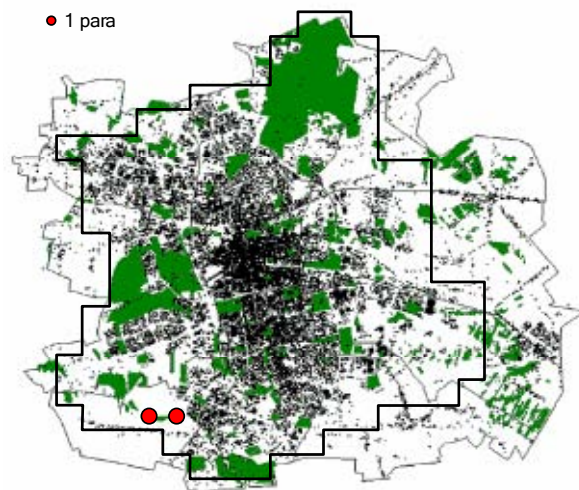
Stwierdzono gniazdowanie w 2 polach (1,0%)

Ocena liczebności: Bardzo nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność wynosi 2 pary.

Rozmieszczenie i środowisko: Jedyne stanowisko dziwonii na badanym terenie Łodzi gdzie odnotowano 2 lęgowe pary, wykryto w dolinie Neru w pobliżu ujścia rzeki Jasień.

Gniazduje w podmokłych, zaroślach wierzbowych przerośniętych obfitą roślinnością zielną.

Dziwonia

Gil *Pyrrhula pyrrhula*

Gniazdowanie:

1 para – 12 pól (6,1%)

2-3 pary – 8 pól (4,1%)

4-7 par – 3 pola (1,5%)

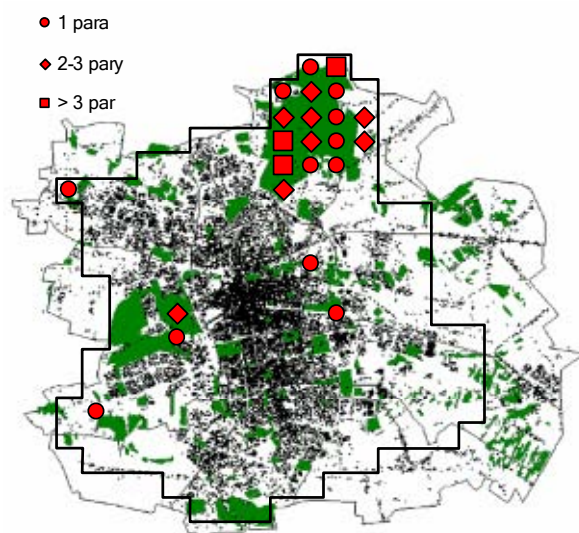
Stwierdzono gniazdowanie w 23 polach (11,7%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 40-50 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gil na terenie Łodzi gniazduje przede wszystkim w Lesie Łagiewnickim – łącznie około 90 % wszystkich stwierdzonych par. Poza tym wykryty na kilku innych stanowiskach w strefie peryferyjnej i okołopródmijskiej, w parku leśnym na Zdrowiu – 3 pary oraz pojedyncze pary na Lublinku, lesie pomiędzy ulicami Chochoła i Spadkową (B6) oraz na cmentarzu na Dołach.

Gniazduje w różnych typach lasów, posiadających w podszyciu kępy świerków lub jałowców. Wyjątkowo jako lęgowe odnotowany także na cmentarzu, gdzie poza dojrzałym mieszanym drzewostanem, znajdowały się liczne krzewy iglaste, żywotniki i jałowce.

Gil

Grubodziób *Coccothraustes coccothraustes*

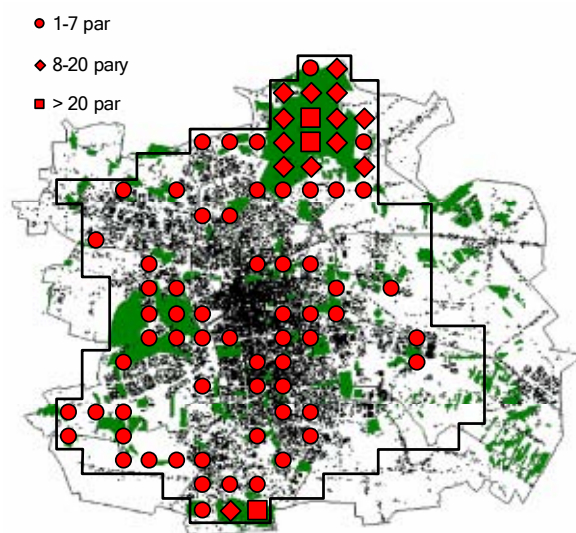
Gniazdowanie:

- 1 para – 23 pola (11,7%)
- 2-3 pary – 24 pola (12,2%)
- 4-7 par – 14 pól (7,1%)
- 8-20 par – 16 pól (8,2%)

Stwierdzono gniazdowanie w 77 polach (39,3%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 350-450 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Grubodziób jest gatunkiem lęgowym w lasach i parkach na terenie całego miasta. Związany głównie z Lasem Łagiewnickim, gdzie odnotowano go w zagęszczeniu 10-25 par/km². Równie liczny, 13-22 par/km², okazał się być na Rudzie. Gniazduje także we wszystkich większych, także śródmiejskich, łódzkich parkach.

Grubodziób

Trznadel *Emberiza citrinella*

Gniazdowanie:

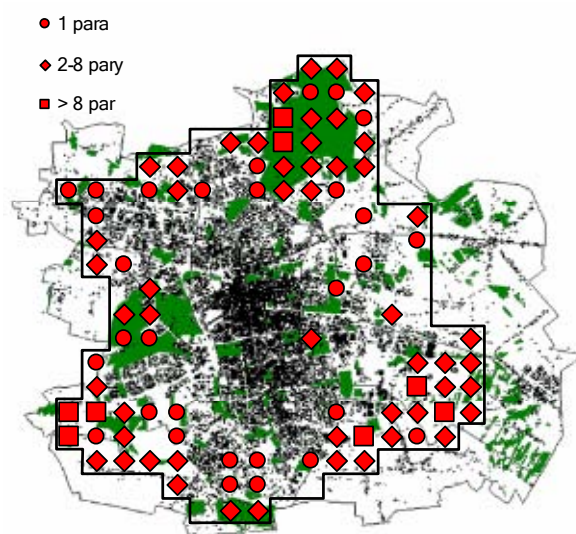
- 1 para – 30 pól (15,3%)
- 2-3 pary – 23 pól (11,7%)
- 4-7 par – 25 pól (12,8%)
- 8-20 par – 11 pól (5,6%)

Stwierdzono gniazdowanie w 89 polach (45,4%)

Ocena liczebności: Średnio liczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 300-350 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Rozpowszechniony gatunek lęgowy w strefie peryferyjnej Łodzi. Stanowiska w strefie okołosródmiejskiej są bardzo rzadkie, rozproszone i bliższe peryferiom miasta. Najliczniej stwierdzony na słabo zurbanizowanych terenach Lublinka (B15, B16, C15), Olechowa (P14, R15) oraz zachodnim skraju Lasu Łagiewnickiego (K3, K4), gdzie osiągał zagęszczenia 10-15 par/km².

Lęgowy przede wszystkim w otwartym krajobrazie rolniczym, gdzie zasiedla kępy i szpalery śródpolnych zakrzewień. Notowany na terenach ruderalnych porośniętych krzewami, niskimi drzewami i kępami wysokich chwaścisk. Występuje także na skrajach lasów i zadrzewień, a w tych o luźnej strukturze spotyka się go także w ich wnętrzu. Generalnie unika miejsc silnie penetrowanych przez człowieka.

Trznadel

Ortolan *Emberiza hortulana*

Gniazdowanie:

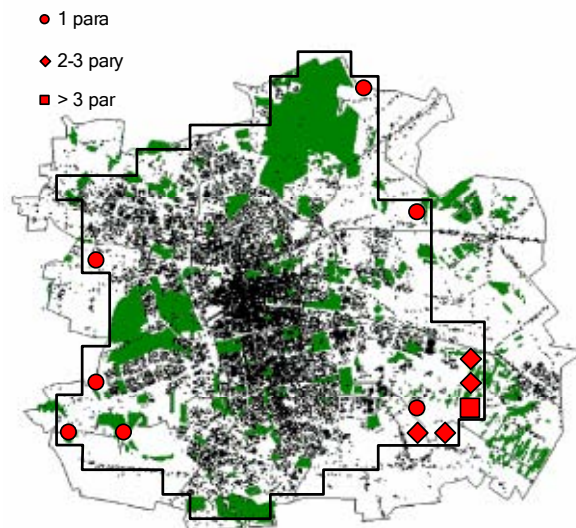
- 1 para – 7 (3,6%)
- 2-3 pary – 4 (2,0%)
- 4-7 par – 1 (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 12 polach (6,1%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy. Liczebność ocenia się na 20-25 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Ortolan na terenie Łodzi jest gatunkiem lęgowym tylko w strefie peryferyjnej. Najliczniej odnotowany na terenach rolniczych Olechowa, gdzie stwierdzono występowanie łącznie około 15 par lęgowych. Poza tym pojedyncze pary obserwowano jeszcze na kilku innych stanowiskach: na Modrzewiu (N2), Jagodnicy (C9), Smulsku (C14), Lublinku przy ul. Biwakowej (B16) i lotnisku (D16) oraz na ul. Marmurowej (P7).

Występuje na skrajach zadrzewień i szpalerów złożonych z wyższych drzew sąsiadujących z polami, łąkami i ugorami.

Ortolan

Potrzos *Emberiza schoeniclus*

Gniazdowanie:

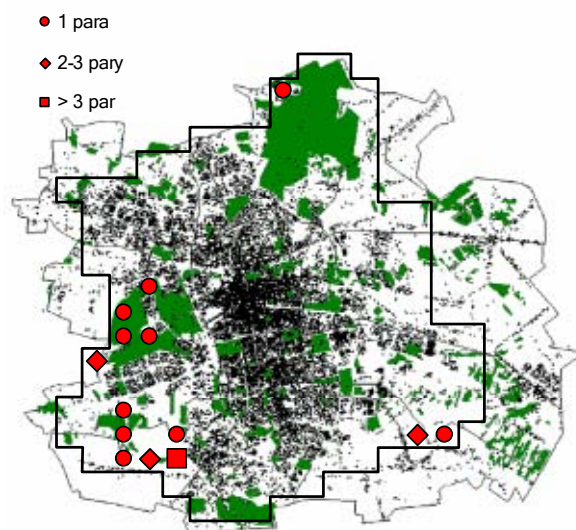
- 1 para – 10 pól (5,1%)
- 2-3 pary – 3 pola (1,5%)
- 4-7 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 14 polach (7,1%)

Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy. Liczebność szacuje się na 20-25 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Gniazduje jedynie w peryferyjnej części Łodzi. Jego najważniejszą ostoją na terenie miasta są okolice Lublinka. Tam jest szczególnie liczny w dolinie Neru, gdzie jego liczebność oceniono na około 8 par. Ponadto gatunek ten jako lęgowy wykryto na gliniankach na Smulsku (3 pary), na Zdrowiu – głównie w rejonie poligonu na ul. Biegunowej, na Jędrzejowie (4 pary) oraz w dolinie Brzozy (K2).

Gatunek ściśle związany z szuwarami i podmokłymi zaroślami nad brzegami wód – stawów, starorzeczy i cieków.

Potrzos

Potrzeszcz *Miliaria kalandra*

Gniazdowanie:

1 para – 8 pól (4,1%)

2-3 pary – 10 pól (5,1%)

4-7 par – 4 pola (2,0%)

8-20 par – 1 pole (0,5%)

Stwierdzono gniazdowanie w 23 polach (11,7%)

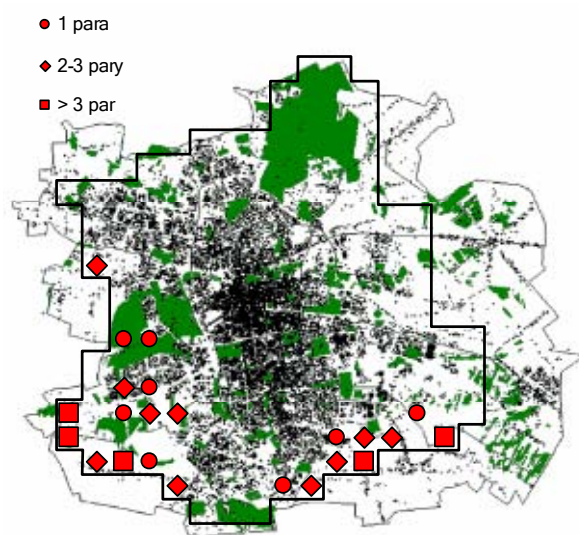
Ocena liczebności: Nieliczny ptak lęgowy.

Liczebność szacuje się na 60-70 par.

Rozmieszczenie i środowisko: Potrzeszcz jest gatunkiem lęgowym jedynie w strefie peryferyjnej Łodzi, przy czym jego występowanie jest w zasadzie ograniczone tylko do jej południowej części.

Ogromna większość par lęgowych związana jest terenami rolniczymi wokół Lublinka oraz obszarem wzdłuż doliny Olechówki od Olechowa do Stawów Jana. Wyjątkowo licznie występował na Jędrzejowie (R16), gdzie odnotowany w zagęszczeniu 10 par/km².

Gniazduje na otwartych terenach rolniczych, polach i łąkach zajmujących żyzniejsze i cięższe gleby.

Potrzeszcz

PODSUMOWANIE

Badania przeprowadzone w latach 1994-2000 (uzupełnione do roku 2002) na obszarze ok. 2/3 obszaru administracyjnego Łodzi wykazały pewne gniazdowanie 122 gatunków ptaków. Jednak niektóre z nich jak np. perkoz rdzawoszyi, łabędź niemy, głowienka, krwawodziób, muchołówka białoszyja odbywają swoje lęgi na omawianym obszarze tylko nieregularnie. Ponadto w sezonie lęgowym obserwowano tu kilka innych gatunków m. in. bąka, dzięcioła zielonosiwego i dzięcioła białoszyjnego, jednak uzyskane w czasie obserwacji dane nie pozwalają uznać ich gniazdowania za pewne. Łódź pod względem składu jakościowego awifauny nie odbiega w zasadniczy sposób od innych dużych miast Polski. Na przykład jak podaje Luniak i in. (2001) w Warszawie gniazduje na pewno 131 gatunków ptaków. Nieco wyższą liczbę stwierdzonych gatunków lęgowych można jednak próbować wytłumaczyć dwoma czynnikami. Pierwszym z nich jest brak w Łodzi szerokiej doliny rzecznej, obecnej w Warszawie w postaci doliny Wisły wraz z szeregiem specyficznych biotopów jak np. lasy i zadrzewienia lęgowe. Biotopy te charakteryzują się największą w tym mieście różnorodnością awifauny lęgowej (Luniak i in. 2001). Drugim czynnikiem może być ponad dwukrotnie większa w przypadku Warszawy powierzchnia obszaru badań. Efekt wpływu wielkości powierzchni badanego miasta na liczbę wykrytych gatunków widać wyraźnie, gdy uwzględnimy także wyniki badań atlasowych przeprowadzonych w ostatnim 20. leciu w kilku mniejszych miastach Polski. Na przykład w Jaśle na powierzchni ok. 37 km² wykryto 109 gatunków lęgowych (Stój 2002), w Lesznie na 32 km² ich liczbę oceniono na 97 (Kuźniak 1996), a w Gorzowie Wielkopolskim na 21 km² stwierdzono 81 gatunków (Jermaczek i in. 1992). W innych dużych miastach środkowoeuropejskich, przebadanych tą samą metodą, a z którymi porównania ze względów geograficznych mają największy sens zanotowano następujące liczby gatunków lęgowych: Berlin Zachodni (480 km²) – 121 gatunków (Witt 1984), Praga (498 km²) – 112 na pewno lęgowe i 4 dalsze prawdopodobnie (Fuchs i in. 1990), Halle i okolice (770 km²) – 124 gatunki lęgowe (Schönbrodt, Spretke 1989).

Grupę najliczniej gniazdujących na terenie Łodzi gatunków stanowią w kolejności: wróbel, gołąb miejski oraz jerzyk, kawka, mazurek i szpak (Tab. 1). Także w Warszawie, superdominantami były wróbel i gołąb miejski, a zespół najliczniejszych gatunków uzupełniały szpak, kawka, bogatka i zięba (Luniak i in. 2001). W mniejszych miastach Polski takich jak Leszno, Jasło, Gorzów, Świebodzin, Sulechów najliczniejszym gatunkiem pozostawał wróbel, jednak nigdzie, jak ma to miejsce w dużych miastach takich jak Warszawa i Łódź, nie towarzyszył mu gołąb miejski. W miastach tych poza wróblem wśród trzech najliczniejszych gatunków zawsze była sierpówka oraz zamiennie mazurek, oknówka, gawron (Jermaczek i in. 1990, Czwałga 1992, Jermaczek i in. 1992, Kuźniak 1996, Stój 2002). Brak gołębia miejskiego wśród dominantów wynika z nieobecności w mniejszych miastach,

rozległej strefy śródmiejskiej, wysokiej zabudowy mieszkalnej, którą gatunek ten zasiedla osiągając tam niezwykle wysokie zagęszczenia (Tomiałojć 1990).

TAB. 1 – Zestawienie szacunkowej liczebności i dominacji najpospolitszych gatunków na badanym fragmencie Łodzi.

Gatunek	Liczba par lęgowych	Dominacja	Maksimum liczebności w polu
Wróbel	25 – 35 tys.	28.0%	583 pary
Gołąb miejski	20 – 25 tys.	19.4%	1140 par
Jerzyk	5,5 – 6 tys.	5.8%	343 pary
Kawka	3,8 – 4 tys.	3.9%	170 par
Mazurek	3,5 – 4,5 tys.	3.9%	200 par
Szpak	3,5 – 4,5 tys.	3.6%	146 par
Bogatka	2,5 – 2,8 tys.	2.8%	80 par
Zięba	2,5 – 3 tys.	2.7%	126 par
Sierpówka	2,2 – 2,5 tys.	2.3%	77 par
Modraszka	2 – 2,2 tys.	2.2%	61 par
Sroka	1,8 – 1,9 tys.	2.0%	41 par
Kos	1,8 – 2 tys.	1.9%	50 par
Kwiczół	1,6 – 1,8 tys.	1.7%	51 par
Grzywacz	1,4 – 1,5 tys.	1.5%	113 par
Cierniówka	1,1 – 1,2 tys.	1.1%	26 par
Kapturka	1 – 1,2 tys.	1.0%	48 par
Dzwoniec	1 tys.	1.0%	35 par

W warunkach miejskich stale obserwuje się procesy, które równocześnie wzbogacają jak i zubażają awifaunę, mając jednocześnie wpływ przede wszystkim na jej skład ilościowy. Nowicki (1990) wymienia cztery czynniki, które dynamizują proces kształtowania się miejskiej awifauny. Są nimi:

- zmiany w zasięgu geograficznym,
- synurbizacja,
- zmiany ogólnego stanu populacji na terenach sąsiednich np. w całym kraju lub regionie,
- wpływ lokalnych zmian środowiska o charakterze antropogenicznym,

Markowski i in. (2002) do wyżej wymienionych dodaje także introdukcje. Zmiany, które zaobserwowano w awifaunie Łodzi w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat, można interpretować w aspekcie oddziaływania tych kilku czynników.

Jednym z najbardziej spektakularnych przypadków zasiedlenia obszaru Łodzi przez nowy gatunek charakteryzuje sierpówkę. Sierpówka, ptak pochodzący pierwotnie z Płw. Indyjskiego, w początkach XX wieku rozpoczęła szybką ekspansję z Bałkanów, osiągając w początkach lat 40. teren południowej Polski (Nowak 1971, Tomiałojć 1990). W Łodzi pierwsze

ptaki zaobserwowano w roku 1951 (Markowski i in. 2002), a obecnie na terenie miasta należy do najliczniejszych gatunków (Tab. 1). W latach 90. w efekcie rozszerzania zasięgów geograficznych Łódź zasiedliły kłaskawka i muchołówka białoszyja. Kłaskawka, do tego czasu, posiadała jedyne znane stanowiska na Ziemi Łódzkiej ok. 100 km na południe w okolicach Działoszyna i Brzeźnicy (Markowski, Wojciechowski 1984; Janiszewski i in. 1991). Gatunek ten rozprzestrzenił się na terenie całego kraju z południowego-zachodu i w ciągu ostatnich 20. lat odnotowano nowe stałe obszary gniazdowania na północ od dotychczasowej granicy zasięgu np. w Wielkopolsce (Kuźniak i Lorek 1992, Bednorz i in. 2000), w Kotlinie Toruńskiej i Płockiej (Neubauer i in. 2001) czy na Mazowszu (Luniak i in. 2001). Według tych samych autorów jest ona tam ptakiem typowym dla silnie przekształconego krajobrazu. Nie może zatem dziwić, że właśnie w dużych miastach jej ekspansja i wzrost liczebności są tak dynamiczne, czego przykładem jest sytuacja w Warszawie, gdzie w 1983 zanotowano lęg pierwszej pary, a obecnie gnieździ się już ich 20 – 30 (Luniak i in. 2001). Podobnie szybki wzrost liczebności obserwuje się w Łodzi. Odosobniony jak do tej pory przypadek lęgu na terenie Łodzi muchołówki białoszyjej jest z kolei efektem rozszerzania się zasięgu tego gatunku w kierunku zachodnim. Taką samą, co do kierunku, ekspansję obserwuje się w przypadku słowika szarego (Tomiałojć 1990). Jej przejawem jest m. in. wzrost liczebności na terenie Łodzi w porównaniu do lat 70. i zasiedlenie jej śródmieścia skąd wcześniej słowika szarego jako lęgowego nie wykazywano (Markowski, Wojciechowski 1981). W najbliższych latach można spodziewać się wykrycia lęgów kolejnego gatunku, dzięcioła białoszyjowego, którego ekspansja co do kierunku przypomina ekspansję sierpówki, choć tempo jej jest wyraźnie wolniejsze (Tomiałojć 1990). Do tej pory obserwowano w Łodzi tylko pojedyncze dzięcioły białoszyje, niewykazujące zachowań lęgowych (patrz: Przegląd gatunków; T.Kłys inf. ustna).

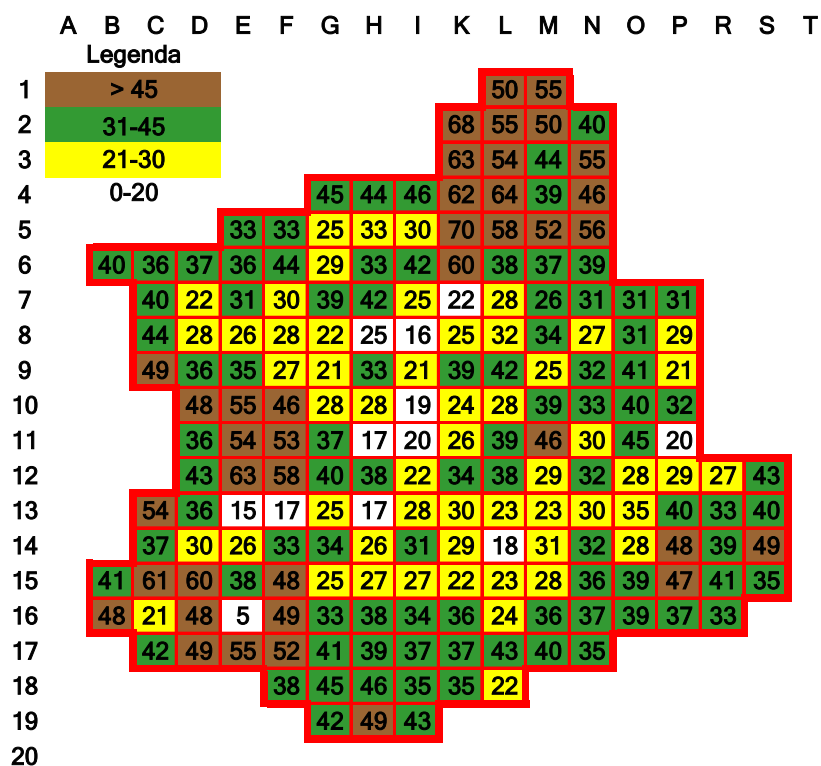
Z okresu ostatnich kilkudziesięciu lat z obszaru badań znanych jest szereg przykładów gatunków, u których powstały populacje zdolne do bytowania w warunkach miejskich – tzw. populacje synurbijne (Markowski 2002). Dla niektórych możemy dość precyzyjnie czasowo określić początek zasiedlania terenów zurbanizowanych w Łodzi. U kosa miało to miejsce w początkach lat 50, sroki w latach 70., a krzyżówki, grzywacza i kwiczoła dopiero w latach 80. (Graczyk 1962, Tranda i in. 1983, Markowski i in. 1998). Mimo, że stało się to stosunkowo niedawno obecnie gatunki te zasiedlają teren całego miasta i należą do najpospolitszych i najliczniejszych elementów jego awifauny, podobnie jak ma to miejsce w innych miastach Polski. Z kolei od kilku innych dużych miast, m. in. Wrocławia, Poznania i Warszawy (Dyrcz i in. 1991, Bednorz i in. 2000, Luniak i in. 2001), Łódź różni brak prawdziwie synurbijnej populacji wrony siwej. Być może początkiem zasiedlania przez nią miasta są pierwsze lęgowe pary na cmentarzu na Dołach (patrz: Przegląd gatunków) oraz na Radogoszczu (Z.Wojciechowski inf. ustna). Niewątpliwie proces synurbizacji jest zapoczątkowany wniknięciem na teren miasta osobników należących do gatunków o dużej liczebności na terenach przyległych, które usiłują w ten sposób uniknąć wewnątrzgatunkowej konkurencji o

przestrzeń (Markowski i in. 2002). Dlatego wzrost populacji lęgowej błotniaka stawowego i kruka w całej Polsce, w tym na terenach przyległych do Łodzi, spowodował osiedlenie się tych gatunków na peryferiach miasta, mimo że ich wymagania np. co do miejsc żerowania lub gniazdowania są dość trudne do spełnienia na obszarach zurbanizowanych. Warunki miejskie, odmienne od tych, do których były pierwotnie przystosowane, zmuszają je w związku z tym do pewnych zmian w biologii i ekologii. Procesy adaptacyjne powodują, że gatunki leśne zaczynają akceptować miejskie tereny zielone – parki, ogródki działkowe czy nawet niewielkie zieleńce, a gatunki wodne niewielkie silnie penetrowane przez ludzi zbiorniki. Stąd obecność na terenie całej Łodzi, czasem nawet licznie także w strefie śródmiejskiej, szeregu pierwotnie leśnych gatunków takich jak wspomniany wyżej grzywacz i kos, ale także bogatka, modraszka, kowalik, zięba i grubodziób oraz mimo, że obszar badań nie jest zasobny w większe zbiorniki wodne, krzyżówka, czernica i łyska. Warunki środowiskowe, które oferuje miasto, są w pewnym sensie wtórne w stosunku do wymagań ekologicznych gatunków, które je zasiedlają. Mimo to populacje synurbijne osiągają zwykle znacznie wyższe zagęszczenia w porównaniu do tych ze środowisk naturalnych (Markowski 2002). Dane o zagęszczeniu grzywacza i kosa w niektórych łódzkich parkach i zadrzewieniach zebrane w ramach niniejszej pracy są potwierdzeniem tej tezy.

Wśród gatunków, które pojawiły się w Łodzi tylko dzięki celowym działaniom człowieka, w wyniku introdukcji, należy wymienić przede wszystkim gołębia miejskiego. Został on sprowadzony w liczbie ok. 200 osobników z Warszawy i Krakowa. Ptaki zostały wypuszczone w Śródmieściu w rejonie ul. Ogrodowej, skąd już samodzielnie rozprzestrzeniły się po terenie całego miasta (Markowski i in. 2002). Obecnie gołąb miejski jest najliczniejszym z gatunków lęgowych w strefie zwartej, wysokiej zabudowy. Innym introdukowanym gatunkiem jest bażant. Bażanty pochodzące z zamkniętych hodowli były wielokrotnie wypuszczane w celach łowieckich na terenach przyległych do Łodzi, skąd wniknęły do miasta. Mimo dużo słabszego obecnie niż w przeszłości zasilania łowisk osobnikami z hodowli, bażant utworzył trwałą i liczną miejską populację, która wnika nawet w rejonu sąsiadujące ze zwartą zabudową.

Listę gatunków, które w ostatnich kilkudziesięciu lat wycofały się z terenu Łodzi otwierają czapla siwa, gniazdująca do 1946 w Lesie Łagiewnickim oraz słonka, która jako lęgowa przetrwała tam do początków lat 60. (Markowski i in. 1998). Przyczyną zaniku tych płochliwych gatunków był prawdopodobnie wzrost penetracji ludzkiej. Czynnikiem ten towarzyszy postępującej urbanizacji obszaru miasta, wraz z zanikaniem terenów rolniczych i nieużytków oraz osuszaniem obszarów podmokłych. Dlatego wraz z rozwojem przestrzennym miasta wypierane zostają przede wszystkim gatunki gniazdujące na ziemi oraz te które związane są biotopami pól, łąk i mokradeł. Wśród gatunków, które wycofują się z terenu Łodzi, i w ich przypadku trend ten należy wiązać z postępującą urbanizacją, są m.in. bocian biały, kuropatwa, przepiórka, derkacz, czajka, skowronek, świergotek polny, świergotek łąkowy, pliszka żółta, ortolan, potrzesezcz (Markowski i in. 2002). Podobny kierunek zmian

liczebności tych gatunków zaobserwowano w Warszawie (Luniak in. 2001). W Łodzi ich występowanie, poza sporadycznymi przypadkami, ograniczone jest do strefy peryferyjnej a i tam, niektóre z nich gniazdują bardzo rzadko np. bocian biały czy ortolan. Zaniku niektórych gatunków nie da się jednak wytłumaczyć wyłącznie lokalnymi zmianami środowiska. Silny spadek liczebności obserwuje się m.in. u dzierlatki, ptaka typowego dla terenów ruderalnych i spotykanego w Polsce przede wszystkim w osiedlach ludzkich. W przypadku tego gatunku zmniejszenie się jej łódzkiej populacji wpisuje się w ogólny, podobny schemat zmian liczby gniazdujących par zarejestrowany w Polsce i wielu innych krajach północnej i centralnej Europy (Tomiałojć 1990, Gorban, Ranner 1997). Spadek liczebności w Łodzi jest więc konsekwencją takiego samego procesu na znacznie większym obszarze, a mającego prawdopodobnie związek ze zmianami klimatycznymi, choć problem ten nie jest w pełni rozwiązany. Także turkawka jest ptakiem zmniejszającym swoją liczebność w wielu krajach Europy (Jarry 1997), i jest to zapewne główny powód jej regresu na terenie Łodzi. Proces ten jest jednak prawdopodobnie wzmacniany przez niekorzystny wpływ antropogenicznych zmian środowiska związanych z urbanizacją. Wszystko to powoduje, że w Łodzi bardzo prawdopodobny jest szybki i ostateczny zanik stanowisk turkawki.

RYC. 3 – Rozkład przestrzenny liczby lęgowych gatunków.

Dla każdego miasta charakterystyczny jest przestrzenny wzorec różnicowania gatunkowego fauny, polegający na spadku liczby gatunków od peryferii w kierunku centrum, wraz z gradientowym wzrostem tzw. presji urbanizacyjnej, na którą składa się szereg czynników abiotycznych i biotycznych (Markowski 2002). Zjawisko to potwierdzają także wyniki Atlasu

Ptaków Lęgowych Łodzi. Generalnie pola atlasowe leżące w strefie peryferyjnej charakteryzują się wyższą liczbą stwierdzonych gatunków od pól ze strefy okołoperiferyjnej, a najuboższe w gatunki lęgowe są pola ze strefy śródmiejskiej (Ryc. 3). Wyjątkowo duża różnorodność siedlisk, warunkująca szczególnie duże bogactwo awifauny, jest w strefie peryferyjnej przestrzennie związana z dwoma rejonami miasta – Lasem Łagiewnickim oraz okolicami Lublinka z doliną Neru. Przykładem ogromnego znaczenia jakie ma Las Łagiewnicki dla awifauny Łodzi może być udział tamtejszych populacji lęgowych w ogólnej liczebności gatunków takich jak: jastrząb, myszołów, krogulec, puszczyk, dzięcioł czarny, dzięcioł duży, świergotek drzewny, pokrzywnica, świstunka, sikora uboga, dzięcioł średni, mysikrólik, muchołówka żałobna i gil. Większość par lęgowych tworzących łódzką populację wyżej wymienionych gatunków gniazduje na terenie Lasu. Tutaj znajdują się jedyne w Łodzi stanowiska siniaka, lelka, muchołówki małej, czubatki, zniczka, czyża, a okresowo krzyżodzioba świerkowego, trzmielojada, muchołówki białoszyjej. Drugim, co do znaczenia, jest rejon Lublinka z doliną Neru gdzie znajdują się jedyne na badanym terenie stanowiska perkoza rdzawoszyjego, bociana białego, sieweczki rzecznej, dudka, brzegówki, brzęczki, rokitniczki i dziwonii. Oprócz tego teren ten jest w warunkach Łodzi istotny dla takich gatunków jak: błotniak stawowy, jastrząb, myszołów, derkacz, lerka oraz świergotek drzewny.

WNIOSKI

1. Badania atlasowe wykazały obecność na terenie Łodzi 122 gatunków ptaków lęgowych, choć kilka z nich gniazduje tu nieregularnie np. perkoz rdzawoszyi, łabędź niemy, głowienka, krwawodziób, muchołowka białoszyja.

2. Badania atlasowe pozwoliły na udokumentowanie ekspansji szeregu gatunków na terenie Łodzi. W latach 90. dotyczyło to m. in. perkozka, krzyżówki, czernicy, łyski, krogulca, pustulki, grzywacza, kłaskawki. Postępujący spadek liczebności odnotowano m. in. w przypadku kuropatwy, czajki, turkawki, skowronka, dzierlatki, świergotka polnego i ortolana.

3. Gatunkami najliczniej występującymi w skali badanego terenu są wróbel (25 – 35 tys. par), gołąb miejski (20 – 25 tys. par), jerzyk (5,5 – 6 tys. par), kawka (3,8 – 4 tys. par) mazurek (3,8 – 4 tys. par) i szpak (3,5 – 4,5 tys. par). Do najczęstszych należą: bogatka (99,0% pól), modraszka (98,5% pól), szpak (98,0% pól), kos (96,9% pól), wróbel (96,9% pól) i zięba (96,9% pól).

4. Szczególną wartością co do awifauny charakteryzują się Las Łagiewnicki oraz rejon Lublinka z doliną Neru, bogate nie tylko w liczbę gatunków lęgowych, ale również odznaczające się dużą liczbą gniazdujących tam ptaków.

PODZIĘKOWANIA

W szczególności pragnę podziękować Tomaszowi Janiszewskiemu za ogromny trud pracy, doświadczenie i cierpliwość jakie włożył w pomoc przy powstawaniu tej pracy, zarówno w terenie jak i w opracowaniu teoretycznym oraz Mariuszowi Glubowskiemu za pomoc przy opracowaniu komputerowej bazy danych przechowującej zebrane informacje.

Opracowanie to oparte jest na obserwacjach zebranych na przestrzeni lat 1994 – 2002 przez kilkanaście osób mniej lub bardziej związanych z Zakładem Dydaktyki Biologii i Badania Różnorodności Biologicznej Uniwersytetu Łódzkiego gdzie praca ta została wykonana. Były to obserwacje następujących osób: Adama Kalińskiego, Dawida Topolskiego, Janusza Hejduka, prof. Janusza Markowskiego, Jarosława Wawrzyniaka, Krzysztofa Kaczmarka, Marcina Fabera, Mariusza Glubowskiego, Macieja Kowalczyka, Marka Walisha, Przemysława Snopczyka, Roberta Słomczyńskiego, Rafała Wiktorowskiego, Radosława Włodarczyka, Tomasza Janiszewskiego, Tomasza Stoszka i Zbigniewa Wojciechowskiego.

LITERATURA

- BEDNORZ J., KUPCZYK M., KUŹNIAK S., WINIECKI A. 2000. Ptaki Wielkopolski. Monografia faunistyczna. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- CHABRYJ W. M. 1991. Ptacy Sankt-Petersburga. Fauna, rozmieszczenie, ochrona. Trudy zoologiceskiego instituta, vol. 236. Sankt Petersburg.
- CZWAŁGA T. 1992. Awifauna lęgowa miasta Sulechowa w latach 1988-89. Lub. Przegl. Przyr., 3, 2-3: 13-40.
- DYLIKOWA A. 1973. Geografia Polski. Warszawa.
- DEGEN G, OTTO W. 1988. Atlas der Brutvögel von Berlin. Naturschutzarbeit Berlin u. Brandenburg.
- DINETTI M., ASCANI P. 1990. Atlante degli ucelli nidificanti del comune di Firenze. Firenze.
- DYRCZ A., GRABIŃSKI W., STAWARCZYK T., WITKOWSKI J. 1991. Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Wrocław.
- FUSHS R., SKOPEK J., REZNICEK J. 1990. Breeding bird distribution mapping in the territory of Greater Prague. W: Stansky K., Bejcek V. (eds). Bird Census and Atlas Studies. Proc. XI-th Int. Conf. on Bird Census and Atlas Work. Prague: 175-180.
- GORBAN I., RANNER A. 1997. Crested Lark. W: Hagemeyer E. J. M., Blair M.J. (eds). The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T&A D Poyser, London: 464-465.
- GRACZYK R. 1962. Ptaki śródmieścia miasta Łodzi. Ochr. Przyr. 2: 67-82.
- HEREŹNIAK J. 1981. Zmiany szaty roślinnej rejonu łódzkiego pod wpływem antropopresji. Kosmos. ser. A, Biol., 30: 217-239.
- HEREŹNIAK J., KUROWSKI J.K., OLACZEK R., WITOSŁAWSKI P. 2002. Plansza XI: Dziedzictwo przyrodnicze. Szata roślinna. Atlas Miasta Łodzi. Łódź.
- JAKÓBCZYK-GRYSZKIEWICZ J. 2002. Plansza XXV: Użytkowanie ziemi w granicach administracyjnych Łodzi. Atlas Miasta Łodzi. Łódź.
- JANISZEWSKI T., MARKOWSKI J., MICHALAK P., WOJCIECHOWSKI Z., HEJDUK J., 1991. Rzadkie gatunki ptaków stwierdzone w środkowej Polsce. II. Not. Orn. 32, 3-4: 117-124.
- JARRY G. 1997. Turtle Dove. W: Hagemeyer E. J. M., Blair M.J. (eds). The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T&A D Poyser, London: 390-391.
- JERMACZEK A., CZWAŁGA T., JERMACZEK D., NOWAK A., STAŃKO R., SCHNEIDER G., ŻEGLIŃSKI G. 1992. Ptaki lęgowe miasta Gorzowa w roku 1989. Lub. Przegl. Przyr., 3, 2-3: 41-69.
- KŁYSIK K., WIBIG J., FORTUNIAK K., REMBOWSKI K., FOKCZYŃSKI J., PODSTAWCZYŃSKA A. 2002. Plansza X: Klimat. Atlas Miasta Łodzi. Łódź.
- KONDRACKI J. 1988. Geografia fizyczna Polski. PWN, Warszawa.

- KUROWSKI J.K. 2001. Szata roślinna Lasu Łagiewnickiego w Łodzi. Łódź.
- KUŹNIAK S., LOREK G. 1992. Ekspansja kłaskawki (*Saxicola torquata*) w Wielkopolsce. Not. Orn. 33, 1-2: 149-153.
- KUŹNIAK S. 1996. Atlas ptaków lęgowych Leszna w latach 1990 – 1993. Prace Zakł. Biol. i Ekol. Ptaków UAM, 6, Poznań.
- LUNIAK M., KOZŁOWSKI P., NOWICKI W., PLIT J. 2001. Atlas Warszawy. Ptaki Warszawy 1962 – 2000. PAN IG i PZ. Warszawa.
- MARKOWSKI J. 2002. Specyfika synurbijnych populacji zwierząt. W: Kurnatowska A. Ekologia. Jej związki z różnymi dziedzinami wiedzy. PWN, Warszawa: 167-194.
- MARKOWSKI J., WOJCIECHOWSKI Z. 1981. Występowanie słowika rdzawego *Luscinia megarynchos* Brem i słowika szarego *Luscinia luscinia* (L.) na terenie Łodzi. Acta Univ. Lodz. Folia zool. et anthr. 1: 99-105.
- MARKOWSKI J., WOJCIECHOWSKI Z. 1984. Rzadkie gatunki ptaków stwierdzone w Środkowej Polsce. Not. Orn. 1-4: 15-24.
- MARKOWSKI J., WOJCIECHOWSKI Z., KOWALCZYK J. K., TRANDA E., ŚLIWIŃSKI Z., SOSZYŃSKI B. 1998. Fauna Łodzi. Fundacja „Człowiek i Środowisko”.
- MARKOWSKI J., HEJDUK J., JANISZEWSKI T., KOWALCZYK J. K., WOJCIECHOWSKI Z., ZIELIŃSKI P. 2002. Plansza XII: Dziedzictwo przyrodnicze. Fauna. Atlas Miasta Łodzi. Łódź.
- MONTIER D. J. (ed) 1977. Atlas of breeding birds of the London area. London.
- NEUBAUER G., BRAUZE T., LAMENTOWICZ M. 2001. Występowanie kłaskawki *Saxicola torquata* w Kotlinie Toruńskiej i Płockiej w latach 1990 – 2000. Przegl. Przyr. 12, 1-2: 151-155.
- NOWAK E. 1971. Rozprzestrzenianie się zwierząt i jego przyczyny. Zesz. Nauk. IE PAN.
- NOWAKOWSKI J.J. 1996. Changes in the breeding avifauna of Olsztyn (NE Poland) in the years 1968-1993. Acta Ornith. 31: 39-44.
- NOWICKI W. 1990. Zmiany awifauny Warszawy w latach 1970-90 na przykładzie wybranych gatunków. W: Zimny H. (red). Problemy ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego na terenach zurbanizowanych. Cz. II. Wyd. SGGW-AR, Warszawa: 28-36.
- OJRZYŃSKA G. 1991. Miejsce Lasu Łagiewnickiego w systemie zieleni w Łodzi. Łódź.
- OLACZEK R. 1981. Uwarunkowania geograficzne i przyrodnicze. Województwo miejskie łódzkie. Uniwersytet Łódzki.
- OLACZEK R. 1990. Wpływ dużego miasta na wybrane składniki ekosystemu (na przykładzie Łodzi). W: Zimny H. (red). Problemy ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego na obszarach zurbanizowanych. Cz. 1, 22: 9-16.
- POLSKI ATLAS ORNITOLOGICZNY 1986. Komunikat nr 2. Stacja Ornitologiczna Instytutu Zoologii PAN. Gdańsk.
- ROSIN R. 1988. Łódź – Dzieje miasta. PWN, Warszawa.
- ROSIN R., BANDURKA M. 1974. Łódź 1423 – 1823 – 1973. Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miasta Łodzi, Oddział Łódzki Polskiego Towarzystwa Historycznego.
- SCHÖNBRODT R.; SPRETKE T. 1989. Brutvogelatlas von Halle und Umgebung. Halle.

- SOWA R. 1981. Flora. Szata roślinna. Województwo miejskie łódzkie. Uniwersytet Łódzki.
- STÓJ M., DYCZKOWSKI J. 2002. Ptaki Jasła. Liczebność, rozmieszczenie i ochrona. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- SZAFER W. 1972. Szata roślinna Polski. Warszawa.
- TOMIAŁOJC L. 1968. Podstawowe metody badań ilościowych awifauny lęgowej obszarów zadrzewionych i osiedli ludzkich. Not. Orn. 9: 1-20.
- TOMIAŁOJC L. 1980 a. Kombinowana metoda odmiany kartograficznej do liczenia ptaków lęgowych. Not. Orn. 21: 33-54.
- TOMIAŁOJC L. 1980 b. Podstawowe informacje o sposobie prowadzenia cenzusów z zastosowaniem kombinowanej metody kartograficznej. Not. Orn. 21: 55-61.
- TOMIAŁOJC L. 1990. Ptaki Polski – rozmieszczenie i liczebność. Warszawa.
- TRANDA E., MARKOWSKI J., ŚLIWIŃSKI Z., WOJCIECHOWSKI Z. 1983. Fauna Łodzi dawniej i dziś. Kosmos Ser. A. 32: 67-90.
- WITT K. 1984. Brutvogelatlas Berlin (West). Orn. Bericht f. Berlin (West).
- WOJCIECHOWSKI Z. 1971. Obserwacje nad ptakami drapieżnymi Lasu Łagiewnickiego koło Łodzi. Not. Orn. 20: 60.
- WUS. 1997. Rocznik statystyczny. Urząd statystyczny woj. łódzkiego.
- ZIOMEK J., IWAŃCZ T., LASKOWSKI S. 2002. Plansza VII: Geologia i gleby. Atlas Miasta Łodzi. Łódź.